

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Διπλωματική Εργασία

Η ΚΥΠΡΟΣ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΜΝΗΜΟΝΙΟΥ

Εκπονών Φοιτητής: ΑΝΔΡΕΟΥ ΑΝΔΡΕΑΣ (Α.Μ:7112Μ009)

Επιβλέπων Καθηγητής: ΔΟΝΑΤΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ

Αθήνα, Μάρτιος 2015

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

DEPARTMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION

POSTGRADUATE STUDIES

Master Thesis

NATIONAL AND COMMUNITY ADMINISTRATION

Student: ANDREAS ANDREOU (A.M:7112M009)

Professor: DONATOS PAPAGIANNIS

Athens, March 2015

Πρόλογος

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται μια εξέταση της κυπριακής οικονομίας από την περίοδο της οικονομικής κρίσης και μετά. Κύρια σημεία που θα αναφερθούν είναι τα σημαντικότερα άρθρα του Μνημονίου καθώς και οι μηχανισμοί στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στο τέλος θα παρατεθεί μια σύγκριση των αποτελεσμάτων από την αρχή της οικονομικής κρίσης μέχρι σήμερα.

Επιθυμώ να ευχαριστήσω τους γονείς μου που με στήριξαν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου τόσο ψυχολογικά όσο και οικονομικά αλλά και όλους εκείνους που με τη συμβουλή και τη γνώμη τους συνέβαλαν στην ολοκλήρωση αυτού του έργου.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω στον επιβλέποντα καθηγητή της διπλωματικής μου κύριο Δονάτο Παπαγιάννη, Καθηγητή του Πάντειου Πανεπιστημίου, για την καθοδήγηση και τη βοήθειά του κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας.

Αθήνα, Ιούνιος 2015

Ανδρέου Ανδρέας

Περίληψη

Η παρούσα εργασία με τίτλο «**Η Κύπρος στην εποχή του μνημονίου**» επιχειρεί να δώσει μια αναλυτική πορεία της οικονομίας από την είσοδο της χώρας στο μνημόνιο μέχρι και λίγο πριν την αναμενόμενη έξοδο.

Ένα μεγάλο μέρος της παρούσας εργασίας επεξηγεί τους μηχανισμούς στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και τα νέα μοντέλα οικονομικής διακυβέρνησης ώστε να υπάρχει πρόληψη σε τυχόν μελλοντική οικονομική κρίση στα κράτη μέλη της ΕΕ.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η κρίση, όπως ξεκίνησε στις ΗΠΑ, και η αστραπιαία εξάπλωσή της σε αρκετές άλλες χώρες βρίσκοντας τις απροετοίμαστες εφόσον δεν εκτιμήθηκε ορθά το μέγεθος της και ο βαθμός επηρεασμού. Επίσης γίνεται μια αναφορά και στο βαθμό επηρεασμού στην Κύπρο που είναι και το κύριο θέμα που μας απασχολεί.

Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζονται αναλυτικά τα διαρθρωτικά προβλήματα που αντιμετώπιζε η κυπριακή οικονομία και γίνεται αναφορά για τα οικονομικά της χώρας πριν να οδηγηθεί στην κρίση αλλά και τι αλλαγές δέχτηκε η Κύπρος με την είσοδο της στην κρίση.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύονται οι μηχανισμοί στήριξης ο ρόλος τους και η χρονική διάρκεια τους καθώς και τα ποσά που διέθετα. Στο εν λόγω κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην σπουδαιότητα της ρήτρας του άρθρου 125 της Συνθήκης Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το τέταρτο κεφάλαιο είναι αυτό που περιγράφει όλη την πορεία της Κύπρου από την εποχή του μνημονίου και όχι μόνο εφόσον συμπεριλαμβάνει θέματα τα οποία μέχρι σήμερα είναι αμφιλεγόμενα όπως το Ηρωικό όχι των Κυπρίων και το κούρεμα των καταθέσεων. Επιπλέον επιχειρείται μια σύντομη αναφορά στους κύριους άξονες του μνημονίου και στα μέτρα που εμπίπτουν στον κάθε άξονα.

Ως φοιτητής στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Εθνική και Κοινοτική διοίκηση θεώρησα σκόπιμο να αφιερώσω το Β μέρος της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξολοκλήρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση και πιο συγκεκριμένα στα νέο μοντέλο οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ.

Στο Β' Μέρος της παρούσας διπλωματικής εργασίας γίνεται αναφορά στην οικονομική και νομισματική ένωση ο οποίος ήταν και ένας από τους κύριους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εντούτοις στην πραγματικότητα επιτεύχθηκε μόνο η νομισματική ένωση για τα κράτη που υιοθέτησαν το ευρώ χωρίς προηγουμένως να εφαρμοστεί στενότερη και αυστηρότερη ενοποίηση στον οικονομικό τομέα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνώρισε την ανάγκη για βελτίωση της οικονομικής διακυβέρνησης ή και ενδεχομένως καθορισμό ενός νέου μοντέλου διακυβέρνησης.

Έτσι, λοιπόν, το πλαίσιο οικονομικής διακυβέρνησης βελτιώνεται ακολουθώντας μια ενωσιακή στρατηγική ανάπτυξης και απασχόλησης. Δίνεται πρώτα έμφαση στην ανάπτυξη και την ενίσχυση της ενιαίας αγοράς και στην προώθηση των διεθνών εμπορικών σχέσεων και της ανταγωνιστικότητας. Ακολουθεί ο καθορισμός ενός ευρωπαϊκού εξαμήνου για ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ οικονομικών και δημοσιονομικών πολιτικών. Επιπλέον η στρατηγική περιλαμβάνει ένα ουσιαστικό το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης κι ένα εύρωστο πλαίσιο για την πρόληψη και τη διόρθωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών. Επιπλέον γίνεται αναφορά στην

δημιουργία τραπεζικής ένωσης εφόσον η εμπάθυνση και η εδραίωση της ΟΝΕ απαιτεί την δημιουργία ενός περισσότερο ενοποιημένου χρηματοοικονομικού πλαισίου.

Preface

This paper presents an examination of the economy from the period of economic crisis and beyond. Key points to be mentioned are the most important articles of the Memorandum of Understanding and the EU support mechanisms. In the end, a comparison of results from the beginning of the economic crisis until today is presented.

I wish to thank my parents who supported me throughout the course of my studies both psychologically and economically, but also all those whose advice and opinion contributed to the completion of this project.

I would like to extend special thanks to the supervisor of my thesis Donatos Papagianni, Professor at Panteion University, for the guidance and help during the preparation of this paper.

Athens, June 2015

Andreas Andreou

Summary

This work entitled “**Cyprus in the era of the Memorandum**” attempts to provide a detailed course of the country’s economy from entering the memorandum until shortly before the expected exit.

Much of this paper explains the EU support mechanisms and the new economic governance models that exist in preventing any future crisis in the EU Member States.

The first chapter presents the crisis as initiated in the US, and its lightning spread to several other countries, which found them unprepared as a result of ill assessment of its size and degree of influence. Also there is a reference to the extent of influence in Cyprus, which is the main issue for this study.

In the second chapter the structural problems that the Cyprus economy was facing are examined analytically. Reference is made to the country's finances before being driven to the crisis and the changes accepted by Cyprus with the start of the crisis.

The third chapter analyzes the supporting mechanisms, including their role, duration and funds available. The chapter also refers to the importance of the clause in Article 125 of the Treaty on the Functioning of the European Union.

The fourth chapter describes the entire course of Cyprus since the Memorandum and includes issues which to date are still controversial such as the “No” of Cyprus and the haircut of deposits. Furthermore, a short reference to the main axes of the Memorandum and the measures under each axis is attempted.

As a student in the National and Community Administration Graduate Studies Program, I thought it would be appropriate to dedicate the second part of this thesis

entirely to the European Union and more specifically to the new EU economic governance model.

In Part B of this thesis, the economic and monetary union is presented, this being one of the main EU goals. However, only monetary union has been achieved for the Member States which adopted the euro, without first applying closer and tighter integration in the financial sector. The European Union recognized the need to improve economic governance and possibly establish a new governance model.

So, the economic governance framework is improving following a Union strategy for growth and jobs. Emphasis is first placed on the development and strengthening of the Single Market and fostering international trade and competitiveness. This is followed by a six month period for strengthened cooperation between economic and budgetary policies. Moreover, the strategy includes the Stability and Growth Pact and a robust framework for preventing and correcting macroeconomic imbalances. Further reference is made to the creation of a bank union, since the deepening and consolidation of the EMU requires the creation of a more integrated financial framework.

Πίνακας Περιεχομένων

Συνοτομογραφίες.....	12
ΜΕΡΟΣ Α΄.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	13
Η οικονομική κρίση του 21 ^{ου} αιώνα.....	13
1.1 Η κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	13
1.2 Η κρίση στην Κύπρο.....	16
1.3 Η πορεία της κυπριακής οικονομίας μέχρι την κρίση.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	21
Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην Κύπρο.....	21
2.1 Τα κυριότερα διαρθρωτικά προβλήματα της οικονομίας.....	21
2.2 Επιπτώσεις στην κυπριακή οικονομία.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	26
Οικονομική κρίση και Ευρωπαϊκή Ένωση.....	26
3.1 Μηχανισμοί Στήριξης.....	26
3.2 Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοοικονομικής Σταθεροποίησης.....	28
3.3 Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	33
Το Κυπριακό Μνημόνιο.....	33
4.1 Το ΟΧΙ της Κύπρου.....	33
4.2 Μνημόνιο Συναντίληψης για τη δεσμευτική ειδική οικονομική πολιτική.....	36
4.3 Οι κύριοι άξονες του Κυπριακού Μνημονίου.....	38
4.4 Μεταρρυθμίσεις στο χρηματοοικονομικό τομέα.....	38
4.5 Δημοσιονομικές και Διαρθρωτικές Μεταρρυθμίσεις.....	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	56
Σύγκριση των αποτελεσμάτων από την αρχή της οικονομικής κρίσης μέχρι σήμερα... ..	56
5.1 Η θετική αξιολόγηση της Κύπρου.....	56
5.2 Η Κύπρος και η έξοδος από το Μνημόνιο.....	60
5.3 Πρόληψη παρόμοιων μελλοντικών οικονομικών κρίσεων.....	63
ΜΕΡΟΣ Β΄.....	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β1.....	67
Το νέο μοντέλο οικονομικής διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	67
Β1.1 Η νέα οικονομική διακυβέρνηση της Ε.Ε.....	67

B1.2 Το ευρωπαϊκό εξάμηνο	68
B1.3 Το αναθεωρημένο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης.....	74
B1.4 Ο μηχανισμός πρόληψης των μακροοικονομικών ανισορροπιών	79
B1.5 Πολιτική για τραπεζική ένωση.....	85
Συμπερασματικές Παρατηρήσεις	88
BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	91

Συντομογραφίες

Ελληνικές:

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΤΑ	Αυτόματης Τιμαριθμικής Αναπροσαρμογής
ΑΤΗΚ	Αρχή Τηλεπικοινωνιών Κύπρου
ΑΛΚ	Αρχή Λιμένων Κύπρου
ΑΗΚ	Αρχή Ηλεκτρισμού Κύπρου
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΔΕΕ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΜΣ	Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας
Ε.Ε	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
ΕΣΣΚ	Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου
Ε.Κ.Δ	Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο
Εκδ.	Εκδόσεις
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Κ.Α.	Κυπριακές Αερογραμμές
ΜΕΔ	Μη εξυπηρετούμενα δάνεια
Παρ.	Παράγραφος
ΣΠ	Συνεργατικό Πιστωτικό Ίδρυμα
ΣΛΕΕ	Συνθήκη Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΣΑ	Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης
ΣυνθΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣτΕ	Συμβούλιο της Ευρώπης
ΦΠΑ	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

Ξενόγλωσσες:

CYTA	Cyprus Telecommunications Authority
EFSF	European Financial Stability Facility
EFSM	European Financial Stabilization Mechanism
ESM	European Stability Mechanism
ELA	Emergency Liquidity Assistance

ΜΕΡΟΣ Α'

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η οικονομική κρίση του 21^{ου} αιώνα

1.1 Η κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση ξεκίνησε από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (ΗΠΑ) το 2007¹ και μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα μεταφέρθηκε και στην Ευρώπη λαμβάνοντας παγκόσμιες διαστάσεις.

Κύριες αιτίες της χρηματοπιστωτικής κρίσης στάθηκαν η φούσκα στις τιμές των ακινήτων σε πολλές περιοχές των ΗΠΑ, η χορήγηση από τις τράπεζες στεγαστικών δανείων υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου με ιδιαίτερα χαμηλά επιτόκια, καθώς επίσης και ομολόγων καλυμμένων με αυτά τα δάνεια.

Επιπλέον η κακή διαχείριση της οικονομίας των ΗΠΑ οδήγησε σε συνεχή αύξηση του δημόσιου χρέους εξαιτίας κυρίως της παθητικότητας του εμπορικού ισοζυγίου. Με άλλα λόγια, για πολλά χρόνια οι εισαγωγές προϊόντων ήταν μεγαλύτερες από τις εξαγωγές ενώ το χρέος των ΗΠΑ προς άλλες χώρες ολοένα και αυξανόταν. Έτσι, σύντομα επήλθε η κατάρρευση της αγοράς επικίνδυνων στεγαστικών δανείων και

¹ Η κρίση αυτή επήλθε 78 χρόνια μετά την τελευταία μεγάλη κρίση του 1929 και προέκυψε μετά το ξέσπασμα των προβλημάτων στην αγορά στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης καθώς και την υπέρμετρη χρήση δομημένων επενδυτικών προϊόντων τα οποία εξαρτόνταν άμεσα από τη δυνατότητα αποπληρωμής των δανείων από τα οποία παράγονταν. Η προσπάθεια απομάκρυνσης του πιστωτικού και επιτοκιακού κινδύνου από τις τράπεζες, η μετατροπή στάσιμων κεφαλαίων σε εμπορεύσιμους τίτλους και η μετακίνηση των σύνθετων επενδυτικών τίτλων στις καταστάσεις ειδικών οντοτήτων, προκάλεσαν ένα "ντόμινο" αλυσιδωτών αντιδράσεων στον αμερικανικό και ευρωπαϊκό τραπεζικό και κτηματομεσιτικό τομέα.

ομολόγων, με συνεπακόλουθη αύξηση των επιτοκίων, γεγονός που έκανε αδύνατη την πληρωμή των δόσεων των δανείων και οδήγησε στην κατάσχεση κατοικιών.

Παράλληλα, τα υψηλά πλέον επιτόκια και οι κατασχέσεις αποθάρρυναν σημαντικά την αγορά κατοικιών, με αποτέλεσμα την κατακόρυφη πτώση των τιμών και άρα την αδυναμία εξυπηρέτησης των δανείων ακόμη και με κατασχέσεις. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την χρεοκοπία των τραπεζών και τον κλονισμό της εμπιστοσύνης στο χρηματοοικονομικό σύστημα, οδηγώντας την χώρα σε οικονομική κρίση η οποία δεν άργησε να επηρεάσει και την Ευρώπη².

Αρχικά, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), δεν εκτίμησε σωστά το μέγεθος της οικονομικής κρίσης και το βαθμό επηρεασμού της από αυτήν. Πίστευε πως δεν θα επηρεαζόταν αρνητικά, όμως σύντομα, η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση έπληξε και τα κράτη – μέλη της τόσο στο χρηματοπιστωτικό τομέα, την κρίση, δηλαδή, των τραπεζών όπως συνέβηκε στην Ιρλανδία και την Ισπανία, όσο και στη διαχείριση των δημοσίων οικονομικών όπως συνέβηκε στην Ελλάδα.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, τότε, οργανώθηκε άμεσα για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Ανέλαβε θεσμικό και ρυθμιστικό ρόλο στη διαχείριση των οικονομικών προβλημάτων των κρατών – μελών, στην πρόληψη παρόμοιων μελλοντικών κρίσεων και στην οικοδόμηση ενός νέου μοντέλου οικονομικής διακυβέρνησης, με κύρια χαρακτηριστικά τον ευρύτερο συντονισμό των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών και την εντατικοποίηση της δημοσιονομικής εupoπτείας και πειθαρχίας.

² Χαρακτηριστικά της γενικευμένης κατάστασης που επικρατούσε στις ΗΠΑ κατά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης ήταν ο κίνδυνος κατάρρευσης τραπεζών από φημολογία, πώληση άλλων σε ιδιαίτερα χαμηλό τίμημα και άσκηση νομισματικής πολιτικής από τις Κεντρικές Τράπεζες με σκοπό τη διάσωση του χρηματοοικονομικού συστήματος και όχι για τη διασφάλιση των τιμών, όπως παραδοσιακά οφείλουν να πράττουν. Ζημιωμένα βγήκαν τα συστήματα που εκτέθηκαν στα "τοξικά", όπως χαρακτηρίστηκαν, ομόλογα, συστήματα που στρέφονται πλέον προς ένα νέο κρατικό παρεμβατισμό, παράλληλα με την κατάρτιση σχεδίων επίλυσης της κρίσης προτού επεκταθεί στην ευρύτερη οικονομία των κρατών που επλήγησαν.

Τον Οκτώβριο του 2008, λοιπόν, η χρηματοπιστωτική κρίση αποτέλεσε το κυρίαρχο θέμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες αιτήθηκαν πλήρους αναμόρφωσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η οποία θα περιλαμβάνει μεγαλύτερη διεθνή εποπτεία, ένα παγκόσμιο σύστημα «έγκαιρης προειδοποίησης» για επερχόμενες κρίσεις και παγκόσμια ρυθμιστικά πρότυπα που θα διασφαλίζουν διαφάνεια και λογοδοσία. Τον επόμενο μήνα πραγματοποιήθηκε συνάντηση των ευρωπαϊκών μελών της G-20, η οποία εκπροσωπεί τις μεγαλύτερες οικονομίες του πλανήτη. Κατά τη συνάντηση αυτή, συμφωνήθηκε η εφαρμογή μεταρρυθμίσεων που θα τονώσουν τις χρηματαγορές, η καθιέρωση αυστηρότερων μέτρων διαχείρισης των κινδύνων και η προσφορά βοήθειας προς τις αναδυόμενες οικονομίες και τις αναπτυσσόμενες χώρες ώστε να έχουν πρόσβαση σε χρηματοδότηση κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Επιπλέον, τον επόμενο χρόνο τα μέλη της G-20 αναγνώρισαν την αναγκαιότητα χάραξης κοινής στρατηγικής για την καταπολέμηση της χρηματοπιστωτικής κρίσης και την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στην κοινή αγορά.

Το Φεβρουάριο του 2012 υπογράφηκε και η Συνθήκη δημιουργίας ενός Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ΕΜΣ), ο οποίος παρέχει στήριξη στις χώρες της ευρωζώνης, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο για τη διασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας. Τον ίδιο χρόνο άρχισε και το λεγόμενο «Ευρωπαϊκό Εξάμηνο» για τον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών, με στόχο την εναρμόνιση των οικονομικών και δημοσιονομικών πολιτικών των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης³.

Το Νοέμβριο του 2014 τέθηκε σε ισχύ ο Ενιαίος Μηχανισμός Εποπτείας για τις τράπεζες, ο οποίος επιτρέπει στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, σε συνεργασία με τις εθνικές αρχές, να εποπτεύει απευθείας τις μεγάλες τράπεζες της Ευρωζώνης για την ασφαλή και αξιόπιστη λειτουργία τους. Οι μηχανισμοί στήριξης και το νέο μοντέλο

³ http://europa.eu/pol/emu/index_el.htm

οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ θα αναλυθούν σε επιμέρους κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

Μ' αυτόν τον τρόπο τέθηκαν τα πρώτα θεμέλια της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης, της οποίας απώτερος σκοπός είναι η πρόληψη των αδυναμιών του τραπεζικού συστήματος που επέφεραν την οικονομική κρίση του 2008.⁴

1.2 Η κρίση στην Κύπρο

Η Κύπρος άρχισε να επηρεάζεται σημαντικά από την οικονομική κρίση το 2009 όταν παρατηρήθηκε για πρώτη φορά μετά το 1974 αρνητική ανάπτυξη. Η κυπριακή οικονομία μέχρι τότε διέθετε υψηλή ανάπτυξη, χαμηλό πληθωρισμό, χαμηλά ποσοστά ανεργίας και δημοσιονομικό πλεόνασμα, οικονομικά μεγέθη αξιοζήλευτα. Όμως η αδυναμία της κυπριακής κυβέρνησης να κατανοήσει τους μηχανισμούς λειτουργίας του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος από τη μια, και η πεποίθηση πως η κυπριακή οικονομία δεν θα επηρεαζόταν από τη διεθνή κρίση από την άλλη, δεν επέτρεψαν τη έγκαιρη λήψη μέτρων πρόληψης ή αντιμετώπισης μιας πιθανής κρίσης.

Ήδη από τις αρχές του 2009 είχε παρατηρηθεί έντονα η μείωση των καταθέσεων με άμεση συνέπεια την εμφάνιση προβλημάτων ρευστότητας στις τράπεζες. Αυτό συνοδεύτηκε από τη συνεπακόλουθη μείωση στην προσφορά δανείων η οποία οδήγησε πολλές κυπριακές εταιρείες σε αναγκαστική μείωση του κύκλου εργασιών τους και περιορισμό των δαπανών τους. Ο τότε Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, λοιπόν, προέβη σε ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών μέσω κρατικών χρεογράφων, ένα μέτρο όμως που έλυσε προσωρινά μόνο το πρόβλημα.

⁴ Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη το 2011
<http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/04/files/study-17.pdf>

Το καλοκαίρι του 2011 η Κύπρος αποκλείστηκε από τις διεθνείς αγορές χρηματοδότησης, λόγω αρνητικών αξιολογήσεων που δέχθηκε από τους διεθνούς οίκους αξιολόγησης και κατά συνέπεια δεν μπορούσε να αναχρηματοδοτήσει το δημόσιο χρέος της. Αυτό, σε συνδυασμό με την καταστροφική έκρηξη στη Ναυτική Βάση «Ευάγγελος Φλωράκης» στο Μαρί τον Ιούλιο του 2011, κατέστησαν ουσιαστικά αδύνατη την οικονομική ανάπτυξη, αφού πέραν του θανάτου 13 προσώπων και της καταστροφής της ναυτικής βάσης, καταστράφηκε και ο μεγαλύτερος ηλεκτροπαραγωγικός σταθμός της Κύπρου. Το γεγονός αυτό προκάλεσε σημαντική μείωση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), μεγάλες απώλειες του κεφαλαίου της Αρχής Ηλεκτρισμού Κύπρου (ΑΗΚ) και υψηλές αυξήσεις στην τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος κάτι που επηρέασε αρνητικά την ευημερία των νοικοκυριών και το λιανικό εμπόριο.⁵

Το άλλο μεγάλο πρόβλημα των κυπριακών τραπεζών ήταν η αγορά πολλών ομολόγων της ελληνικής κυβέρνησης. Λόγω της εξαιρετικής βαθμολογίας της Ελλάδας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης μέσα στο 2009, η αγορά ελληνικών κρατικών ομολόγων αυξήθηκε κατακόρυφα. Σύντομα όμως, η επέκταση των κυπριακών τραπεζών στην Ελλάδα κατέστη δυσανάλογη σε σχέση με τις συνολικές τους δραστηριότητες.

Οι δύο μεγαλύτερες τράπεζες της Κύπρου, η Λαϊκή Τράπεζα και η Τράπεζα Κύπρου, διέθεσαν ένα μεγάλο ποσοστό των δανείων σε ελληνικές επιχειρήσεις, οργανισμούς και νοικοκυριά. Όμως η επακόλουθη απομείωση του χρέους των ελληνικών κρατικών ομολόγων κατά 75% προκάλεσε τεράστιες ζημιές στις κυπριακές τράπεζες, καθώς είχαν επενδυθεί μεγάλα ποσά στα ελληνικά ομόλογα. Στο σημείο αυτό

⁵ Ως αποτέλεσμα της έκρηξης, η Αρχή Ηλεκτρισμού Κύπρου απώλεσε το 50% της δυνατότητας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.

αξίζει να σημειωθεί ότι μερίδιο ευθύνης έχει και η ίδια η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), η οποία επέτρεψε στις εμπορικές τράπεζες των κρατών – μελών της ευρωζώνης να συγκεντρώνουν ανεξέλεγκτα επισφαλή κρατικά ομόλογα.

Το κούρεμα των ελληνικών κρατικών ομολόγων, ουσιαστικά εκμηδένισε την αξία των μετοχών των δύο μεγαλύτερων κυπριακών τραπεζών με αποτέλεσμα να γίνει αδύνατη η ανακεφαλαιοποίησή τους. Εδώ, δυστυχώς, φέρει ευθύνη και η ίδια η Κυπριακή Κυβέρνηση, η οποία συναίνεσε στην απόφαση για το κούρεμα των ελληνικών κρατικών ομολόγων χωρίς καμιά προϋπόθεση. Σύμφωνα με τον τέως Διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου, Αθανάσιο Ορφανίδη, μπορούσε να συμφωνηθεί το κούρεμα υπό την προϋπόθεση οι κυπριακές τράπεζες να αντλήσουν κεφάλαια από τον Μηχανισμό Στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έτσι ώστε να μη χρειαστεί να γίνει μέσα από το κράτος. Αντιθέτως, η Κυπριακή Κυβέρνηση χρηματοδότησε τη Λαϊκή Τράπεζα από τον κρατικό προϋπολογισμό χωρίς να εφαρμόσει οποιαδήποτε στρατηγική αναβάθμισης του τραπεζικού συστήματος, γεγονός που πρόσφερε βραχυπρόθεσμη κι όχι μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα στην τράπεζα η οποία τελικά κατέρρευσε και προσαρτήθηκε στην άλλη μεγάλη κυπριακή τράπεζα, την Τράπεζα Κύπρου.⁶

⁶ https://el.wikipedia.org/wiki/Κυπριακή_οικονομική_κρίση_2012-2013

1.3 Η πορεία της κυπριακής οικονομίας μέχρι την κρίση

Η Κύπρος βίωσε και βιώνει μια από τις πλέον σύνθετες οικονομικές κρίσεις της ευρωζώνης. Οι τομείς που επηρεάστηκαν περισσότερο ήταν οι κατασκευές, η μεταποίηση, το εμπόριο και οι τράπεζες⁷. Το 2011 η χώρα αποκλείστηκε από τις διεθνείς χρηματαγορές, ενώ λίγους μήνες αργότερα, οι τράπεζές της υπέστησαν ζημιές ύψους 4.6 δις από την απομείωση των ελληνικών κρατικών ομολόγων. Το δημοσιονομικό έλλειμμα αυξήθηκε απότομα, το ποσοστό ανεργίας εκτοξεύτηκε στα ύψη και γενικά η οικονομία αδυνατεί να διατηρηθεί σε αναπτυξιακή τροχιά.

Η κυπριακή οικονομία πέρασε από διάφορες φάσεις προτού οδηγηθεί στην κρίση. Κατά την περίοδο μέχρι το 2008 που ξέσπασε η διεθνής οικονομική κρίση, αυξήθηκε σε μεγάλο βαθμό το χρέος των νοικοκυριών, των επιχειρήσεων και του κράτους. Η οικονομία δεν μπορούσε να ανταγωνιστεί τις οικονομίες των άλλων χωρών και οποιεσδήποτε ανισορροπίες παρουσιάζονταν, καλύπτονταν από τον τραπεζικό τομέα. Τα προβλήματα άρχισαν να δημιουργούνται όμως δεν γίνονταν αντιληπτά.

Κατά την περίοδο από το 2008 μέχρι το 2011, η κατάσταση των δημόσιων οικονομικών επιδεινώθηκε εξαιτίας κυρίως των αρνητικών επιπτώσεων στον τραπεζικό τομέα από την απομείωση των ελληνικών κρατικών ομολόγων. Δημιουργήθηκε τότε ένας φαύλος κύκλος αλληλεξάρτησης τραπεζών – δημόσιων οικονομικών και σε συνδυασμό με την μετέπειτα καταστροφή του ηλεκτροπαραγωγικού σταθμού στο Μαρί από την έκρηξη της 11^{ης} Ιουλίου 2011, τα προβλήματα έγιναν ακόμη πιο μεγάλα και σοβαρά.

⁷ Ετήσια Έκθεση Υπουργείου Οικονομικών για το 2009

Κατά την περίοδο από το 2012 μέχρι το 2013, η Κύπρος ζήτησε και εξασφάλισε βοήθεια από διεθνείς οργανισμούς εκχωρώντας, όμως, σημαντικά κυριαρχικά δικαιώματα στους δανειστές. Δυστυχώς, η πολιτική που ακολουθήθηκε μετέτρεψε ένα μεγάλο πρόβλημα ύψους 4.6 δις, δηλαδή 25% του ΑΕΠ, σε υποτροπιασμό. Σταδιακά το πρόβλημα μεγάλωσε κι έγινε ύψους 17 δις, δηλαδή σχεδόν 100% του ΑΕΠ. Το αποκορύφωμα ήταν οι αποφάσεις του Eurogroup το Μάρτιο του 2013, σύμφωνα με τις οποίες ουσιαστικά η χώρα πέρασε στην εποχή του Μνημονίου και τέθηκε υπό την επιτήρηση διεθνών δανειστών⁸.

⁸ Ζένιος, Σταύρος Α. Δημιουργική Κύπρος : Πολιτική μεταρρύθμιση για την Κύπρο του 21ου αιώνα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην Κύπρο

2.1 Τα κυριότερα διαρθρωτικά προβλήματα της οικονομίας

Οι δύο βασικοί προβληματικοί τομείς οι οποίοι ευθύνονται για το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στην Κύπρο είναι ο τραπεζικός και ο δημόσιος τομέας. Ο τραπεζικός τομέας, που αποτελούσε τον κύριο άξονα της οικονομίας της χώρας, εξαπλώθηκε ανεξέλεγκτα σε επικίνδυνα μονοπάτια στοχεύοντας σε τεράστια κέρδη. Ο δημόσιος τομέας, ανάλογα με την εκάστοτε κυβέρνηση, είτε έκανε αλόγιστα έξοδα (π.χ. προσλήψεις προσωπικού χωρίς να υπάρχει πραγματική ανάγκη), είτε λανθασμένους χειρισμούς όσον αφορά τον τραπεζικό ή άλλους τομείς.

Τα κυριότερα διαρθρωτικά προβλήματα της κυπριακής οικονομίας που ευθύνονται για την οικονομική κρίση στη χώρα ποικίλουν. Άλλα έχουν να κάνουν με τα δημόσια οικονομικά και την κυβερνητική πολιτική και άλλα με τις τράπεζες. Πρώτα πρώτα τα δημόσια οικονομικά ήταν προβληματικά. Το χρέος το 2008, από 48% του ΑΕΠ, δηλαδή, €8,5 δις ευρώ, μέσα στο πρώτο τρίμηνο του 2012 εκτινάχθηκε στο 75%, δηλαδή, στα €13,2 δις ευρώ, συνεχίζοντας την αυξητική του πορεία μέχρι το τέλος του έτους. Από την άλλη, η αδυναμία της κυβέρνησης να αντιληφθεί εγκαίρως τον κίνδυνο και η μη λήψη των απαραίτητων μέτρων στον κατάλληλο χρόνο οδήγησαν τη χώρα

στην οικονομική δυσμένεια⁹. Επίσης, η μη αποτελεσματική αντιμετώπιση των διαχρονικών διαρθρωτικών προβλημάτων από τις κρατικές υπηρεσίες, με αποκορύφωμα την μη διεκδίκηση από την κυβέρνηση εξαίρεσης των κυπριακών τραπεζών από το κούρεμα των ελληνικών κρατικών ομολόγων, κατά τη σύνοδο του Eurogroup στις 26 Οκτωβρίου 2011, άφησε ουσιαστικά απροστάτευτη την κυπριακή οικονομία και οδήγησε στην κρίση του τραπεζικού συστήματος της χώρας.

Όμως, και στο τραπεζικό σύστημα παρατηρήθηκαν διαρθρωτικά προβλήματα. Οι κυπριακές τράπεζες μπορούσαν να προσφέρουν δάνεια σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις με ανεξέλεγκτο ρυθμό χωρίς να τυγχάνουν οποιουδήποτε ελέγχου από το κράτος. Ως αποτέλεσμα ο δανεισμός σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις έφτασε στα 130% και 140% αντίστοιχα, ποσοστά πολύ πιο ψηλά από το μέσο όρο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ο οποίος βρίσκεται κάτω από 75%. Επιπρόσθετα, οι δύο μεγαλύτερες κυπριακές τράπεζες, διέθεσαν το 45% των δανείων στην ελλαδική αγορά, ενώ παράλληλα, αγόρασαν ομόλογα του ελληνικού δημοσίου χρέους ίσου με το 35% του ΑΕΠ της Κύπρου.

Δυστυχώς, όλα αυτά τα διαρθρωτικά προβλήματα της κυπριακής οικονομίας είχαν σοβαρές επιπτώσεις στη χώρα. Μέσα σε αρκετά σύντομο χρονικό διάστημα εμφανίστηκαν αρνητικά πρόσημα στην ανάπτυξη. Οι επενδύσεις μειώθηκαν κατακόρυφα κι επομένως η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της χώρας σε σχέση με τις άλλες χώρες. Το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε κατά πολύ. Το δημοσιονομικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος αυξήθηκαν κι αυτά, ενώ παράλληλα σημειώθηκε έλλειψη ρευστότητας στις τράπεζες. Τέλος, η εμπιστοσύνη προς το τραπεζικό σύστημα γενικά, κλονίστηκε και μαζί κλονίστηκε και η εικόνα της χώρας στο διεθνές επίπεδο.

⁹ Έκθεση 2013 Γραφείου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Πρεσβείας της Ελλάδος στην Κύπρο επί καταστάσεως κυπριακής οικονομίας και αναπτύξεως των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων Ελλάδος - Κύπρου

2.2 Επιπτώσεις στην κυπριακή οικονομία

Πριν την οικονομική κρίση η κυπριακή οικονομία παρουσίαζε αξιοζήλευτους ρυθμούς ανάπτυξης και μακροοικονομικούς δείκτες. Το δημοσιονομικό πλεόνασμα ήταν της τάξης του 1.5%, το δημόσιο χρέος κάτω από 60%, ο πληθωρισμός 2.2%, η ανεργία έφτανε μόλις τα 3.9% και το κατά κεφαλήν εισόδημα κυμαινόταν κάπου στο 92% του μέσου κοινοτικού όρου σε μονάδες αγοραστικής αξίας. Ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ παρέμενε σε υψηλά επίπεδα στο 4.4% για το 2007 έναντι 3.8% για το 2006.¹⁰

Όμως, οι εξελίξεις στην παγκόσμια αγορά το 2008 δεν άργησαν να επηρεάσουν και την κυπριακή οικονομία. Η αύξηση του κόστους τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού δανεισμού, είχε σαν αποτέλεσμα η κυπριακή δημοκρατία να μην μπορεί να δανειστεί με ευνοϊκούς όρους. Από την άλλη, οι υποχρεώσεις που επέβαλλε η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών σε συνδυασμό με την απομείωση του χρέους των ελληνικών κρατικών ομολόγων επέφεραν μεγάλες απώλειες στις δύο μεγαλύτερες κυπριακές τράπεζες, τη Λαϊκή Τράπεζα και την Τράπεζα Κύπρου, οι οποίες αδυνατούσαν πλέον να αυξήσουν την κεφαλαιακή τους επάρκεια στο 9%. Έτσι δημιουργήθηκε έλλειμμα περίπου 5 δισ. ευρώ, για τις δύο τράπεζες και μαζί με τα δημοσιονομικά ελλείμματα που παρατηρήθηκαν στο κράτος, ανάγκασαν την οικονομία να καταφύγει στον μηχανισμό στήριξης με όλα τα δυσμενή αποτελέσματα.

Αρχικά, η διεθνής οικονομική κρίση δεν επηρέασε σημαντικά το χρηματοπιστωτικό σύστημα της Κύπρου, μιας και οι κυπριακές τράπεζες δεν είχαν να

¹⁰ Η ισχυρή οικονομική ανάπτυξη του 2004-08 βασίστηκε σε μια δυσβάστακτη πιστωτική επέκταση, σε συνδυασμό με ανεπαρκή πρότυπα διακυβέρνησης και εποπτείας στον τραπεζικό τομέα. Η ιδιωτικοποίηση και ο εκσυγχρονισμός των δημοσίων υπηρεσιών και υποδομών έχουν μείνει πίσω από άλλες χώρες, ενώ προβλήματα στο επιχειρηματικό περιβάλλον όπως δυσκολίες στην καταγραφή ιδιοκτησιών, την επιβολή των συμβάσεων και την εφαρμογή πτώχευσης έχουν καθυστερήσει την ανάκαμψη.

κάνουν σε μεγάλο βαθμό με εξωτερικό δανεισμό. Όμως, λόγω των διεθνών εξελίξεων, το κόστος δανεισμού χρήματος τόσο στην Ευρώπη όσο και στην παγκόσμια αγορά αυξήθηκε, γεγονός που αργά ή γρήγορα επηρέασε και την Κύπρο εξαιτίας, κυρίως, της διασύνδεσής της με την ελληνική οικονομία.

Οι πρώτες επιπτώσεις της κρίσης στην κυπριακή οικονομία παρατηρήθηκαν κατά την αναδιάρθρωση του χρέους της Ελλάδας, όταν αποφασίστηκε η απομείωση του χρέους των ελληνικών κρατικών ομολόγων και η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Παράλληλα, τα όχι και τόσο καλά δημόσια οικονομικά, καθώς και οι συνεχείς υποβαθμίσεις της κυπριακής οικονομίας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης οδήγησαν την οικονομία σε ύφεση. Επιπρόσθετα, η αδυναμία της χώρας να διεκδικήσει δανεισμό με ευνοϊκούς όρους, προκειμένου να αναχρηματοδοτεί το χρέος της, οδήγησε στον αποκλεισμό της από τις διεθνείς αγορές.¹¹

Σημαντικές επιπτώσεις της κρίσης παρατηρήθηκαν στα ποσοστά της ανεργίας και ειδικά της ανεργίας των νέων. Μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα το ποσοστό ανεργίας σχεδόν διπλασιάστηκε. Συγκεκριμένα, το 2012 το ποσοστό ανεργίας έφτασε τα 12.1% (γύρω στις 53 χιλιάδες άτομα), σε αντίθεση με το 2011 που το ποσοστό ήταν 7.2% (γύρω στις 30 χιλιάδες άτομα) και το 2008 που ήταν μόλις στα 3.4% (γύρω στις 14 χιλιάδες άτομα). Τον επόμενο χρόνο, το 2013, το ποσοστό έφτασε μέχρι το 14.8% ενώ το 2014 εκτοξεύτηκε στο 17.4%.

Άλλες επιπτώσεις της κρίσης αφορούν το δημοσιονομικό έλλειμμα το οποίο αυξήθηκε σημαντικά. Από πλεόνασμα 0.9% που είχε σημειωθεί το 2008, μετατράπηκε σε έλλειμμα -6.0% το 2009, και -5.2% το 2010. Παρ' όλα αυτά, όμως, παραμένει πιο χαμηλό από το μέσο όρο της ευρωζώνης, που ήταν 6.0% το 2010 και παρόμοια ισχύει

¹¹ «Η οικονομία της Κύπρου: Οικονομική Πολιτική και Νέα Δεδομένα» Υπουργείο οικονομικών, Πανίκος Κωνσταντίνου

και για το δημόσιο χρέος το οποίο ήταν 60.8% του ΑΕΠ το 2010, ποσοστό χαμηλότερο του μέσου όρου του δημόσιου χρέους στην ευρωζώνη το οποίο κυμαινόταν γύρω στο 85.5%.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του υπουργείου Οικονομικών, το δημοσιονομικό έλλειμμα το 2012 μειώθηκε σε σχέση με το 2011, πέφτοντας από 6,1% του ΑΕΠ σε 4,9%, ποσοστό σαφώς χαμηλότερο από τον αναθεωρημένο στόχο του υπουργείου για έλλειμμα 5,8% του ΑΕΠ το 2012. Η μείωση αυτή αποδόθηκε κυρίως στις περικοπές δαπανών, λόγω της εφαρμογής των μνημονιακών μέτρων από το Δεκέμβριο του 2012. Μελέτες της Στατιστικής Υπηρεσίας έδειξαν ότι κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2013, η συρρίκνωση του ΑΕΠ άγγιξε το 5,1% ενώ το πρώτο τρίμηνο του 2014 η συρρίκνωση ανήλθε στο 4,1%, ποσοστό που κρίνεται ευνοϊκό σε σχέση με τον αναθεωρημένο στόχο του υπουργείου για ετήσια συρρίκνωση 4,8%.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Οικονομική κρίση και Ευρωπαϊκή Ένωση

3.1 Μηχανισμοί Στήριξης

Η παγκόσμια οικονομική κρίση αργά ή γρήγορα επηρέασε και τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην Ιρλανδία και στην Ισπανία έπληξε τον χρηματοπιστωτικό τους τομέα ενώ στην Ελλάδα επεκτάθηκε μέσω της κακής κατάστασης των δημόσιων οικονομικών.

Η έλλειψη ανταγωνιστικότητας σε όλη σχεδόν την ευρωζώνη και τα ελλείμματα που σημειώνονταν στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών¹² εξέθεσαν αρκετά κράτη – μέλη στον κίνδυνο της χρεοκοπίας, γεγονός που θα κλόνιζε τη σταθερότητα του ευρώ.

Γι' αυτό το λόγο τα υπόλοιπα κράτη – μέλη τέθηκαν σε συναγερμό και η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε να αναλάβει δράση προκειμένου να αντιμετωπίσει τα οικονομικά προβλήματα των κρατών – μελών της.

Κύριο μέλημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς αντιμετώπιση των οικονομικών προβλημάτων των κρατών – μελών της ήταν η δημιουργία μηχανισμών στήριξης χρηματοδότησης.

¹² Βλ. ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών για την ενίσχυση του συντονισμού της οικονομικής πολιτικής της 12.5.2010, COM(2010)250 τελικό

Για τον καθορισμό της μορφής και του τρόπου λειτουργίας των μηχανισμών στήριξης προς αντιμετώπιση των οικονομικών αυτών, έπρεπε να ληφθούν υπόψη η αρχή της δημοσιονομικής ευθύνης του κάθε κράτους – μέλους για την οικονομική πολιτική που ακολουθεί καθώς επίσης και η σημαντική ρήτρα του άρθρου 125 της Συνθήκης Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η ρήτρα του άρθρου 125 της Συνθήκης Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι εξαιρετικής σπουδαιότητας. Σύμφωνα με την ρήτρα αυτή δεν επιτρέπεται η ανάληψη ευθύνης από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή από άλλα κράτη – μέλη για υποχρεώσεις ενός κράτους μέλους.¹³

Για το λόγο αυτό αποφασίστηκε όπως η παροχή οικονομικής βοήθειας προς τα κράτη μέλη να γίνεται υπό μορφή δανεισμού από τα υπόλοιπα κράτη μέλη. Αρχικά να γίνεται σε επίπεδο διμερές και διακυβερνητικό, μέχρι να θεσμοποιηθεί η δυνατότητα παροχής οικονομικής βοήθειας στο επίπεδο της Ένωσης, η οποία θα εφαρμοστεί πρώτα προσωρινά και στη συνέχεια μόνιμα, σύμφωνα με τα άρθρα 122 και 136 της Συμφωνίας Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Έτσι, λοιπόν, στις 9/10 Μαΐου 2010, στο συμβούλιο των υπουργών οικονομικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποφασίστηκε τα κράτη μέλη να προχωρήσουν σε θεσμική αντιμετώπιση του οικονομικού προβλήματος, δημιουργώντας έναν ευρωπαϊκό μηχανισμό σταθερότητας χρηματοδοτικής δυνατότητας ύψους 500 δισεκατομμυρίων ευρώ, αρχικά προσωρινό ενώ αργότερα μόνιμο. Στην συνέχεια της παρούσας εργασίας ακολουθεί μια περαιτέρω ανάλυση των μηχανισμών στήριξης.

¹³ Για την ερμηνεία του άρθρου αυτού βλ. Χριστιανό Β.(2012) *Συνθήκη ΕΕ& ΣΛΕΕ-Κατ' άρθρο ερμηνεία*, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.675 επ., Σαχπεκίδου Ρ. Ευγενία(2013), *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, Γ' Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ.343,344, Μπάρμπα Νικόλαο(2011), Συμβολή του ηθικού κινδύνου στη δημοσιονομική πειθαρχία της Ευρώπης, *ΕφημΔΔ*, τ.4, σελ.475

Ο προσωρινός μηχανισμός στήριξης αποτελείτο από δύο επιμέρους μηχανισμούς, τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοοικονομικής Σταθεροποίησης (EFSM – European Financial Stabilisation Mechanism) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF – European Financial Stability Facility)¹⁴ ενώ αργότερα το έργο τους ανέλαβε ο μόνιμος μηχανισμός, ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ESM – European Stability Mechanism).

3.2 Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοοικονομικής Σταθεροποίησης

Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοοικονομικής Σταθεροποίησης δημιουργήθηκε στις 11 Μαΐου 2010. Η μορφή και το περιεχόμενό του βασίστηκε σ' ένα μηχανισμό στήριξης που υπήρχε ήδη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και αφορούσε κράτη μέλη που δεν ανήκαν στην Ευρωζώνη αλλά αντιμετώπιζαν οικονομικές δυσκολίες.

Κύριες υποχρεώσεις του νέου μηχανισμού ήταν να φροντίζει για τη διασφάλιση της χρηματοοικονομικής σταθερότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ παράλληλα να βρίσκεται σε διαρκή ετοιμότητα έτσι ώστε σε περίπτωση που κάποιο κράτος – μέλος της Ευρωζώνης αντιμετωπίζει έκτακτες σοβαρές δυσκολίες οι οποίες ξεφεύγουν από τον έλεγχό του, να μπορεί η Ευρωπαϊκή Ένωση να ενεργήσει κατάλληλα, γρήγορα και αποτελεσματικά¹⁵.

Οποιαδήποτε χρηματοδοτική ενίσχυση, θα παρεχόταν υπό μορφή δανείου ή πίστωσης προς αυτό το κράτος μέλος, εφόσον, προηγουμένως, είχε υποβάλει σχετικό αίτημα και είχε παρθεί απόφαση από το Συμβούλιο¹⁶. Σε τέτοια περίπτωση, η

¹⁴ Στην περίπτωση του EFSM δανειστής είναι η ίδια η ΕΕ, ενώ στην περίπτωση του EFSF δανειστές είναι τα κράτη μέλη

¹⁵ Νομική βάση του κανονισμού αποτέλεσε το άρθρο 122 ΣΛΑΕ.

¹⁶ Στην χρηματοδότηση θα μπορούσε να συμμετέχει και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ενώ προς εξεύρεση των απαραίτητων κεφαλαίων η Επιτροπή εξουσιοδοτούταν να δανείζεται στις κεφαλαιαγορές ή στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Βλ. παρ.5 της αιτιολογικής έκθεσης, άρθρο 3 παρ.8 και άρθρο 6 παρ.3 του κανονισμού 407/2010 του Συμβουλίου

ενεργοποίηση του μηχανισμού θα σήμαινε αυτόματα την επιβολή αυστηρών όρων οικονομικής πολιτικής στο κράτος μέλος, έτσι ώστε τελικά να ανακτηθεί η βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών και η δυνατότητά του να χρηματοδοτείται μελλοντικά από τις χρηματοπιστωτικές αγορές.

Με άλλα λόγια, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το κράτος μέλος θα υπέγραφαν ένα μνημόνιο συμφωνίας, το οποίο θα περιελάμβανε τους όρους της γενικής οικονομικής πολιτικής που θα έπρεπε πλέον να ακολουθήσει το κράτος – μέλος, τους οποίους έθετε το Συμβούλιο¹⁷.

Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοοικονομικής Σταθεροποίησης ήταν προσωρινός μηχανισμός, συμμετείχε στην χρηματοδότηση κατά ένα μέρος των προγραμμάτων διάσωσης της Ιρλανδίας καθώς και της Πορτογαλίας¹⁸ και αργότερα αντικαταστάθηκε από τον μόνιμο μηχανισμό διάσωσης, τον ESM.

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας δημιουργήθηκε στις 7 Ιουνίου 2010 με μια συνθήκη, μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωζώνης. Δεν αποτελεί κάποιο όργανο ή φορέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά μια ανώνυμη εταιρεία που διέπεται από το δίκαιο του Λουξεμβούργου¹⁹, έχει την έδρα της εκεί και οι εργασίες της ενισχύονται τόσο από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα όσο και την ίδια την Ευρωπαϊκή Επιτροπή²⁰. Συστάθηκε με σκοπό την παροχή στήριξης σταθερότητας σε κράτη μέλη της Ευρωζώνης με την υπογραφή συμβάσεων δανειακής διευκόλυνσης και

¹⁷ Οι όροι οικονομικής πολιτικής θα επανεξετάζονταν και τροποποιούνταν από την Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, ενώ η εκταμίευση και αποδέσμευση των δόσεων του δανείου εξαρτιόταν από την έγκριση της Επιτροπής, που θα επαλήθευε την συμμόρφωση του δικαιούχου κράτους μέλους με του όρους του μνημονίου. Βλ. αναλυτικά για την διαδικασία άρθρα 3 και 4 του κανονισμού 407/2010 του Συμβουλίου

¹⁸ Το πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής (το οποίο ολοκληρώθηκε επιτυχώς τον Δεκέμβριο του 2013) της Ιρλανδίας θα χρηματοδοτούνταν με ένα ποσό της τάξης των 85 δισεκατομμυρίων ευρώ, εκ των οποίων πέρα της συνδρομής των EFSM και EFSF, 22,5 δις ευρώ θα ήταν η συνδρομή του ΔΝΤ και 4,8 δις ευρώ από διμερή δάνεια του Ηνωμένου Βασιλείου Σουηδίας και Δανίας. Από την άλλη το πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής της Πορτογαλίας θα χρηματοδοτούνταν με ένα ποσό της τάξης των 78 δισεκατομμυρίων ευρώ, εκ των οποίων πέρα της συνδρομής των EFSM και EFSF, τα 26 δις ευρώ θα προέρχονταν από το ΔΝΤ

¹⁹ Για το εφαρμοστέο δίκαιο και την δικαιοσύνη για διαφορές που προκύπτουν από την σύμβαση πλαίσιο για την δημιουργία του βλ. άρθρο 16 της Σύμβασης-Πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF), που υπογράφηκε στις 16 Ιουνίου 2010 και κυρώθηκε με τον ν.4021/2011

²⁰ Βλ. άρθρο 2 της Σύμβασης-Πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF), που υπογράφηκε στις 16 Ιουνίου 2010 και κυρώθηκε με τον ν.4021/2011

δανείων ύψους έως 440 δις ευρώ για ορισμένο χρονικό διάστημα. Για την παροχή συγκεκριμένης δανειακής διευκόλυνσης, απαιτείται όπως συναφθεί μνημόνιο συνεννόησης²¹ μεταξύ του αιτούντος κράτους μέλους και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία θα ενεργεί ως εκπρόσωπος των κρατών μελών της Ευρωζώνης, και θα φροντίζει για θέματα που αφορούν τη δημοσιονομική σταθερότητα και θα επιβεβαιώνει με τακτικούς ελέγχους κατά πόσο η οικονομική πολιτική του αιτούντος κράτους – μέλους συμμορφώνεται με τους όρους του μνημονίου. Τα δάνεια θα χορηγούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας είτε μέσω της έκδοσης ομολόγων ή χρεογράφων, είτε μέσω της σύναψης γραμματίων, είτε μέσω άλλων χρηματοδοτικών μέσων. Σε κάθε περίπτωση, τα μέσα αυτά θα καλύπτονται με άνευ όρων εγγυήσεις των κρατών – μελών της Ευρωζώνης που θα αναλάβουν ουσιαστικά το ρόλο του εγγυητή στα εν λόγω χρηματοδοτικά μέσα.²²

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας λειτούργησε ως προσωρινός μηχανισμός στήριξης μέχρι τα τέλη του Ιουνίου 2013²³, οπότε και σταμάτησε να χρηματοδοτεί καινούργια προγράμματα, συνεχίζοντας όμως τη χρηματοδότηση των ήδη τρεχόντων προγραμμάτων της Ελλάδας, της Ιρλανδίας²⁴ και της Πορτογαλίας²⁵.

²¹ «.....το οποίο θα συνάδει με απόφαση που δύναται να λάβει το Συμβούλιο βάσει του Άρθρου 136 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατόπιν πρότασης της Επιτροπής...» Βλ. άρθρο 2 της Σύμβασης-Πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF), που υπογράφηκε στις 16 Ιουνίου 2010 και κυρώθηκε με τον ν.4021/2011

²² Οι εγγυήσεις των κρατών μελών ανέρχονται, βάσει του παραρτήματος I της τροποποίησης της Σύμβασης-Πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF) που υπογράφηκε την 1η Σεπτεμβρίου 2011 και κυρώθηκε με τον ν.4021/2011, σε 726 δις ευρώ.

²³ Βλ. άρθρο 2 παρ.10 της Σύμβασης-Πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF), που υπογράφηκε στις 16 Ιουνίου 2010 και κυρώθηκε με τον ν.4021/2011

²⁴ 17 δις ευρώ

²⁵ 26 δις ευρώ

3.3 Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας

Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας δημιουργήθηκε με απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου²⁶ και άρχισε τη λειτουργία του τον Οκτώβριο του 2012. Από το Μάρτιο του 2012 είχε συνταχθεί μια διεθνής συνθήκη μεταξύ των κρατών – μελών της Ευρωζώνης²⁷ αφού προηγουμένως αναθεωρήθηκαν ή προστέθηκαν σχετικά άρθρα της ΣΛΕΕ. Συγκεκριμένα, αναθεωρήθηκε το άρθρο 136 με τη συμβολή του άρθρου 48VI και την απόφαση 2011/199 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου²⁸, με αποτέλεσμα την προσθήκη μιας παραγράφου που επιτρέπει στα κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ να δημιουργήσουν μηχανισμό σταθερότητας. Έτσι ιδρύθηκε ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας και ανέλαβε το έργο των δύο μηχανισμών, του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας και του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Χρηματοοικονομικής Σταθεροποίησης, και από τον Ιούλιο του 2013 αποτέλεσε ουσιαστικά το μοναδικό μηχανισμό για τα προγράμματα οικονομικής βοήθειας προς τα κράτη μέλη. Πρόκειται, με λίγα λόγια, για έναν διεθνή χρηματοδοτικό οργανισμό με έδρα το Λουξεμβούργο, με εγκεκριμένο μετοχικό κεφάλαιο ύψους 700 δις ΕΥΡΩ, το οποίο καλύπτεται από τα κράτη μέλη της ευρωζώνης βάσει της κλείδας εγγραφής στο κεφάλαιο της ΕΚΤ²⁹.

Σκοπός του μηχανισμού είναι η διασφάλιση της σταθερότητας της Ευρωζώνης στο σύνολο της. Έχει το δικαίωμα να αντλεί κεφάλαια με την έκδοση χρηματοπιστωτικών τίτλων ή με τη σύναψη χρηματοοικονομικών ή λοιπών συμφωνιών ή ρυθμίσεων με μέλη του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας, χρηματοοικονομικά ιδρύματα ή άλλα τρίτα μέρη.

²⁶ Απόφαση υπ' αριθμόν 2011/199 της 25 Μαρτίου 2011

²⁷ Βλ τον κυρωτικό αυτής νόμο 4063/2012

²⁸ Βλ. υπόθεση Pringle, C-370/12 του Δικαστηρίου της ΕΕ

²⁹ Βλ. άρθρα 8 , 11 και παράρτημα Ι της από 2.2.2012 συνθήκης για την θέσπιση του ESM

Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας ενεργοποιείται σε περιπτώσεις αναγκαίας παροχής χρηματοοικονομικής βοήθειας, επιβάλλοντας αυστηρούς όρους, που αποτυπώνονται σ' ένα μνημόνιο κατανόησης και ειδικές συμφωνίες για διευκόλυνση χρηματοπιστωτικής συνδρομής^{30 31}. Το μέγιστο ποσό που αρχικά δύναται να χορηγηθεί ως δάνειο ανέρχεται στα 500 δις ΕΥΡΩ.

Μέχρι σήμερα έχει χρηματοδοτήσει το πρόγραμμα της Ισπανίας για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών της με ένα ποσό της τάξεως των 41,3 δις ΕΥΡΩ³² και συνεχίζει να χρηματοδοτεί το πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής της Κύπρου με ένα ποσό της τάξεως των 9 δις ΕΥΡΩ³³.

³⁰ Τα μέσα χρηματοπιστωτικής συνδρομής του ESM αποτελούν: η προληπτική χρηματοπιστωτική συνδρομή, η χρηματοπιστωτική συνδρομή για την ανακεφαλαιοποίηση χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων κράτους μέλους του ESM, δανειοδότηση, μηχανισμό στήριξης πρωτογενών και δευτερογενών αγορών.

³¹ Η διαδικασία κατάρτισης του μνημονίου είναι παρόμοια με αυτή των μηχανισμών του EFSF, EFSM. Βλ. αναλυτικά άρθρο 13 της από 2.2.2012 συνθήκης για την θέσπιση του ESM

³² Από το οποίο εξήλθε επιτυχώς τον Δεκέμβριο του 2013

³³ Έως σήμερα έχει εκταμιευθεί σε δόσεις το ποσό των 4,8 δις ΕΥΡΩ. Το συνολικό χρηματοδοτικό πακέτο για την Κύπρο ανέρχεται στα 10 δις ΕΥΡΩ, εκ των οποίων 1 δις είναι η συνεισφορά του ΔΝΤ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Το Κυπριακό Μνημόνιο

4.1 Το ΟΧΙ της Κύπρου

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, μετά την υποβάθμιση της κυπριακής οικονομίας το 2012 από τους γνωστούς οίκους αξιολόγησης Moody's και Fitch, η Κύπρος έκανε αίτηση για ένταξή της στον Ευρωπαϊκό μηχανισμό στήριξης. Μετά από διαπραγματεύσεις της κυπριακής κυβέρνησης με την αντιπροσωπεία της Τρόικας, στις 16 Μαρτίου 2013 επήλθε τελικά συμφωνία για άντληση του ποσού των 10 δις ευρώ.

Όμως μετά από συνεδρία του Eurogroup στις 15 – 16 Μαρτίου 2013, λήφθηκε μια πρωτοφανής απόφαση: τέθηκε ως προϋπόθεση για την ευρωπαϊκή οικονομική στήριξη της κυπριακής οικονομίας με 10 δις. Ευρώ, η άντληση επιπλέον 5,8 δις ευρώ από την επιβολή φόρου σε όλους τους καταθέτες των κυπριακών τραπεζών, χρήματα τα οποία θα χρησιμοποιούνταν για την ανακεφαλαιοποίηση των κυπριακών τραπεζών. Με άλλα λόγια, αποφασίστηκε το κούρεμα όλων των καταθέσεων.

Η απόφαση προέβλεπε την επιβολή ενός εφάπαξ φόρου σε όλες ανεξαιρέτως τις καταθέσεις ακολουθώντας το εξής σχήμα (σημειώνεται ότι το όριο των ασφαλισμένων καταθέσεων στην ΕΕ είναι €100,000): σε καταθέσεις περάν των €100,000 να επιβληθεί φόρος 9.9%, ενώ σε καταθέσεις κάτω των €100,000 να επιβληθεί φόρος 6.75%. Σε όσους καταθέτες θα επιβαλλόταν η φορολογία, θα λάμβαναν, σαν αποζημίωση, ίσης αξίας μετοχές της τράπεζας. Το ίδιο μέτρο θα εφαρμοζόταν τόσο σε Κύπριους, όσο και

σε ξένους καταθέτες. Η συμφωνία προέβλεπε επιπλέον τη φορολόγηση των τόκων επί των καταθέσεων με ποσοστό 20-25% καθώς και την αύξηση του εταιρικού φόρου από 10% σε 12,5%³⁴.

Το συγκεκριμένο σχέδιο νόμου με την πρόταση της ευρωζώνης, απέρριψε η κυπριακή βουλή στις 19 Μαρτίου με 36 ψήφους κατά και 19 αποχές³⁵.

Αξίζει να σημειωθεί μάλιστα, ότι ο κύριος Γέρκ Άσμουνσεν, μέλος του ΔΣ της ΕΚΤ και πρώην αναπληρωτής ομοσπονδιακός υπουργός οικονομικών της Γερμανίας, πρότεινε η εφαρμογή του νόμου να αρχίσει μέσα στο τριήμερο των αργιών ώστε να μην προλάβουν να γίνουν αναλήψεις των χρημάτων από τους αποταμιευτές. Η συμφωνία αυτή επήλθε μετά από ολονύχτιες διαπραγματεύσεις, αφού αρχικά ο υπουργός Οικονομικών της Γερμανίας απαιτούσε να «κουρευτεί» το εξωφρενικό ποσοστό του 40% επί των καταθέσεων. Επιπλέον, ο Άσμουνσεν απαίτησε από την Κύπρο να κυρώσει σε νόμο τη φορολόγηση αυτή, πριν λειτουργήσουν ξανά οι τράπεζες στη χώρα μετά την αργία της Καθαρής Δευτέρας.

Η απόφαση του Eurogroup, με τη σύμφωνη γνώμη της κυπριακής κυβέρνησης, ουσιαστικά παραβίαζε την κοινοτική οδηγία 2009/14/ΕΚ η οποία εγγυάται ένα ελάχιστο ποσό καταθέσεων ενός καταθέτη που φτάνει μέχρι τις 100.000 ευρώ. Αυτό φυσικά προκάλεσε πολλές αντιδράσεις. Καταθέτες που μέχρι εκείνη τη στιγμή γνώριζαν ότι οι καταθέσεις τους μέχρι €100,000 ήταν ασφαλισμένες, ξαφνικά μαθαίνουν ότι θα υποχρεωθούν σε αποκοπή 6.75% αυτών των καταθέσεων. Και δεν έφτανε μόνο αυτό, αλλά επιπλέον δεν θα μπορούν καν να προχωρήσουν σε αναλήψεις των καταθέσεών τους λόγω της χρονικής συγκυρίας στην οποία επιλέχθηκε να παρθεί η

³⁴ Κύπρος: Κούρεμα καταθέσεων για «στήριξη» 10 δις. ευρώ, Ελευθεροτυπία, 16 Μαρτίου 2013

³⁵ «36 εναντίον και 19 αποχές για το ν/σ για το κούρεμα», Φιλελεύθερος, 20 Μαρτίου 2013

εν λόγω απόφαση (η απόφαση πάρθηκε την νύχτα της Παρασκευής 15 Μαρτίου προς ξημερώματα Σαββάτου 16 Μαρτίου, λίγο πριν την επίσημη τραπεζική αργία της Καθαρής Δευτέρα).

Φυσικά η κυπριακή Βουλή απέρριψε την πρόταση, όμως απλά και μόνο η προθυμία της Τρόικα να παραβιάσει τη σχετική οδηγία και να προβεί σε κούρεμα καταθέσεων κάτω του εγγυημένου ποσού, είχε σαν αποτέλεσμα το τραπεζικό σύστημα να χάσει την αξιοπιστία του όχι μόνο στην Κύπρο αλλά πανευρωπαϊκά. Πράγματι, η εν λόγω απόφαση του Eurogroup επηρέασε το χρηματοοικονομικό τομέα αφού κλόνησε την εμπιστοσύνη των καταθετών σε επίπεδο Ευρωζώνης προκαλώντας τόσο οικονομικούς, όσο και πολιτικούς κινδύνους. Αν χαθεί η εμπιστοσύνη στους θεσμούς και στο νομικό πλαίσιο που η ίδια η ΕΕ έχει θεσπίσει, τότε είναι φυσικό να παρατηρηθεί ένα μαζικό κύμα απόσυρσης καταθέσεων στις χώρες της Ευρωζώνης, γεγονός που θα περιορίζει αυτόματα τον δανεισμό προς την πραγματική οικονομία.

Η πρώτη απόφαση του Eurogroup έτυχε συνολικής καταδίκης πανευρωπαϊκά. Η κοινή γνώμη ουσιαστικά κατηγόρησε τους Ευρωπαίους αξιωματούχους ότι, κάτω από την ηγεσία της Γερμανίας, προσπάθησαν να επιβάλουν μια «λύση» η οποία είναι ίσως η πιο ανεύθυνη απόφαση στον τομέα της επιτήρησης των τραπεζών στον σύγχρονο κόσμο από τη δεκαετία του 1930. Η απόφαση παραβίαζε απροκάλυπτα τόσο το κυπριακό, όσο και το Ενωσιακό δίκαιο.

Όπως και να έχει, δυστυχώς το πλήγμα που υπέστη η Κύπρος μετά από αυτά τα γεγονότα ήταν τεράστιο. Οι καθυστερήσεις λόγω διαπραγματεύσεων μέχρι την απόφαση της 15^{ης} Μαρτίου και το «ηρωικό» όχι στη συνέχεια, επιδείνωσαν την κατάσταση και είχαν σαν αποτέλεσμα την επιβολή ενός χειρότερου μνημονίου.

Η τελική απόφαση του Eurogroup στις 25 Μαρτίου για το κούρεμα των καταθέσεων στις δύο μεγάλες τράπεζες ήταν άδικη και ήταν ένα μέτρο το οποίο βρήκε την Κύπρο εντελώς απροετοίμαστη. Η χώρα, που ως τότε ήταν κέντρο προσφοράς υπηρεσιών στις διεθνείς εταιρίες, δέχθηκε ένα σοβαρό πλήγμα και οι επιπτώσεις στην κυπριακή οικονομία ήταν ανάλογες. Η εικόνα μιας χώρας σταθερής και ευημερούσας που με τόσο κόπο φτιάχτηκε, καταστράφηκε μέσα σε μία μέρα. Διεθνώς θεωρήθηκε ότι η χώρα χρεοκόπησε, η αξιοπιστία της χάθηκε και πλέον έπρεπε να καταβληθεί τεράστια προσπάθεια για να μπει ξανά στο δρόμο της ανάπτυξης και να κερδίσει ξανά τη χαμένη εμπιστοσύνη.

4.2 Μνημόνιο Συναντίληψης για τη δεσμευτική ειδική οικονομική πολιτική

Σκοπός του Μνημονίου

Κύριος στόχος του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής είναι η αποκατάσταση της ευρωστίας του κυπριακού τραπεζικού τομέα. Με τις διάφορες βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες οικονομικές, δημοσιονομικές και διαρθρωτικές αλλαγές που επιβλήθηκαν, αναμένεται η αποκατάσταση της αξιοπιστίας των τραπεζών και της χαμένης εμπιστοσύνης των καταθετών και της διεθνούς αγοράς γενικότερα. Ειδικότερα επιδιώκεται η σμίκρυνση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, η ενίσχυση της εποπτείας και η αντιμετώπιση της αναμενόμενης ανεπάρκειας κεφαλαίων.

Σκοπός του μνημονίου είναι να υιοθετήσει την τρέχουσα διαδικασία δημοσιονομικής εξυγίανσης και να διορθώσει το υπερβολικό δημοσιονομικό έλλειμμα

της γενικής κυβέρνησης εφαρμόζοντας μέτρα για μείωση των τρεχουσών πρωτογενών δαπανών. Επιπλέον, επιδιώκει να διατηρήσει μεσοπρόθεσμα, τη δημοσιονομική εξυγίανση, εφαρμόζοντας μέτρα για αύξηση της αποτελεσματικότητας των δημοσίων δαπανών, ενισχύοντας την είσπραξη εσόδων και βελτιώνοντας τη λειτουργία του δημόσιου τομέα. Επίσης, εφαρμόζει διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις με σκοπό να υποστηριχθεί η ανταγωνιστικότητα, η βιώσιμη και ισορροπημένη ανάπτυξη, μέτρα που αναμένεται να διορθώσουν τις μακροοικονομικές ανισορροπίες. Συγκεκριμένα, εφαρμόζει μεταρρυθμίσεις του συστήματος ΑΤΑ και παίρνει μέτρα τα οποία υποβοηθούν την ομαλή λειτουργία των αγορών υπηρεσιών.

Συνοψίζοντας, απώτερος στόχος του προγράμματος είναι η στήριξη της ρευστότητας της οικονομίας, η εξυγίανση της δημοσιονομικής κατάστασης της χώρας, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, η ανάκτηση από την Κύπρο της παραγωγικότητάς της, καθώς επίσης και η αναδιάρθρωση της οικονομίας με τρόπο ώστε να ακολουθεί ένα αναπτυξιακό μοντέλο που θα στηρίζεται περισσότερο στις επενδύσεις και στις εξαγωγές. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη σταθεροποίηση της κυπριακής οικονομίας και την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των επιχειρήσεων, των ξένων επενδυτών καθώς και των πολιτών, κρίνεται η επαναφορά των δημοσίων οικονομικών σε βιώσιμα επίπεδα. Γι' αυτό και χαρακτηρίζεται στο μνημόνιο ως προτεραιότητα «ύψιστης σημασίας»³⁶.

³⁶ «Μνημόνιο συναντίληψης για τη δεσμευτική ειδική οικονομική πολιτική», σελ. 1

4.3 Οι κύριοι άξονες του Κυπριακού Μνημονίου

Το κυπριακό μνημόνιο κινείται σε τρεις κύριους άξονες. Ο πρώτος άξονας αφορά το χρηματοπιστωτικό τομέα και περιλαμβάνει την ενδυνάμωση του τραπεζικού τομέα και της κεφαλαιακής βάσης των πιστωτικών ιδρυμάτων. Επιδιώκεται η ενίσχυση της εποπτείας των τραπεζών και των Συνεργατικών Πιστωτικών Ιδρυμάτων (ΣΠΙ) καθώς και η διαχείριση της ρευστότητάς τους.

Ο δεύτερος άξονας αφορά τη δημοσιονομική πολιτική και περιλαμβάνει περικοπές στο κρατικό μισθολόγιο και στις συντάξεις των δημοσίων υπαλλήλων, καθώς και μείωση των κοινωνικών παροχών. Επιπλέον περιλαμβάνει φορολογικές μεταρρυθμίσεις στην ακίνητη περιουσία και την επιβολή ειδικών φόρων κατανάλωσης στα αλκοολούχα ποτά και τον καπνό, την αύξηση του ΦΠΑ και την αύξηση φόρου στα πετρελαιοειδή.

Τέλος, ο τρίτος κύριος άξονας του κυπριακού μνημονίου αφορά τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και επικεντρώνεται κυρίως στην μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών σχεδίων, την αύξηση του ορίου συνταξιοδότησης και αλλαγές στο σύστημα της Αυτόματης Τιμαριθμικής Αναπροσαρμογής (ΑΤΑ).

4.4 Μεταρρυθμίσεις στο χρηματοοικονομικό τομέα

Μια από τις βασικές μεταρρυθμίσεις όσον αφορά το χρηματοοικονομικό τομέα είναι η αναδιάρθρωση και ανακεφαλαιοποίηση των δύο μεγάλων κυπριακών τραπεζών. Είναι γεγονός ότι ο τραπεζικός τομέας επηρεάστηκε πολύ από την οικονομική κρίση και το δημόσιο χρέος, και ειδικότερα από την έκθεσή του στην Ελλάδα. Από την άλλη,

οι αδύνατες πρακτικές διαχείρισης κινδύνου από τις ίδιες τις τράπεζες, οδήγησε στην υπερβολική επέκταση στην αγορά ακινήτων με συνεπακόλουθα προβλήματα. Ο εγχώριος τραπεζικός τομέας, μαζί με τα συνεργατικά πιστωτικά ιδρύματα, αντιπροσώπευε μέχρι πρόσφατα το 550% του ΑΕΠ. Η αναδιάρθρωση, λοιπόν, για σμίκρυνση του τραπεζικού τομέα κρίθηκε αναγκαία.

Για το σκοπό αυτό λήφθηκαν συγκεκριμένες αποφάσεις. Πρώτα να γίνει πλήρης αναδιάρθρωση της Λαϊκής Τράπεζας με χρήματα που θα αντλούνταν από τις μετοχές, τα ομόλογα και τις μη εγγυημένες καταθέσεις. Έπειτα, η Λαϊκή Τράπεζα να διαχωριστεί σε «καλή» και «κακή» τράπεζα με την «κακή» τράπεζα να κλείσει εν καιρώ. Δηλαδή με την πάροδο ενός χρονικού διαστήματος η «καλή» τράπεζα να απορροφηθεί από την Τράπεζα Κύπρου και το χρέος της Λαϊκής, ύψους 9 δις ευρώ, προς τον ΕΛΑ, να το επωμιστεί η Τράπεζα Κύπρου. Σημειώνεται ότι οι καταθέσεις άνω των 100.000 ευρώ στην Τράπεζα Κύπρου θα παραμείνουν παγωμένοι μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας ανακεφαλαιοποίησης. Άλλη απόφαση που λήφθηκε είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα να παρέχει ρευστότητα στην Τράπεζα Κύπρου βάσει των σχετικών κανονισμών και η Τράπεζα Κύπρου να ανακεφαλαιοποιηθεί μέσω κουρέματος των μη ασφαλισμένων καταθέσεων άνω των 100.000 ευρώ. Η απόδοση να είναι τέτοια που να επιτρέπει απόδοση ύψους 9% με την ολοκλήρωση του προγράμματος και όλες οι καταθέσεις κάτω των 100.000 ευρώ να είναι πλήρως ασφαλισμένες, όπως προνοεί η Ε.Ε. Τέλος, αποφασίστηκε η δόση των 10 δις ευρώ να μην χρησιμοποιηθεί για την ανακεφαλαιοποίηση των δύο τραπεζών.

Με την εφαρμογή των πιο πάνω μεταρρυθμίσεων, έχει επιτευχθεί ο στόχος για μείωση του ποσοστού του ΑΕΠ και σμίκρυνση του κυπριακού τραπεζικού τομέα.

Συγκεκριμένα, από 550% του ΑΕΠ που αντιπροσώπευε ο τραπεζικός τομέας, έχει μειωθεί στο 350% του ΑΕΠ³⁷.

Για την αποφυγή μεγάλων εκροών καταθέσεων και τη διατήρηση της φερεγγυότητας και ρευστότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων, λήφθηκαν έκτακτα μέτρα για τη διακίνηση του χρήματος. Με άλλα λόγια, οι αναλήψεις μετρητών, οι ηλεκτρονικές πληρωμές καθώς και οι μεταφορές χρημάτων στο εξωτερικό περιορίστηκαν προσωρινά, έτσι ώστε από τη μια να διασφαλιστούν οι απαραίτητες συναλλαγές για τη λειτουργία της οικονομίας κι από την άλλη να μειωθούν οι διαταραχές στο σύστημα πληρωμών.³⁸

Αναδιάρθρωση και ανακεφαλαιοποίηση συνεργατικών και άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων

Στις μεταρρυθμίσεις, εκτός από τις εμπορικές τράπεζες συμπεριλαμβάνεται και η αναδιάρθρωση και ανακεφαλαιοποίηση των συνεργατικών και άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων. Πρώτο μέτρο αναδιάρθρωσης είναι η εποπτεία των συνεργατικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Παύει να είναι πλέον αρμοδιότητα του Υπουργείου Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού και το ρόλο αυτό τον αναλαμβάνει η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου. Η διαδικασία θα γίνεται ως εξής: Η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου αφού διαβουλευτεί με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την ΕΚΤ και το ΔΝΤ, θα καθορίζει ένα μέγεθος με βάση το οποίο θα αποφασίζει ποιες οικονομικές καταστάσεις θα περάσουν από έλεγχο. Οι οικονομικές καταστάσεις των συνεργατικών πιστωτικών ιδρυμάτων, πέραν του καθορισμένου μεγέθους, θα υπόκεινται σε ανεξάρτητο ετήσιο έλεγχο από

³⁷ «Μνημόνιο συναντίληψης για τη δεσμευτική ειδική οικονομική πολιτική», σελ. 2 – 4

³⁸ Η Κυβέρνηση δεσμεύτηκε να διαχειριστεί την εισαγωγή και εφαρμογή περιορισμών σύμφωνα με τους κανόνες για την ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων που θέτει η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

εξωτερικό, αναγνωρισμένο και ανεξάρτητο ελεγκτικό οίκο. Σημειώνεται ότι η Κεντρική Τράπεζα θα έχει το δικαίωμα να ανατρέπει την επιλογή ελεγκτή από οποιοδήποτε συνεργατικό πιστωτικό ίδρυμα³⁹.

Αλλαγές στο δανεισμό εταιρειών και νοικοκυριών

Ανάμεσα σε άλλες μεταρρυθμίσεις, συμπεριλαμβάνονται και οι αλλαγές στο δανεισμό εταιρειών και νοικοκυριών. Οι αρμόδιες αρχές θα ετοιμάζουν τριμηνιαίες εκθέσεις, με όλες τις πληροφορίες που αφορούν την κατανομή των περιουσιακών στοιχείων και των υποχρεώσεων των νοικοκυριών, και την εκτίμησης της ικανότητάς τους για εξυπηρέτηση του χρέους και των δραστηριοτήτων αναχρηματοδότησης. Η εκτενής ανάλυση που θα προκύπτει με βάση τα δεδομένα αυτά, θα συμπεριλαμβάνεται στην ετήσια Έκθεση για τη Σταθερότητα του Χρηματοπιστωτικού Τομέα. Οι βελτιωμένες ενέργειες παρακολούθησης εφαρμόστηκαν από τα τέλη Ιουνίου 2013 και η έκθεση δημοσιεύεται κάθε Δεκέμβριο του ίδιου χρόνου.

Σκοπός είναι να ληφθούν μέτρα αντιμετώπισης των προβλημάτων των δανειοληπτών που προκύπτουν μετά την εφαρμογή της διαδικασίας εξυγίανσης και ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών. Γι' αυτό επιδιώκεται αναδιάρθρωση του χρέους του ιδιωτικού τομέα με σκοπό τη διευκόλυνση παραχώρησης νέων δανείων από τη μια, και τη μείωση των πιστωτικών περιορισμών από την άλλη. Επιπλέον γίνεται προσπάθεια για βελτίωση των περιορισμών της χρηματοδότησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Έτσι, μέχρι τα τέλη Απριλίου 2013 δίνεται οδηγία από την Κεντρική Τράπεζα, προς τις τράπεζες να παρέχουν περίοδο χάριτος 60 ημερών, χωρίς επιβολή κυρώσεων, καταβάλλοντας τόκο μόνο για ληξιπρόθεσμα δάνεια. Μ' αυτόν τον τρόπο

³⁹ «Μνημόνιο συναντίληψης για τη δεσμευτική ειδική οικονομική πολιτική», σελ. 5, 16 – 17

αποτρέπονται τυχόν αποσταθεροποιητικές επιπτώσεις στις σχετικές πληρωμές σε ολόκληρη την οικονομία. Επιπρόσθετα, αν κριθεί αναγκαίο, θα ληφθούν μέτρα για εξάλειψη φορολογικών αντικινήτρων των πιστωτικών ιδρυμάτων και των πελατών που μπορεί να υφίσταται σε σχέση με την αναδιάρθρωση δανείων. Αντικίνητρα μπορεί να είναι τυχόν απώλειες εισοδήματος που σχετίζονται με την εθελοντική πρόωρη αποπληρωμή δανείων ή εκπτώσεις που δίνονται για τέτοιες αποπληρωμές σε προβληματικούς αλλά βιώσιμους δανειολήπτες. Τον Ιούνιο του 2013, όπου κρίθηκε αναγκαίο, οι αρμόδιες αρχές θέσπισαν νομοθεσία για την αντιμετώπιση των νομικών, διοικητικών ή άλλων εμποδίων που επηρέαζαν την αναδιάρθρωση των βιώσιμων δανειοληπτών, έτσι ώστε να διατηρείται η πιστωτική πειθαρχία. Στα πλαίσια της ενίσχυσης του νομικού πλαισίου, εκτός από το κεντρικό πιστωτικό μητρώο, θα εφαρμοστεί ένα πλαίσιο για την κατάσχεση και πώληση των εμπράγματων εγγυήσεων δανείων. Στις τροποποιήσεις θα συμπεριλαμβάνεται η διασφάλιση της μείωσης του ενσωματωμένου κόστους (τέλη, προϋποθέσεις) για τα πιστωτικά ιδρύματα και τους πελάτες κατά τη διάρκεια της αναδιάρθρωσης, ενώ θα δημιουργηθεί μια υπηρεσία διαμεσολάβησης μεταξύ των τραπεζών και των πελατών τους για την επίτευξη δίκαιης αναδιάρθρωσης του χρέους⁴⁰.

⁴⁰ «Μνημόνιο συναντίληψης για τη δεσμευτική ειδική οικονομική πολιτική», σελ. 8

Ενίσχυση της οικονομικής διαφάνειας

Όσον αφορά το πλαίσιο για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες θα πρέπει να ενισχυθεί σύμφωνα με τις βέλτιστες πρακτικές.

Παρά το γεγονός ότι το Κυπριακό καθεστώς έλαβε μια συνολικά θετική αξιολόγηση της MONEYVAL το 2011, για αντιμετώπιση του φαινομένου του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, οι αρχές δεσμεύτηκαν να ενισχύσουν τη θέση αυτή λαμβάνοντας συγκεκριμένα μέτρα με βάση τις συστάσεις που έγιναν από το προσωπικό του ΔΝΤ.

Το νομικό πλαίσιο θα πρέπει να αναθεωρηθεί ώστε να καταστεί δυνατή η παροχή του ευρύτερου δυνατού φάσματος συνεργασίας με τους ξένους ομολόγους (μεταξύ άλλων όσον αφορά τη νομιμοποίηση εσόδων από φορολογικά αδικήματα που αφορούν παράνομη δραστηριότητα), και διευκρινίζοντας το πεδίο εφαρμογής της συνεργασίας με τη μονάδα χρηματοοικονομικών πληροφοριών.

Επιπλέον, οι αρχές έχουν αναλάβει την ευθύνη για εφαρμογή ενός σχεδίου δράσης για την αναθεώρηση και αποτελεσματική εφαρμογή του νομικού πλαισίου, ώστε να εξασφαλίζονται οι κατάλληλες πληροφορίες για την πραγματική ιδιοκτησία των Κυπριακών νομικών προσώπων και να παρέχονται στους ξένους ομολόγους τους απαντήσεις στα αιτήματα που σχετίζονται με το ξέπλυμα χρήματος και φορολογικά θέματα. Με αυτόν τον τρόπο αντιμετωπίζονται οι ανησυχίες ότι οι εταιρείες στην Κύπρο θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για σκοπούς ξεπλύματος χρήματος ή άλλων αδικημάτων.

Τέλος, το εποπτικό τμήμα της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου με σκοπό να αποφύγει το ξέπλυμα χρήματος θα επανεξετάσει τις off-site και επιτόπου διαδικασίες ελέγχου. Συγκεκριμένα, το off-site εποπτικό εργαλείο θα περιλαμβάνει μηνιαία

υποβολή εκθέσεων από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σχετικά με την κατανομή ανά χώρα προέλευσης των κυριότερων καταθετών και των κύριων δικαιούχων των δανείων⁴¹.

Μη εξυπηρετούμενα δάνεια και εκποιήσεις

Στο μνημόνιο γίνεται αναφορά στα Μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ). Πιο συγκεκριμένα τονίζει την αναγκαιότητα για ανάκτηση των ΜΕΔ αναφέροντας ότι τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια απειλούν την κερδοφορία των τραπεζών και πρέπει να παρακολουθούνται σωστά και να τυγχάνουν διαχείρισης ώστε να διασφαλίζονται τα κεφαλαιακά αποθέματα των τραπεζών.

Τα ΜΕΔ κινούνται σε πολύ ψηλά επίπεδα στην Κύπρο και είναι ένα πρόβλημα που επείγει η ρύθμιση του καταβάλλονται μεγάλες προσπάθειες ούτως ώστε να βρεθεί η χρυσή τομή.

Ειδικότερα τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια στην Κύπρο βρίσκονται στην κορυφή. Σύμφωνα με γνωστό οίκο αξιολόγησης μειώθηκαν τον Μάιο στα €26,9 δισ. από €27,7 δισ. τον προηγούμενο μήνα επιβεβαιώνοντας ότι τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια στο χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι κοντά στο ανώτατο τους σημείο.

Ο λόγος που η Κύπρος έφτασε στο ποσό των 27 δις μη εξυπηρετούμενων δανείων, ήταν εξαιτίας της άκρατης δανειοδότησης σε πολίτες και επιχειρήσεις χωρίς ιδιαίτερους ελέγχους προοπτικής αποπληρωμής. Τα δάνεια έφτασαν σε τέτοιο αριθμό λόγω της φούσκας στις αξίες των ακινήτων και τα ποσά, επίσης, που χρειάζονταν.

⁴¹ «Μνημόνιο συναντίληψης για τη δεσμευτική ειδική οικονομική πολιτική», σελ. 9 – 11

Η αποπληρωμή του, όμως, θα έπρεπε να γίνεται από τους πολίτες και τις επιχειρήσεις στην ώρα τους κάθε μήνα. Η οικονομική κρίση έδειξε τα δόντια της και τα αποτελέσματα φανερά, διότι αρκετή μερίδα κόσμου πράγματι δεν είχε και ούτε έχει την δυνατότητα να αποπληρώσει αυτά τα δάνεια που έλαβε κάποτε. Υπάρχει όμως και μια μερίδα δανειοληπτών που στρατηγικά επιλέγουν να μην πληρώσουν, ενώ θα μπορούσαν.

Μετά την ολοκλήρωση της τελευταίας αξιολόγησης του κυπριακού προγράμματος οικονομικής προσαρμογής, η τρόικα προειδοποίησε ότι το θέμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων, τα οποία ανέρχονται περίπου στο 50% του συνόλου των δανείων, εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό πρόβλημα για την κυπριακή οικονομία και ότι θα πρέπει να αντιμετωπιστεί κατά προτεραιότητα από την κυβέρνηση. Σε διαφορετική περίπτωση, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια θα εξακολουθήσουν να υπονομεύουν την ανάκαμψη της κυπριακής οικονομίας, η οποία προβλέπεται ότι θα επεκταθεί το 2016 έπειτα από χρόνια ύφεσης. Το θέμα της αναδιάρθρωσης των εν λόγω δανείων αποτέλεσε ένα από τα μεγαλύτερα «αγκάθια» μεταξύ της κυπριακής κυβέρνησης και της τρόικας κατά το περασμένο διάστημα.

Στα τέλη Ιουλίου, το υπουργικό συμβούλιο της Κύπρου ενέκρινε σχέδιο νόμου, το οποίο επιτρέπει στις τράπεζες να πουλήσουν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια που έχουν στον ισολογισμό τους. Το νέο σχέδιο νόμου, επιτρέπει στις κυπριακές τράπεζες να πουλήσουν δάνεια ύψους μέχρι 1 εκατ. ευρώ, κατηγορία στην οποία ανήκει το 96% των δανείων που έχουν χορηγήσει οι κυπριακές τράπεζες. Οι τράπεζες αποκτούν πλέον το δικαίωμα να πουλήσουν τα εν λόγω δάνεια σε επενδυτές που ειδικεύονται σε συμφωνίες υψηλού ρίσκου, συνήθως σε τιμές εξαιρετικά χαμηλότερες από την ονομαστική τους τιμή. Με αυτόν τον τρόπο οι τράπεζες θα καταφέρουν να διαγράψουν

από τον ισολογισμό τους μερίδα των μη εξυπηρετούμενων δανείων, καταγράφοντας βέβαια και τη σχετική ζημιά.

Η μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων κατά περίπου €800 εκ. αποτελεί τη μεγαλύτερη μηνιαία πτώση μετά από 2 χρόνια αυξητικής τάσης και αντανακλά τόσο τις προσπάθειες αναδιάρθρωσης των τραπεζών όσο και τη μείωση στη διαμόρφωση των νέων επισφαλειών.

Η Τράπεζα έθεσε σε εφαρμογή τη διαδικασία των εκποιήσεων για μη εξυπηρετούμενα δάνεια, δεδομένου ότι από σήμερα ενεργοποιήθηκε η νομοθεσία που διέπει τον πλειστηριασμό ενυπόθηκων ακινήτων.

Η Τράπεζα Κύπρου θα προωθήσει 25 περιπτώσεις εκποίησης -που αφορούν εμπορικά ακίνητα- και γη αξίας 84,9 εκατομμυρίων ευρώ. Πρόκειται για περιπτώσεις για τις οποίες εκδόθηκαν δικαστικές αποφάσεις, πριν από την κρίση του 2013, οι οποίες κατέστησαν τελεσίδικες. Στη διαδικασία πλειστηριασμού δεν έχουν περιληφθεί ακίνητα που θεωρούνται ως πρώτη κατοικία.

Κούρεμα καταθέσεων και μετέπειτα εξέλιξη

Έχει γίνει μια αναφορά στο κούρεμα καταθέσεων στην παρούσα εργασία και τώρα θα αναφερθούν ενδεικτικά τα αποτελέσματα τα οποία επέφερε.

Ο Μάρτιος του 2013 υπήρξε κρίσιμος μήνας για την Κύπρο. Στο δεκαήμερο που μεσολάβησε μεταξύ των δύο δραματικών συνεδριάσεων του Eurogroup (15 – 24 Μαρτίου 2013) η Κύπρος ουσιαστικά κινδύνεψε με πτώχευση. Μόνο μερικά παραδείγματα αρκούν για να καταδείξουν όλες τις επιπτώσεις που προκάλεσε στη χώρα το ξέσπασμα της κρίσης και το κούρεμα καταθέσεων.

Ένα τρανταχτό παράδειγμα είναι το ακόλουθο: Λίγες ώρες πριν ξεκινήσει η έκτακτη συνεδρίαση του Eurogroup, ξένη εταιρεία μεταφέρει στην Κύπρο μεγάλο κεφάλαιο με σκοπό να αγοράσει ένα πλοίο. Η κατάθεση γίνεται στη Λαϊκή Τράπεζα. Η συναλλαγή τελικά όχι μόνο δεν έγινε, αλλά στο λογαριασμό της απέμειναν μόλις 100.000 ευρώ (λόγω κουρέματος), τα οποία μάλιστα δεν μπορούσε να μεταφέρει εκτός Κύπρου (λόγω των τότε τροποποιητικών κανόνων).

Άλλο πιο δραματικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση βιοπαλαιστή, ο οποίος είχε κερδίσει 3 εκατομμύρια ευρώ στο Τζόκερ και επένδυσε τα χρήματα τοποθετώντας τα σε Μετατρέψιμα Αξιόγραφα Εγγυημένου Κεφαλαίου (ΜΑΕΚ) της Λαϊκής, τα οποία μηδενίστηκαν.

Η Κύπρος ουσιαστικά δέχτηκε ισχυρά χτυπήματα από παντού. Η αβεβαιότητα που γεννήθηκε από την πρωτοφανή λύση του κουρέματος οδήγησε στην υποχρεωτική πώληση του ελληνικού δικτύου των κυπριακών τραπεζών στην Ελλάδα.

Ένα χρόνο μετά, ένας πρώτος απολογισμός χαρακτηρίζεται ως θετικός, αλλά μόνο ως προς τη γενική εικόνα της κυπριακής οικονομίας. Οι χρηματοοικονομικές μεταρρυθμίσεις εφαρμόζονται κατά γράμμα, χωρίς καμία απόκλιση και η ύφεση κινήθηκε αισθητά σε χαμηλότερα από το προβλεπόμενο επίπεδα (στο 5,4% έναντι της αρχικής πρόβλεψης για συρρίκνωση 8,7%). Το πολιτικό σύστημα τηρεί μια στάση που δεν τροφοδοτεί εντάσεις και η κρατική μηχανή και η δημόσια διοίκηση ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της διαπραγμάτευσης με την τρόικα.

Αν μελετήσει κανείς το μνημόνιο πιο προσεκτικά, θα δει ότι βασικά η «κυπριακή διάσωση» είναι μια «τραπεζική διάσωση».

Ο πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, Νίκος Αναστασιάδης, σε συνέντευξή του στη Wall Street Journal, περιέγραψε την Κύπρο σαν «ένα καναρίνι που βρέθηκε στο ανθρακωρυχείο της διάλυσης ευρωπαϊκών τραπεζών και επιβίωσε».⁴²

Στην συνέχεια του παρόντος συγγράμματος παραθέτω και το κλείσιμο των κυπριακών αερογραμμών και τις οικονομικές συνέπειες.

Το κλείσιμο των κυπριακών αερογραμμών

Ένα άλλο μεγάλο θέμα που ταλάνισε την Κύπρο ήταν το κλείσιμο των κυπριακών αερογραμμών. Τον Ιανουάριο του 2015 μετά από βαθύτερη έρευνα της Επιτροπής, κοινοποιήθηκε το συμπέρασμα ότι η Κυβέρνηση, με ένα πακέτο ενίσχυσης αναδιάρθρωσης ύψους άνω των 100 εκατομμυρίων ευρώ προς τον προβληματικό εθνικό αερομεταφορέα της Κύπρου, τις Κυπριακές Αερογραμμές, έδωσε την ευκαιρία στην επιχείρηση να έχει αδικαιολόγητο πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών της, κάτι που παραβίαζε τους κανόνες της ΕΕ περί κρατικών ενισχύσεων. Κατά συνέπεια, οι Κυπριακές Αερογραμμές κλήθηκαν να επιστρέψουν όλες τις ασυμβίβαστες κρατικές επιχορηγήσεις που έλαβαν, οι οποίες σύμφωνα με πληροφορίες της Επιτροπής αναλογούν σε ποσό άνω των 65 εκατομμυρίων ευρώ μη συμπεριλαμβανομένου του επιτοκίου. Ειδικότερα, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι οι Κυπριακές Αερογραμμές δεν είχαν καμία πραγματική προοπτική να καταστούν βιώσιμες χωρίς συνεχιζόμενη κρατική ενίσχυση.

Πιο συγκεκριμένα έγινε λόγος για δύο κρατικές ενισχύσεις, η πρώτη, ύψους 31 εκατομμυρίων ευρώ, η οποία προσφέρθηκε τον Φεβρουάριο του 2012 με αύξηση

⁴² Δήλωση του Προέδρου Αναστασιάδη με αφορμή την πρώτη επέτειο από το κούρεμα των καταθέσεων

κεφαλαίου που κρίθηκε ότι δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις και η δεύτερη ως «δάνειο» ύψους 73 εκατομμυρίων ευρώ το Δεκέμβριο του ίδιου χρόνου.

Στις 9 Ιανουαρίου 2015 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε ότι η εταιρεία έπρεπε να επιστρέψει όλες τις ασυμβίβαστες ενισχύσεις που λάμβανε από το κράτος. Η εταιρεία όμως, λόγω των μεγάλων οικονομικών προβλημάτων που αντιμετώπιζε, αδυνατούσε να το πράξει. Έτσι, οι Κυπριακές Αερογραμμές τελικά οδηγήθηκαν σε κλείσιμο. Η τελευταία πτήση με κωδικό CY337 είχε δρομολόγιο από Αθήνα προς Λάρνακα⁴³.

Το κλείσιμο των κυπριακών αερογραμμών είχε αρκετές επιπτώσεις στην κυπριακή οικονομία. Από τη μια, κλείνει μια μετοχοποιημένη εταιρεία που απορροφούσε από το κράτος πολλά εκατομμύρια. Κάθε χρόνο το κράτος έδινε στις Κυπριακές Αερογραμμές γύρω στα €5 εκατ. με το πρόσχημα της αποζημίωσης από το εμπόργκο της Τουρκίας. Μια χρονιά έδωσε στην εταιρεία €34 εκατ. με το επιχείρημα της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου. Τα τελευταία χρόνια δόθηκαν στην εταιρεία παράνομα κρατικές επιδοτήσεις που ανήλθαν γύρω στα €85 εκατ.⁴⁴

Από την άλλη, όμως, η κυπριακή οικονομία υπέστη σοβαρές και μεγάλες απώλειες από το κλείσιμο του εθνικού αερομεταφορέα. Πρώτον, το κράτος χάνει γύρω στα €85 εκατ. χρήματα που είχαν δοθεί στην εταιρεία τα τελευταία χρόνια υπό μορφή κρατικών ενισχύσεων. Δόθηκαν αποζημιώσεις στους εργαζομένους, επιβαρύνθηκαν τα ανεργιακά ταμεία του Κράτους, δόθηκαν αποζημιώσεις από αγορασμένα εισιτήρια και άλλες αποζημιώσεις σχετικά με τα συμβόλαια ενοικίασης αεροσκαφών. Ακόμη, το κράτος υπέστη απώλειες σε ΦΠΑ και άλλες φορολογίες που καταβάλλονταν από τις κυπριακές αερογραμμές. Επιπλέον, έκλεισαν πολλά τουριστικά γραφεία που

⁴³ Βικιπαίδεια, Το κλείσιμο των Κυπριακών Αερογραμμών

⁴⁴ «Απόψε η τελευταία πτήση των Κυπριακών Αερογραμμών», Ο Φιλελεύθερος, 9 Ιανουαρίου 2015

εξαρτούνταν άμεσα από τη λειτουργία των κυπριακών αερογραμμών, χάνοντας αυτόματα η χώρα δεκάδες χιλιάδες τουρίστες. Τέλος, επήλθε πρόσθετη ανεργία και επιβαρύνσεις του κράτους σε πλεονασμούς καθώς επίσης και ζημιές εκατομμυρίων ευρώ σε προμηθευτές των κυπριακών αερογραμμών.

4.5 Δημοσιονομικές και Διαρθρωτικές Μεταρρυθμίσεις

Εκτός από χρηματοοικονομικές μεταρρυθμίσεις αποφασίστηκαν και δημοσιονομικές και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Το βασικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινήθηκαν οι αποφάσεις ήταν να τεθούν τα δημόσια οικονομικά σε ένα βιώσιμο δρόμο ώστε να επιτευχθεί σταθεροποίηση της οικονομίας και αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των εταιρειών, των πολιτών και των ξένων επενδυτών στις μακροπρόθεσμες οικονομικές προοπτικές της Κύπρου.

Συγκεκριμένα, λήφθηκαν οι ακόλουθες αποφάσεις: Πρώτον, να συνεχιστεί η διαδικασία δημοσιονομικής εξυγίανσης που βρισκόταν σε εξέλιξη, με στόχο την επίτευξη, μέχρι το 2017, ενός πρωτογενούς πλεονάσματος ύψους 3% του ΑΕΠ, 4% του ΑΕΠ το 2018 και να διατηρείται πλέον σε τέτοια επίπεδα. Δεύτερον, να γίνουν οι απαραίτητες διορθώσεις στο υπερβολικό δημοσιονομικό έλλειμμα της κυβέρνησης όσο το δυνατό πιο σύντομα. Τρίτον, να παρθούν μόνιμα μέτρα υψηλής ποιότητας και πρόσθετα μέτρα στα μετέπειτα χρόνια έτσι ώστε να επιτυγχάνονται οι ετήσιοι δημοσιονομικοί στόχοι όπως αυτοί καθορίζονται στο Μνημόνιο Συναντίληψης. Τέτοια μέτρα μπορεί να σχετίζονται με τη μείωση της αύξησης των δαπανών στο κρατικό μισθολόγιο, στις κοινωνικές παροχές και στις επιλεκτικές δαπάνες. Άλλα μέτρα μπορεί να σχετίζονται με την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων της εξυγίανσης στις ευάλωτες

ομάδες. Τέταρτο και τελευταίο, να διατηρηθεί μεσοπρόθεσμα η δημοσιονομική εξυγίανση με τη λήψη κατάλληλων μέτρων για συγκράτηση της αύξησης των δαπανών, τη βελτίωση της δομής της φορολογίας και γενικότερα τη λήψη δημοσιονομικών διαρθρωτικών μέτρων , περιλαμβανόμενου ενός Μεσοπρόθεσμου Δημοσιονομικού Πλαισίου που να είναι σχεδιασμένο σύμφωνα με τις προδιαγραφές της ΕΕ. Μ' αυτόν τον τρόπο θα διαμορφωθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την επίτευξη του μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού στόχου για ισοσκελισμένο προϋπολογισμό σε διαρθρωτικούς όρους⁴⁵.

Προς επίτευξη των πιο πάνω στόχων τα μέτρα αναγράφονται αναλυτικότερα στην συνέχεια.

Αναλυτικά τα μέτρα

- (1) Εφαρμογή κλιμακωτής μείωσης των αποδοχών του δημοσίου και ευρύτερου τομέα (συνταξιούχοι και εργαζόμενοι) με βάση το εξής σχήμα: για αποδοχές μεταξύ €1000 και €1500 επιβάλλεται μείωση 6,5%, για αποδοχές μεταξύ €1501 και €2000 επιβάλλεται μείωση 8,5%, για αποδοχές μεταξύ €2001 και €3000 επιβάλλεται μείωση 9,5%, για αποδοχές μεταξύ €3001 και €4000 επιβάλλεται μείωση 11,5%, και για μισθούς άνω των €4001 επιβάλλεται μείωση 12,5%.
- (2) Παράταση της αναστολής της πρακτικής ΑΤΑ⁴⁶ για το δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα, μέχρι το τέλος του προγράμματος.
- (3) Πάγωμα των προσαυξήσεων και των γενικών αυξήσεων σε μισθούς στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα

⁴⁵ «Μνημόνιο συναντίληψης για τη δεσμευτική ειδική οικονομική πολιτική», σελ. 21 – 22

⁴⁶ αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή μισθών, δηλαδή όσο ανεβαίνει το κόστος διαβίωσης, τόσο ανεβαίνουν και οι μισθοί

- (4) Έκτακτη προσωρινή εισφορά στο δημόσιο, ευρύτερο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα για ακαθάριστες αποδοχές και συντάξεις, μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2016.
- (5) Μείωση του ανθρώπινου δυναμικού στο δημόσιο τομέα και συγκεκριμένα μείωση των δημόσιων υπαλλήλων κατά τουλάχιστον 5.000 στη διάρκεια της περιόδου 2012-2016. Προς επίτευξη της επιθυμητής μείωσης αποφασίστηκε το πάγωμα της πρόσληψης νέου προσωπικού σε νέες θέσεις στον ευρύτερο δημόσιο τομέα μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2016, η εφαρμογή μιας πολιτικής πρόσληψης ενός για κάθε τέσσερις που συνταξιοδοτούνται, η εισαγωγή μέτρων για την αύξηση της κινητικότητας των δημοσίων υπαλλήλων εντός και μεταξύ των αρμόδιων υπουργείων και η εφαρμογή ενός τετραετούς σχεδίου με στόχο την κατάργηση τουλάχιστον 1.880 θέσεων μόνιμης απασχόλησης.
- (6) Παγοποίηση των προσλήψεων νέων ωρομίσθιων εργαζόμενων και άμεση εφαρμογή της κινητικότητας εντός και μεταξύ άλλων υπουργείων και κρατικών φορέων. Στους τομείς της υγείας και της ασφάλειας, εφαρμογή της πολιτικής πρόσληψης ενός ατόμου για κάθε πέντε που συνταξιοδοτούνται, ώστε να καλύπτονται οι επείγουσες ανάγκες.
- (7) Ένα κατάλληλο εφάπαξ πρόσθετο εισόδημα από μερίσματα που συλλέγονται από ημικρατικούς οργανισμούς
- (8) Αύξηση της εισφοράς στις τραπεζικές καταθέσεις από 0,085% σε 0,11% με τα 25/60 των εσόδων να προορίζονται για έναν ειδικό λογαριασμό για το ταμείο χρηματοπιστωτικής σταθερότητας
- (9) Εισαγωγή ενός μηχανισμού για την τακτική αναθεώρηση των ειδικών φόρων ώστε να εξασφαλίζεται η πραγματική αξία των ειδικών φορολογικών εσόδων. Ο

μηχανισμός θα πρέπει να είναι μη επαναλαμβανόμενος και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να οδηγεί σε έναν μηχανισμό αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής των ειδικών φόρων κατανάλωσης για την εξέλιξη των τιμών.

- (10) Μείωση των συνολικών δαπανών για κοινωνικές εισφορές κατά τουλάχιστον 113 εκατ. ευρώ μέσω της κατάργησης (ή τροποποίησης των κριτηρίων) ενός αριθμού επιδομάτων, όπως είναι το επίδομα μητρότητας, άλλα οικογενειακά επιδόματα, επιδόματα εκπαιδευτικών, άλλα συμπληρωματικά επιδόματα και ειδικές κρατικές ενισχύσεις, καθώς επίσης και μέσω του περιορισμού του επιδόματος Πάσχα για τους συνταξιούχους⁴⁷.

Ρήτρα λήψης επιπρόσθετων μέτρων σε περίπτωση δημοσιονομικών αποκλίσεων

Σε περίπτωση που για οποιοδήποτε λόγο δεν αποδίδουν τα παραπάνω μέτρα όπως εκτιμήθηκε αρχικά, π.χ. παρέχουν χαμηλότερα έσοδα ή απαιτούν υψηλότερες κοινωνικές δαπάνες, υπάρχει η ρήτρα λήψης επιπρόσθετων μέτρων, δηλαδή η κυβέρνηση οφείλει να πάρει έκτακτες αποφάσεις για επιπρόσθετα μέτρα.

Στην αντίθετη περίπτωση, αν προκύψουν οποιαδήποτε έκτακτα έσοδα της κυπριακής κυβέρνησης που θα υπερβαίνουν τον στόχο του μνημονίου, τότε αυτά θα κατευθύνονται κατά προτεραιότητα στην μείωση του κρατικού χρέους της χώρας.

⁴⁷ «Μνημόνιο συναντίληψης για τη δεσμευτική ειδική οικονομική πολιτική», σελ. 22 – 26

Κυπριακό «ΤΑΠΠΕΔ» για το αέριο

Όσον αφορά τον τομέα της ενέργειας, το κυπριακό μνημόνιο προβλέπει τη δημιουργία ειδικού ταμείου στο οποίο θα καταλήγουν και θα αξιοποιούνται όλα τα δημόσια έσοδα από την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων φυσικού αερίου.

Επιπλέον, σύμφωνα με το μνημόνιο, προβλέπονται επίσης αποκρατικοποιήσεις κρατικών εταιρειών, όπως η Αρχή Ηλεκτρισμού (ΑΗΚ) καθώς και η πλήρης συμμόρφωση με το θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ. Η αναμόρφωση της ενεργειακής αγοράς της Κύπρου θα συμπεριλαμβάνει τρεις βασικούς άξονες: Τον σχεδιασμό των απαραίτητων υποδομών για την εκμετάλλευση του φυσικού αερίου (με βάση τα κόστη, τα προβλεπόμενα έσοδα και επενδύσεις), την οργάνωση της ενεργειακής αγοράς και των εξαγωγών αερίου με τρόπο ανάλογο του μεγέθους της αγοράς και του ανταγωνισμού και τέλος, το σχεδιασμό ενός θεσμικού πλαισίου διαχείρισης των αποθεμάτων υδρογονανθράκων και της δημιουργίας ενός ταμείου στο οποίο θα καταλήγουν τα δημόσια έσοδα από την εκμετάλλευση του φυσικού αερίου και θα τυγχάνουν διαχείρισης.

Αποκρατικοποίηση – Ιδιωτικοποίηση Επιχειρήσεων

Το αρχικό νομοσχέδιο αποκρατικοποιήσεων στην Κύπρο είχε προκαλέσει μεγάλες αντιδράσεις από τους εργαζόμενους των ημικρατικών οργανισμών και είχε καταψηφιστεί από τη Βουλή με 25 ψήφους υπέρ, 25 κατά και πέντε αποχές.

Το αναθεωρημένο νομοσχέδιο αποκρατικοποιήσεων στη Λευκωσία τελικά εγκρίθηκε από τη Βουλή με 30 ψήφους υπέρ και 25 κατά. Με την ψήφισή του δόθηκε το πράσινο φως για την εκταμίευση της τέταρτης δόσης των 236 εκατ. ευρώ, ποσού

απαραίτητου για να καταφέρει να αντεπεξέλθει το κράτος στις υποχρεώσεις του απέναντι σε μισθωτούς και συνταξιούχους.

Στο πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων περιλαμβάνονται η Αρχή Τηλεπικοινωνιών Κύπρου (ΑΤΗΚ), η Αρχή Ηλεκτρισμού Κύπρου (ΑΗΚ), η Αρχή Λιμένων Κύπρου (ΑΛΚ) και μέρος της ακίνητης περιουσίας του κράτους. Θεωρείται ότι το πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων θα απαλλάξει τους οργανισμούς από το βάρος του κράτους, θα αυξήσει την αποδοτικότητά τους και θα αποτελέσει ευκαιρία για προσέλκυση επενδύσεων.

Εκτιμάται ότι από το πρόγραμμα αυτό, θα αντληθούν συνολικά έσοδα ύψους ενός δισ. ευρώ μέχρι τα μέσα του 2016 και ακόμη 400 εκατ. ευρώ μέχρι τα τέλη του 2018, χρήματα τα οποία θα αξιοποιηθούν για τη μείωση του δημόσιου χρέους και συνεπώς στην ενίσχυση της βιωσιμότητάς του.

Συνταξιοδοτικά σχέδια

Όσον αφορά τα συνταξιοδοτικά σχέδια, προβλέπονται μεταρρυθμίσεις που έχουν ως στόχο τη μείωση της αύξησης στις δαπάνες για τις συντάξεις, τη διασφάλιση της μακροπρόθεσμης οικονομικής βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος και τον περιορισμό της δημοσιονομικής επιδότησης του Γενικού Συστήματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων(ΓΣΚΑ) για πιστωμένες εισφορές για υφιστάμενους και μελλοντικούς συνταξιούχους και για συντάξεις χωρίς εισφορές⁴⁸.

⁴⁸ «Μνημόνιο συναντίληψης για τη δεσμευτική ειδική οικονομική πολιτική», σελ. 26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Σύγκριση των αποτελεσμάτων από την αρχή της οικονομικής κρίσης μέχρι σήμερα

5.1 Η θετική αξιολόγηση της Κύπρου

Σε αναβάθμιση της μακροπρόθεσμης αξιολόγησης της Κύπρου από BB- σε B+ προχώρησε ο διεθνής οίκος αξιολόγησης Standard and Poor's⁴⁹, αναθεωρώντας την εκτίμηση του για τον φετινό ρυθμό ανάπτυξης σε 1,5%.

Η αναβάθμιση, σύμφωνα με τον οίκο, οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι η Κύπρος έχει επιδείξει μια σημαντική δημοσιονομική εξυγίανση και έχει υπεραποδώσει σε σχέση με τους δημοσιονομικούς της στόχους.

Ο οίκος Standard and Poor's έχει την πιο ψηλή διαβάθμιση από τους τρεις μεγάλους οίκους που αξιολογούν την Κύπρο⁵⁰. Μελετώντας τις δημοσιονομικές επιδόσεις της Κύπρου, επισημαίνει ότι αυτές ξεπερνούν τις προσδοκίες του, ενώ παράλληλα σημειώνει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο χρηματοοικονομικός τομέας λόγω της ποιότητας του ενεργητικού των τραπεζών. Στην έκθεσή του αναφέρει ότι η αναβάθμιση προκύπτει λαμβάνοντας υπόψη τα οφέλη για την οικονομική και χρηματοοικονομική σταθερότητα από την άρση των ελέγχων στη διακίνηση κεφαλαίων, τον Απρίλιο του 2015, παράλληλα με τα ισχυρότερα από τα αναμενόμενα αποτελέσματα και προοπτικές για τη δημοσιονομική εξυγίανση και την οικονομική ανάπτυξη.

⁴⁹ https://el.wikipedia.org/wiki/Οίκος_αξιολόγησης_πιστοληπτικής_ικανότητας

⁵⁰ Οι τρεις μεγάλοι οίκοι αξιολόγησης της Κύπρου είναι: (1) Moody's, οίκος αξιολόγησης πιστωτικών κινδύνων, (2) Standard & Poor's, οίκος αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας, (3) Fitch, επίσης οίκος αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας.

Επισημαίνεται επίσης ότι μετά την κατάργηση των ελέγχων στη διακίνηση κεφαλαίων, που είχαν τεθεί σε εφαρμογή τον Μάρτιο του 2013, η κατάσταση της ρευστότητας του τραπεζικού τομέα παρέμεινε σταθερή, χωρίς ιδιαίτερες αναταραχές στις ροές καταθέσεων.

Ενδεικτικά αναφέρει «Πιστεύουμε ότι η άρση των ελέγχων στην διακίνηση κεφαλαίων, μεταξύ άλλων, εν μέρει αντανακλά την εμπιστοσύνη που σχετίζεται με την καλύτερη από την αναμενόμενη οικονομική απόδοση της χώρας. Εκτιμούμε ότι η οικονομία, η οποία εξήλθε πρόσφατα από την ύφεση, θα αναπτυχθεί κατά περίπου 1,5% το 2015 σε πραγματικούς όρους (πολύ περισσότερο από την εκτίμησή μας για ανάπτυξη 0,3% τον Μάρτιο του 2015) και κατά περίπου 2% ετησίως στη συνέχεια».

Η οικονομική αυτή απόδοση βασίστηκε στις επιχειρηματικές υπηρεσίες και τον τουρισμό. Αυτό οδήγησε σε ανάκαμψη της ιδιωτικής κατανάλωσης που υποστηρίζεται από την υποτίμηση του ευρώ και την πτώση των τιμών του πετρελαίου. Την ίδια στιγμή, στον τομέα των κατασκευών, παρά τις κάποιες ενδείξεις ότι έφθασε στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο, ο οίκος θεωρεί ότι η επενδυτική δραστηριότητα, με εξαίρεση τον κλάδο των υδρογονανθράκων, θα ανακάμψει με αργό ρυθμό.⁵¹

Όσον αφορά την ανεργία που σήμερα ξεπερνά το 16%, αναμένεται ότι θα σημειώσει σταδιακή μείωση κατά τη διάρκεια του χρονικού ορίζοντα των προβλέψεων.

⁵¹ Σύμφωνα με τον οίκο αξιολόγησης, η κατάσταση εκτιμάται ότι επιδεινώνεται εξαιτίας της συνεχιζόμενης αναδιάρθρωσης του εγχώριου χρηματοπιστωτικού τομέα. Όμως εκφράζεται η άποψη ότι η εγχώρια πιστωτική επέκταση σε απόλυτους όρους είναι απίθανο να αναπτυχθεί πριν από το 2018.

Παρατηρήθηκε επίσης, ότι παρά τον προβληματικό χρηματοπιστωτικό τομέα, οι βελτιωμένες οικονομικές προοπτικές της Κύπρου, συνέβαλαν θετικά στη δημοσιονομική εξυγίανση.

Αναμένεται ότι το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης θα φθάσει στο 0,6% του ΑΕΠ το 2015 σε σχέση με πέρσι που ανήλθε στο 0,2% και θα υπάρξει πλεόνασμα για το υπόλοιπο της περιόδου πρόβλεψης.⁵²

Παρά την ύφεση κατά το 2013 – 2014, τα τελευταία χρόνια σημειώθηκε μείωση του ελλείμματος του προϋπολογισμού. Αυτό οφείλεται σε σημαντικές περικοπές δαπανών που έγιναν, στις οποίες περιλαμβάνονται τα ανώτατα όρια δαπανών σε όλα τα υπουργεία καθώς και στις μειώσεις μισθών, συντάξεων και τόκων. Όσον αφορά τα φορολογικά έσοδα, εισπράξεις ΦΠΑ και εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, αυτά έχουν αυξηθεί πιο πολύ από το προϋπολογιζόμενο.

Η Κύπρος φέτος, αναμένεται να έχει πρωτογενές πλεόνασμα τουλάχιστον 2% του ΑΕΠ και λόγω των επερχόμενων βουλευτικών εκλογών του 2016, πιθανολογείται πως η κυβέρνηση δεν θα προχωρήσει σε πολύ αυστηρά μέτρα μείωσης του ελλείμματος. Όμως, αναμένεται ότι η σταδιακή μείωση των επιδομάτων ανεργίας και αύξηση των εσόδων λόγω της συνεχούς οικονομικής ανάκαμψης θα ωφελήσει τελικά τη δημοσιονομική θέση της χώρας. Επιπλέον, η κυβέρνηση θα προχωρήσει στην εισαγωγή της μεταρρύθμισης της δημόσιας διοίκησης που σχετίζεται κυρίως με το μισθολογικό κόστος, παρόλο που ίσως η πλήρης εφαρμογή της καθυστερήσει ενόψει των επερχόμενων εκλογών.

⁵² . Η διεύρυνση του ελλείμματος οφείλεται κυρίως στο κόστος από το κλείσιμο των Κυπριακών Αερογραμμών και στη μείωση των πληρωμών μερισμάτων από την Κεντρική Τράπεζα.

Όσον αφορά το δημόσιο χρέος, αναμένεται να διαμορφωθεί τα έτη 2015-2017 γύρω στο 90% του ΑΕΠ.

Όσον αφορά τις ιδιωτικοποιήσεις, επισημαίνεται ότι η πώληση της Cyta ή της Αρχής Ηλεκτρισμού δεν αναμένεται να γίνει πριν τις εκλογές του 2016, τόσο λόγω των αντίθετων απόψεων κομμάτων και συντεχνιών, όσο και της ευνοϊκής χρηματοδοτικής θέσης της κυβέρνησης. Εξάλλου υπάρχει η ελπίδα ότι ως τότε οι δανειστές ίσως χαλαρώσουν τους όρους δανεισμού οδηγώντας σε μείωση του δημοσίου χρέους.

Επιπρόσθετα ο οίκος αξιολόγησης τονίζει ότι παρά την πλήρη κατάργηση των ελέγχων κεφαλαίου, η χρηματοπιστωτική σταθερότητα παραμένει ένας βασικός κίνδυνος εξαιτίας των μη εξυπηρετούμενων δανείων τα οποία τον Ιούλιο του 2015 ανέρχονται στο 57% του συνολικού ενεργητικού σε σύγκριση με 56% στο τέλος του 2014.

Τέλος, ο οίκος αξιολόγησης διευκρινίζει ότι παρόλο που η νομοθεσία για τις εκποιήσεις και την αφερεγγυότητα, σε συνδυασμό με την ικανότητα των τραπεζών να διαχειριστούν τα μη εξυπηρετούμενα περιουσιακά στοιχεία, δύναται να οδηγήσει σε ανατροπή της ποιότητας του ενεργητικού, εντούτοις, είναι ακόμη κάτι το αβέβαιο. Συγκεκριμένα στην έκθεσή του ο οίκος αναφέρει: «Λαμβάνοντας υπόψη το ψηλό επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων, χρειάζονται πιο αποφασιστικά μέτρα για τη βελτίωση της ποιότητας του ενεργητικού του τραπεζικού συστήματος».

5.2 Η Κύπρος και η έξοδος από το Μνημόνιο

Είναι αλήθεια, ότι παρ' όλες τις επιπτώσεις που επέφερε το Μνημόνιο στην Κύπρο, παράλληλα έδωσε την ευκαιρία να εφαρμοστούν επιτέλους κάποια διαρθρωτικά μέτρα, τα οποία ενώ επιβαλλόταν να εφαρμοστούν πριν καιρό, αναβάλλονταν για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Ένα παράδειγμα είναι η αναδιάρθρωση του δημόσιου τομέα. Με τις μεταρρυθμίσεις που καθορίστηκαν, αναμένεται να γίνει πιο αποτελεσματικός, να γίνονται ορθότερες αξιολογήσεις βάσει της απόδοσης, να γίνεται μια πιο δίκαιη κατανομή επιδομάτων κ.ά.

Άλλο παράδειγμα είναι η βελτίωση της λειτουργίας των ημικρατικών οργανισμών και ο εξορθολογισμός των κοινωνικών δαπανών. Τα προβλήματα που εντοπίστηκαν κατέδειξαν την αναγκαιότητα για ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις προς βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Οι μεταρρυθμίσεις, πράγματι βοήθησαν στην επίτευξη μιας επιτυχούς αξιολόγησης της εφαρμογής του μνημονίου από την Τρόικα. Η δυνατότητα της Κύπρου για αποπληρωμή μέρους ληξιπρόθεσμου χρέους ύψους ενός δισεκατομμυρίου ευρώ τον Νοέμβριο οδήγησε σε επιτυχία την 7^η αξιολόγηση του μνημονίου.

Η επιτυχής αυτή αξιολόγηση είναι πολύ σημαντική, καθώς θα επιτρέψει την αποδέσμευση μισού δισεκατομμυρίου ευρώ, προς διευθέτηση του πενταετούς ευρωπαϊκού ομολόγου το οποίο είχε εκδοθεί το 2010. Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών, το γεγονός ότι η χώρα ουσιαστικά φρόντισε οι πράξεις δανεισμού το 2016 και 2017 να είναι διαχειρίσιμες, θα αποτελέσει ίσως την τελευταία

σημαντική υποχρέωση πιστωτικού χαρακτήρα. Ωστόσο, για το ληξιπρόθεσμο χρέος του Νοεμβρίου, κρίνεται αναγκαίο να ενισχυθεί πρώτα σε σημαντικό βαθμό η ρευστότητα και είναι θετικό το ότι για τη συγκεκριμένη δανειακή υποχρέωση προβλέπεται αναχρηματοδότηση από τον ESM.

Ως αποτέλεσμα της παραπάνω θετικής αξιολόγησης, γίνεται πλέον εφικτό η Κύπρος να βγει από το μνημόνιο εντός ολίγων μηνών, αφού στην πραγματικότητα από τα €10 δισ. που είχαν αρχικά υπολογιστεί για τις ανάγκες της Κυπριακής Δημοκρατίας, τα €2,3 δισ. δεν έχουν χρησιμοποιηθεί. Η Κύπρος μέχρι τη λήξη του προγράμματος οικονομικής στήριξης, τον Μάρτιο του 2016, θα απορροφήσει μόνο άλλα €600 εκατ. για να ικανοποιήσει χρηματοδοτικές ανάγκες.⁵³

Την 1η Νοεμβρίου 2015 λήγει το ευρωπαϊκό ομόλογο EMTN €1 δισ. το οποίο θα κληθεί το κράτος να αποπληρώσει κάτι που θα μειώσει το διαθέσιμο ρευστό κατά 5% περίπου, όμως θα εμπίπτει μέσα στο στόχο της μεσοπρόθεσμης στρατηγικής διαχείρισης δημόσιου χρέους 2015-2019. Σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών, γίνεται σχεδόν βέβαιη η «καθαρή έξοδος» από το μνημόνιο, που σημαίνει ότι οι χρηματοδοτικές ανάγκες δεν θα καλύπτονται από το μνημόνιο αλλά μόνο από τον δανεισμό μέσω των αγορών.

Η τακτική παρουσία της χώρας στις αγορές είναι ένας από τους βασικούς στόχους της μεσοπρόθεσμης στρατηγικής διαχείρισης δημόσιου χρέους. Μ' αυτόν τρόπο υπάρχει συχνή επαφή με την επενδυτική κοινότητα κι έτσι όταν προκύψει χρηματοδοτική ανάγκη θα είναι πιο δύσκολο να αγνοηθεί. Κρίσιμες χρονιές για την αποπληρωμή χρέους εκτιμάται ότι είναι η διετία 2019-20, περίοδος κατά την οποία λήγουν ομόλογα συνολικής αξίας €4,48 δισ. Οι ανάγκες της χώρας για το 2016

⁵³ Ο Φιλελεύθερος, 23 Οκτωβρίου 2015, Έξοδος από το Μνημόνιο, αχρείαστα τα 2,3 από τα 10 δισ <http://www.philenews.com/el-gr/top-stories/885/282556/exodos-apo-to-mnimonio-achreiaστα-ta-23-apo-ta-10-dis>

προβλέπονται γύρω στα €750 εκατ. και διατηρώντας τη μεσοπρόθεσμη στρατηγική που ακολουθεί, αναμένεται να βγει μια φορά στις αγορές το 2016 και σύντομα να αποφασιστεί αν θα βγει ξανά την επόμενη χρονιά. Η νέα έκδοση χρέους μαζί με τις υπόλοιπες που θα ακολουθήσουν το 2016 αποσκοπούν στη μεταφορά της λήξης κρατικών ομολόγων από τη διετία 2019-20 στην τριετία 2023-25. Ο λόγος είναι διότι εκείνη την περίοδο δεν λήγει μεγάλο ποσό χρέους, οπότε δεν θα μειωθεί η πίεση στις χρηματοδοτικές ανάγκες.

Η πολιτική που ακολουθείται όσον αφορά τη διαχείριση του δημόσιου χρέους έχει ως αντικειμενικό σκοπό να διασφαλιστεί η έγκαιρη κάλυψη των χρηματοδοτικών αναγκών της Δημοκρατίας με το χαμηλότερο δυνατό κόστος δανεισμού. Συγκεκριμένα η στρατηγική διαχείρισης δημόσιου χρέους του 2015-2019 στοχεύει μεταξύ άλλων την τακτική παρουσία στις αγορές, τη διαχρονική διάρθρωση λήξεων χρέους, την επίτευξη μιας πλήρους καμπύλης αποδόσεων, για μια δεκαετία, και τη μείωση του επιτοκιακού κινδύνου.

Όσον αφορά το χρηματοπιστωτικό τομέα, η Βουλή μελετά νομοσχέδιο για τους τίτλους ιδιοκτησίας και τους εγκλωβισμένους ιδιοκτήτες ενώ παράλληλα αναμένεται η έγκριση νομοσχεδίου για την πώληση δανείων από το Υπουργικό Συμβούλιο.

Τρεις σημαντικές εκκρεμότητες στις διαρθρωτικές αλλαγές

Όσον αφορά τις διαρθρωτικές αλλαγές παραμένουν σε εκκρεμότητα τρεις μεταρρυθμίσεις. Η πρώτη αφορά τη Δημόσια Υπηρεσία και περιλαμβάνει τη ρύθμιση του τρόπου απόδοσης αυξήσεων. Η δεύτερη αφορά δύο σημαντικές αποκρατικοποιήσεις, την Αρχή Λιμένων και την CYTA. Για το λιμάνι Λεμεσού με την υπερψήφιση της σχετικής νομοθεσίας συνεχίζονται οι διαδικασίες αναζήτησης επενδυτικού ενδιαφέροντος. Για το λιμάνι Λάρνακας, μετά την αποτυχημένη Κοινοπραξία Ζήνων, παραμένει σε εκκρεμότητα ο νέος σχεδιασμός. Για τη CYTA, το επόμενο βήμα είναι η προώθηση σχετικής νομοθεσίας για τη σύσταση εταιρείας περιορισμένης ευθύνης, ζήτημα που θα συζητηθεί μεταξύ Τρόικας και Υπουργού Οικονομικών.

Τέλος, τρίτη σημαντική μεταρρύθμιση που βρίσκεται σε εκκρεμότητα αφορά την αυτονόμηση των Νοσοκομείων. Αναμένεται να εγκριθεί από το υπουργικό συμβούλιο η σχετική νομοθεσία και ακολούθως να κατατεθεί στη Βουλή.

5.3 Πρόληψη παρόμοιων μελλοντικών οικονομικών κρίσεων

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, θέλοντας να προλάβει παρόμοιες οικονομικές κρίσεις στο μέλλον, αποφάσισε να διερευνήσει και να καταγράψει τις αδυναμίες της στη χρηματοοικονομική εποπτεία έτσι ώστε να πάρει τα κατάλληλα μέτρα προς αποφυγήν παρόμοιων καταστάσεων. Είναι γεγονός, ότι η χρηματοπιστωτική εποπτεία δε στάθηκε ικανή να προβλέψει τις δυσμενείς εξελίξεις και να αποτρέψει σημαντικούς κινδύνους στο χρηματοοικονομικό σύστημα. Τα εθνικά εποπτικά μοντέλα δεν προέβλεψαν την χρηματοοικονομική παγκοσμιοποίηση ούτε εκτίμησαν ορθά το μέγεθος των

αλληλοσυνδεόμενων ευρωπαϊκών χρηματοοικονομικών αγορών και της διασυνοριακής λειτουργίας πολλών χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων. Η οικονομική κρίση αποκάλυψε αδυναμίες στους τομείς της συνεργασίας, του συντονισμού, της συνεπούς εφαρμογής της ενωσιακής νομοθεσίας και της εμπιστοσύνης μεταξύ εθνικών εποπτικών αρχών.

Αφού πάρθηκε η έκθεση De Laroseire του Φεβρουαρίου του 2009 και λήφθηκε υπόψη ο υπ'αρ.1092/2010 κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2010, ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου (ΕΣΣΚ). Έργο του είναι η μακροπροληπτική επίβλεψη του χρηματοοικονομικού συστήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Καθήκον του είναι η προώθηση πολιτικών πρόληψης ή λήψης μέτρων για μετριασμό των συστημικών κινδύνων που απειλούν τη χρηματοοικονομική σταθερότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρακολουθεί συνεχώς τις εξελίξεις εντός του χρηματοοικονομικού συστήματος και γενικά όλες τις μακροοικονομικές εξελίξεις, ώστε να μπορεί έγκαιρα να αποτρέπει χρηματοοικονομικούς κινδύνους ευρείας κλίμακας. Γι' αυτό, ανάμεσα στις υποχρεώσεις του είναι η συγκέντρωση και ανάλυση στοιχείων και πληροφοριών, ο εντοπισμός και η ιεράρχηση πιθανών απειλών στην χρηματοπιστωτική σταθερότητα, η έκδοση προειδοποιήσεων και συστάσεων⁵⁴.

Εκτός από τη μακροπροληπτική εποπτεία, η Ευρωπαϊκή Ένωση φρόντισε και για τη μικροπροληπτική εποπτεία. Συγκεκριμένα, δημιουργήθηκαν τρεις εποπτικές αρχές, η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών με έδρα το Λονδίνο⁵⁵, η Ευρωπαϊκή Αρχή Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων με έδρα την Φρανκφούρτη⁵⁶ και η

⁵⁴ Βλ. αναλυτικά άρθρο 2 του υπ'αρ.1092/2010 κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24^{ης} Νοεμβρίου 2010

⁵⁵ Κανονισμός υπ' αρ. 1093/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

⁵⁶ Κανονισμός υπ' αρ. 1094/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών με έδρα το Παρίσι⁵⁷. Και οι τρεις αρχές έχουν νομική προσωπικότητα, και δημιουργήθηκαν με την αναβάθμιση των αντίστοιχων συμβουλευτικών επιτροπών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ήδη λειτουργούσαν. Συστάθηκαν βάσει του άρθρου 114 ΣΕΕ που αφορά στην προσέγγιση των νομοθεσιών, όπως η διάταξη αυτή ερμηνεύτηκε από την νομολογία του ΔΕΕ.⁵⁸

Σκοπός των τριών εποπτικών αρχών είναι να φροντίζουν για την εναρμόνιση των κανόνων εποπτείας έτσι ώστε τελικά να δημιουργηθεί ένα κοινό ευρωπαϊκό πλαίσιο. Έτσι, ανάμεσα στα καθήκοντά τους περιλαμβάνονται η κατάρτιση κοινών ρυθμιστικών και εποπτικών κανόνων και οι γνωμοδοτήσεις προς τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία θα πρέπει να παίρνουν τελική έγκριση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Επιπλέον, οι αρχές θα είναι υπεύθυνες για το συντονισμό των εργασιών των εθνικών εποπτικών αρχών και την επίλυση προβλημάτων σε περιπτώσεις χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων με διασυνοριακές δραστηριότητες. Συνοπτικά, η διαδικασία που ακολουθείται είναι η εξής: Η αρμόδια ευρωπαϊκή εποπτική αρχή θέτει ορισμένους ενωσιακούς κανόνες τους οποίους όλες οι αρμόδιες εθνικές αρχές πρέπει να τηρούν. Αν μια εθνική αρχή δεν εφαρμόσει ορθά την ενωσιακή νομοθεσία, τότε η ευρωπαϊκή αρχή αναλαμβάνει τη διεξαγωγή έρευνας, απευθύνει σύσταση και με απόφασή της απαιτεί από την εθνική αρχή τη συμμόρφωσή της. Σε περίπτωση κρίσης, η οποία ενδέχεται να κλονίσει την εύρυθμη λειτουργία και ακεραιότητα των χρηματοοικονομικών αγορών ή τη σταθερότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η ευρωπαϊκή αρχή συντονίζει τις ενέργειες που πρέπει να αναλάβει η εθνική αρχή.

⁵⁷ Κανονισμός υπ' αρ. 1095/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

⁵⁸ Βλ. Παυλίδη Γεώργιο(2010), Πρόληψη και διαχείριση μελλοντικών χρηματοοικονομικών κρίσεων σε επίπεδο ΕΕ, *ΕΕΕυρΔ*, τόμ.2, σελ.171 επ.

Για την αποτελεσματικότερη μακροπροληπτική και μικροπροληπτική εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα δημιουργήθηκε ακόμα μια αρχή, το Ευρωπαϊκό Σύστημα Χρηματοοικονομικής Εποπτείας. Η αρχή αυτή αποτελεί το μέσο συνεννόησης μεταξύ των προαναφερθέντων αρχών. Μέσω αυτής συγκεντρώνονται και συνεργάζονται το ΕΣΣΚ, οι προαναφερθέντες τρεις ευρωπαϊκές εποπτικές αρχές, η μεικτή τους επιτροπή⁵⁹ και οι εθνικές εποπτικές αρχές.

⁵⁹ Η Μεικτή Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Εποπτικών Αρχών αποτελεί το φόρουμ στο οποίο συναντώνται και συνεργάζονται οι φορείς των αρχών. Βλ. άρθρο 54 επ. του κανονισμού υπ. αρ. 1093/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β1

Το νέο μοντέλο οικονομικής διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης

B1.1 Η νέα οικονομική διακυβέρνηση της Ε.Ε.

Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) αποτελούσε έναν από τους κύριους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εντούτοις, η μόνη ένωση που επιτεύχθηκε ήταν Νομισματική για όσες χώρες είχαν υιοθετήσει το ευρώ. Δηλαδή στην πραγματικότητα, οι ενωσιακές συνθήκες έδωσαν βαρύτητα στη νομισματική έναντι της οικονομικής ένωσης. Το γεγονός ότι σημειώθηκε ενοποίηση της νομισματικής πολιτικής χωρίς προηγουμένως να έχει εφαρμοστεί στενότερη και αυστηρότερη ενοποίηση στον οικονομικό τομέα ήταν εσφαλμένη πολιτική.⁶⁰ Ως εκ τούτου, ήταν προφανές ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αργά ή γρήγορα θα είχε την ανάγκη για βελτίωση της οικονομικής διακυβέρνησης καθώς και τον καθορισμό ενός νέου μοντέλου διακυβέρνησης με το οποίο κάθε κράτος – μέλος θα υιοθετεί κανόνες και πολιτικές που έχουν συμφωνηθεί από κοινού⁶¹.

⁶⁰ Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ.1γ ΣΛΕΕ η νομισματική πολιτική για τις χώρες που υιοθέτησαν το ευρώ είναι αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 3 ΣΛΕΕ η οικονομική πολιτική περιορίζεται στο συντονισμό εκ μέρους των κρατών – μελών.

⁶¹ Οικονομική κρίση: Μια κρίση θεσμών για την Ευρώπη, κείμενο των Χριστίνα Ιωάννου και Αχιλλέα Αιμιλιανίδη που δημοσιεύθηκε στο EuroDialogue: Journal of International Relations, European, Economic and Social Studies, Fall 2012, Vol. 2, pp. 171-181.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνώρισε την ανάγκη αυτή κι έτσι το πλαίσιο οικονομικής διακυβέρνησης βελτιώνεται ακολουθώντας μια ενωσιακή στρατηγική ανάπτυξης και απασχόλησης. Η στρατηγική κινείται σε τρεις άξονες. Ο πρώτος άξονας αφορά την ανάπτυξη και ενίσχυση της ενιαίας αγοράς⁶² και την προώθηση των διεθνών εμπορικών σχέσεων και της ανταγωνιστικότητας. Ο δεύτερος άξονας αφορά τον καθορισμό ενός ευρωπαϊκού εξαμήνου με σκοπό την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ οικονομικών και δημοσιονομικών πολιτικών. Ο τρίτος άξονας αφορά την πρόληψη και τη διόρθωση του υπερβολικού δημοσίου ελλείμματος (το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης) και των μακροοικονομικών ανισορροπιών.

Τέλος, δίνεται έμφαση στις ελάχιστες απαιτήσεις για τα εθνικά δημοσιονομικά πλαίσια και ενισχύεται η ρύθμιση και εποπτεία της χρηματοπιστωτικής αγοράς, συμπεριλαμβανομένης της προληπτικής εποπτείας σε μακροοικονομικό επίπεδο, εκ μέρους του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικών Κινδύνων⁶³.

B1.2 Το ευρωπαϊκό εξάμηνο

Η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται ενώπιον διαρθρωτικών προκλήσεων που προκύπτουν από την οικονομική παγκοσμιοποίηση, την τεχνολογική αλλαγή και ένα όλο και μεγαλύτερης ηλικίας εργατικό δυναμικό. Η ανεργία και τα διαρκώς υψηλά ποσοστά φτώχειας καλούν για ανάληψη δράσης, τόσο σε επίπεδο ΕΕ, όσο και εθνικό. Υπάρχουν σήμερα σχεδόν 23 εκατομμύρια άνεργοι και υπολογίζεται ότι πάνω από 113

⁶² Η δεκαετής αναπτυξιακή στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης "Ευρώπη 2020"

⁶³ Στο νέο αυτό πλαίσιο επίσης δίνεται βάση στη στενότερη και πιο ενεργό συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και των εθνικών κοινοβουλίων, με την θέσπιση διαλόγου μεταξύ των οικείων θεσμικών οργάνων και των εκπροσώπων τους, ενώ ενισχύεται ο ρόλος της Επιτροπής στο πλαίσιο της διαδικασίας ενισχυμένης εποπτείας, όσον αφορά τις αξιολογήσεις που αφορούν κάθε κράτος μέλος ξεχωριστά, την παρακολούθηση, τις επιτόπιες αποστολές, τις συστάσεις και τις προειδοποιήσεις.

εκατομμύρια άτομα απειλούνται από τη φτώχεια ή τον αποκλεισμό. Οι ευρωπαίοι πολίτες ανησυχούν τόσο για τα κοινωνικά θέματα όσο και για τα θέματα απασχόλησης. Οι ελλείψεις σε δεξιότητες και εργατικό δυναμικό σε διάφορους τομείς και σε ορισμένες περιφέρειες συνεχώς αυξάνουν και αποτελούν πρόσθετες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στα πλαίσια του νέου μοντέλου οικονομικής διακυβέρνησης, όλα τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεσμεύτηκαν για την επίτευξη πέντε βασικών μετρήσιμων στόχων που αποτελούν τη στρατηγική «Ευρώπη 2020» ενσωματώνοντας τους σε εθνικούς στόχους.

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, οι στόχοι είναι μετρήσιμοι, έτσι όσο αφορά τον τομέα της απασχόλησης το 75% του πληθυσμού ηλικίας από 20 έως 64 ετών πρέπει να έχει απασχόληση, στην έρευνα και την καινοτομία θα πρέπει να επενδύεται το 3% του ΑΕΠ της ΕΕ, ως προς το κλίμα και την ενέργεια περιλαμβάνεται η μείωση των εκπομπών εφόσον οι συνθήκες το επιτρέπουν.

Όσον αφορά την εκπαίδευση ο ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα την σχολική εκπαίδευση πρέπει να είναι μικρότερο από 10% και τουλάχιστον 40% των νέων πρέπει να έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και για την καταπολέμηση της φτώχειας ο αριθμός των ατόμων που κινδυνεύουν από αυτή πρέπει να μειωθεί κατά 20 εκατομμύρια.

Οι στόχοι αντανakλούν τις τρεις προτεραιότητες, δηλαδή την έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, αλλά το πεδίο τους είναι ευρύτερο:

για την επίτευξή τους θα απαιτηθεί μεγάλο φάσμα δράσεων σε εθνικό, ενωσιακό και διεθνές επίπεδο.⁶⁴

Οι στόχοι αυτοί έχουν ορισμένα χαρακτηριστικά όπως το ότι απεικονίζουν γενικά την πρόοδο που θα πρέπει να σημειώσει η ΕΕ σε κύριους τομείς μέχρι το 2020, μετατρέπονται σε εθνικούς στόχους, έτσι ώστε κάθε κράτος μέλος να μπορεί να ελέγχει τη δική του πρόοδο καθώς και ότι δεν προϋποθέτουν καταμερισμό των υποχρεώσεων καθώς είναι κοινοί στόχοι που υλοποιούνται με συνδυασμό εθνικής δράσης και δράσης σε επίπεδο ΕΕ. Επίσης οι στόχοι αυτοί είναι αλληλένδετοι δεδομένου ότι οι βελτιώσεις στην εκπαίδευση συμβάλλουν στην αύξηση της απασχόλησης και τη μείωση της φτώχειας η προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας στην οικονομία, συνδυαζόμενη με αποτελεσματικότερο δυναμικό, αυξάνει την ανταγωνιστικότητα και δημιουργεί θέσεις εργασίας η επένδυση σε καθαρότερες τεχνολογίες καταπολεμά την κλιματική αλλαγή και ταυτόχρονα δημιουργεί νέες ευκαιρίες επιχειρηματικότητας και απασχόλησης.⁶⁵

Για την επίτευξη των πιο πάνω στόχων, η Ευρωπαϊκή Ένωση καθιέρωσε έναν κύκλο συντονισμού των οικονομικών και δημοσιονομικών πολιτικών, το αποκαλούμενο «ευρωπαϊκό εξάμηνο».

Στο πλαίσιο ενός νέου μηχανισμού για τον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών (του λεγόμενου "Ευρωπαϊκού Εξαμήνου"), τα κράτη μέλη πρέπει ταυτόχρονα να υποβάλλουν εκθέσεις τόσο για τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις όσο και για τη σταθερότητα και τη σύγκλιση. Οφείλουν συνεπώς να εξασφαλίζουν επαρκή χρηματοδότηση για τα μεταρρυθμιστικά τους προγράμματα.

⁶⁴ http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_el.htm

⁶⁵ Όπως παραπάνω

Στην αποτελεσματική και έγκαιρη επίτευξη των στόχων θα συμβάλουν επίσης η προσεκτική παρακολούθηση καθ' όλη τη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, η θέσπιση σαφών και μετρήσιμων στόχων (τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο) και η αυστηρή εποπτεία.

Πιο συγκεκριμένα όλα τα κράτη μέλη έχουν δεσμευτεί να επιτύχουν τους στόχους της στρατηγικής "Ευρώπη 2020", τους οποίους έχουν μετατρέψει σε εθνικούς στόχους και σε πολιτικές τόνωσης της ανάπτυξης. Αλλά μόνο με τον συντονισμό και την ορθή στόχευση των προσπαθειών που αναλαμβάνονται σε εθνικό επίπεδο μπορούν να προκύψουν τα επιθυμητά αποτελέσματα για την ανάπτυξη.

Για το λόγο αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θέσπισε μια ετήσια διαδικασία συντονισμού των οικονομικών πολιτικών, την αποκαλούμενη "Ευρωπαϊκό Εξάμηνο". Κάθε χρόνο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πραγματοποιεί λεπτομερή ανάλυση και αξιολόγηση των προγραμμάτων οικονομικών και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που καταρτίζουν τα κράτη μέλη, και διατυπώνει σχετικές συστάσεις για τους επόμενους 12-18 μήνες.

Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο ξεκινά με την έγκριση από την Επιτροπή, συνήθως προς το τέλος κάθε έτους, της Ετήσιας Επισκόπησης για την Ανάπτυξη όπου καθορίζονται οι προτεραιότητες της ΕΕ για το ερχόμενο έτος με στόχο την τόνωση της ανάπτυξης και της απασχόλησης.

Τον Μάρτιο, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων εκδίδουν τις κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τις εθνικές πολιτικές με βάση την Ετήσια Επισκόπηση για την Ανάπτυξη. Με βάση την επισκόπηση αυτή, η εαρινή σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου εξετάζει:

- (1) τη συνολική μακροοικονομική κατάσταση
- (2) την πρόοδο ως προς την επίτευξη των 5 στόχων της ΕΕ
- (3) την πρόοδο στο πλαίσιο των εμβληματικών πρωτοβουλιών

Παρέχει επίσης κατευθύνσεις σχετικά με τις δημοσιονομικές και μακροοικονομικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και την ώθηση της οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και συστάσεις όσον αφορά την πιθανή διασύνδεσή τους.

Τον Απρίλιο, τα κράτη μέλη υποβάλλουν τα σχέδιά τους για υγιή δημόσια οικονομικά (Προγράμματα Σταθερότητας ή Σύγκλισης) καθώς και τις μεταρρυθμίσεις και τα μέτρα που αποσκοπούν σε μια έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη σε τομείς όπως η απασχόληση, η έρευνα, η καινοτομία, η ενέργεια ή η κοινωνική ένταξη (Εθνικά Προγράμματα Μεταρρυθμίσεων).

Τον Μάιο/Ιούνιο, η Επιτροπή αξιολογεί τα προγράμματα αυτά και διατυπώνει, κατά περίπτωση, συστάσεις για κάθε χώρα. Το Συμβούλιο εξετάζει τις συστάσεις και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τις εγκρίνει. Παρέχονται δηλαδή στα κράτη μέλη συμβουλές ως προς την πολιτική που θα ακολουθήσουν, προτού αυτά ολοκληρώσουν την κατάρτιση του σχεδίου προϋπολογισμού τους για το επόμενο έτος.

Τέλος, στα τέλη Ιουνίου ή στις αρχές Ιουλίου, το Συμβούλιο εγκρίνει επίσημα τις συστάσεις για κάθε χώρα.⁶⁶

Αν οι συστάσεις δεν ληφθούν υπόψη εντός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος, είναι δυνατό να εκδοθούν προειδοποιήσεις πολιτικής. Υπάρχει επίσης το

⁶⁶ http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/index_el.htm

ενδεχόμενο επιβολής των συστάσεων μέσω κινήτρων και κυρώσεων σε περίπτωση υπερβολικών μακροοικονομικών και δημοσιονομικών ανισορροπιών.

Οι υπουργικές συναντήσεις για συγκεκριμένα ζητήματα πολιτικής είναι ζωτικής σημασίας για την αμοιβαία αξιολόγηση μεταξύ των κρατών μελών, την παρακολούθηση της προόδου επίτευξης των κύριων στόχων της ΕΕ και για την προώθηση των εμβληματικών πρωτοβουλιών της στρατηγικής "Ευρώπη 2020".

Για να εφαρμοστούν οι απαιτούμενες πολιτικές και να διασφαλιστεί ευρεία αποδοχή, θα υπάρχει στενή συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και άλλα συμβουλευτικά όργανα της ΕΕ (Επιτροπή των Περιφερειών, Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή) με την πλήρη συμμετοχή των εθνικών κοινοβουλίων, των κοινωνικών εταίρων, των περιφερειών και άλλων ενδιαφερομένων.

Συνοψίζοντας, λοιπόν, το ευρωπαϊκό εξάμηνο είναι μια σειρά εργασιών που διενεργούνται για την καλύτερη εποπτεία ως προς την τήρηση και εφαρμογή των γενικών κατευθυντήριων γραμμών των οικονομικών πολιτικών των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁶⁷. Περιλαμβάνει, ανάμεσα σε άλλα, την εποπτεία ως προς την εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση⁶⁸ και την υποβολή και εκτίμηση των προγραμμάτων σταθερότητας και των εθνικών προγραμμάτων μεταρρύθμισης. Τις κατευθυντήριες γραμμές για τα κράτη – μέλη θέτει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μέσω της ετήσιας επισκόπησης της ανάπτυξης, και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κατά την έναρξη του ευρωπαϊκού εξαμήνου. Κοινός άξονας των κατευθυντήριων γραμμών είναι η πρόληψη και διόρθωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών.

⁶⁷ άρθρο 121 παράγραφος 2 ΣΛΕΕ

⁶⁸ άρθρο 148 παράγραφος 2 ΣΛΕΕ

B1.3 Το αναθεωρημένο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης

Στόχος του Σύμφωνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ) είναι η διατήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο συντονισμός των δημοσιονομικών πολιτικών τους. Το ΣΣΑ καθορίζει το πλαίσιο για την πρόληψη και τη διόρθωση των υπερβολικών δημοσιονομικών ελλειμμάτων.⁶⁹

Η αναθεώρηση του, τόσο ως προς το προληπτικό μέρος⁷⁰ όσο και ως προς το διορθωτικό⁷¹ κινήθηκε προς την ενίσχυση της δημοσιονομικής επιτήρησης, προς την διασφάλιση της συμμόρφωσης με τους σχετικούς κανόνες και την επιβολή αυτών, με την κατοχύρωση πιο αυστηρών κυρώσεων.

Το προληπτικό μέρος αφορά τους κανόνες οι οποίοι δεσμεύουν τις κυβερνήσεις των κρατών μελών να τηρούν τις υποχρεώσεις τους όσον αφορά την εφαρμογή υγιών δημοσιονομικών πολιτικών και τον συντονισμό τους, καθορίζοντας η κάθε μία έναν δημοσιονομικό στόχο

Κάθε κράτος μέλος έχει διαφοροποιημένο μεσοπρόθεσμο στόχο για τη δημοσιονομική του θέση.

Αυτοί οι ειδικοί ανά χώρα μεσοπρόθεσμοι δημοσιονομικοί στόχοι ενδέχεται να αποκλίνουν από την απαίτηση για σχεδόν ισοσκελισμένη ή πλεονασματική θέση, ενώ παρέχουν περιθώριο ασφαλείας αναφορικά με το όριο δημοσιονομικού ελλείμματος του 3 % του ΑΕΠ.

⁶⁹ http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/index_el.htm

⁷⁰ κανονισμός 1466/97 του Συμβουλίου

⁷¹ κανονισμός 1467/97 του Συμβουλίου

Οι μεσοπρόθεσμοι δημοσιονομικοί στόχοι εξασφαλίζουν στην διατήρηση των δημόσιων οικονομικών ενώ αφήνουν περιθώρια δημοσιονομικών ελιγμών, λαμβανομένων ιδίως υπόψη των αναγκών για δημόσιες επενδύσεις.⁷²

Ανά τακτά χρονικά διαστήματα κάθε κράτος μέλος της ευρωζώνης υποβάλλει τα αναγκαίες πληροφορίες στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή για την άσκηση πολυμερούς εποπτείας δυνάμει του άρθρου 121 της ΣΛΕΕ, υπό μορφή προγράμματος σταθερότητας.⁷³ Σε αυτό μεταξύ άλλων περιλαμβάνεται ο μεσοπρόθεσμος δημοσιονομικός στόχος και η πορεία προσαρμογής για την επίτευξη του στόχου αυτού.⁷⁴

Στο πλαίσιο της πολυμερούς εποπτείας του άρθρου 121 της ΣΛΕΕ το Συμβούλιο σε συνεργασία με την Επιτροπή εξετάζει την πορεία του μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού στόχου, τις οικονομικές παραδοχές του προγράμματος και την πορεία προσαρμογής προς επίτευξη του στόχου.⁷⁵

Αν παρατηρηθεί σημαντική απόκλιση από την πορεία της υλοποίησης του μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού στόχου, η επιτροπή απευθύνει προειδοποίηση⁷⁶ στο οικείο κράτος μέλος προκειμένου να αποφευχθεί η εμφάνιση υπερβολικού ελλείμματος.⁷⁷

⁷² Οι ειδικοί ανά χώρα μεσοπρόθεσμοι δημοσιονομικοί στόχοι ορίζονται εντός καθορισμένου φάσματος μεταξύ -1 % του ΑΕΠ και ισοσκελισμού ή πλεονάσματος, σε κυκλικώς προσαρμοσμένους όρους, και χωρίς να υπολογίζονται τα έκτακτα και τα προσωρινά μέτρα, ενώ αναθεωρούνται ανά τριετία

⁷³ Το πρόγραμμα παρέχει μια ουσιαστική βάση για τη διατήρηση των δημόσιων οικονομικών, η οποία συμβάλλει στη σταθερότητα των τιμών, στην επίτευξη ισχυρής διατηρήσιμης ανάπτυξης και στη δημιουργία απασχόλησης. Τα προγράμματα αυτά υποβάλλονται έως και την 30^η Απριλίου του έτους, ενώ από την άλλη τα υπόλοιπα κράτη μέλη που δεν έχουν νόμισμα το ευρώ υποβάλλουν προγράμματα σύγκλισης

⁷⁴ Για το περιεχόμενο τους βλ. αναλυτικά άρθρο 3 του κανονισμού 1466/97 του Συμβουλίου

⁷⁵ Σε περίπτωση ασυνήθιστων περιστάσεων που ξεφεύγουν του ελέγχου του συγκεκριμένου κράτους μέλους και έχουν σημαντική επίπτωση στη δημοσιονομική του κατάσταση ή σε περιόδους σοβαρής επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας στη ζώνη του ευρώ ή την ΕΕ συνολικά, επιτρέπεται στα κράτη μέλη να αποκλίνουν προσωρινά από την πορεία προσαρμογής προς επίτευξη του μεσοπρόθεσμου στόχου που προβλέπεται στο τρίτο εδάφιο, εφόσον δεν τίθεται σε κίνδυνο η διατήρηση των δημόσιων οικονομικών μεσοπρόθεσμα

⁷⁶ άρθρο 121 παράγραφος 4 της ΣΛΕΕ

⁷⁷ Για το πότε η απόκλιση θεωρείται σημαντική βλ. αναλυτικά άρθρο 6 παρ.3 του κανονισμού 1466/97 του Συμβουλίου

Εντός ενός μηνός από την ημερομηνία έκδοσης της προειδοποίησης, το Συμβούλιο εξετάζει την κατάσταση και εγκρίνει σύσταση για να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα πολιτικής, με βάση σύσταση της Επιτροπής, δυνάμει του άρθρου 121 παράγραφος 4 της ΣΛΕΕ, θέτοντας προθεσμία πέντε μηνών το πολύ για την αντιμετώπιση της απόκλισης.⁷⁸ Αν το οικείο κράτος μέλος συμμορφωθεί με βάση την ενδεδειγμένη δράση εντός της προθεσμίας των 5 μηνών τότε η Επιτροπή συνιστά αμέσως στο Συμβούλιο να εγκρίνει με ειδική πλειοψηφία απόφαση που θα διαπιστώνει ότι δεν ανελήφθη καμία ουσιαστική δράση.

Με τον κανονισμό 1177/2011 του Συμβουλίου, προωθήθηκε η ενίσχυση της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος του άρθρου 126 ΣΛΕΕ με θέσπιση αναλυτικού χρονοδιαγράμματος για τα επιμέρους στάδια αυτής και του κυρωτικού της μηχανισμού.

Η απόφαση για την ύπαρξη υπερβολικού ελλείμματος λαμβάνεται από το Συμβούλιο πρόταση της Επιτροπής και αφού λάβει υπόψη της έκθεση της και άλλους παράγοντες.⁷⁹ Εν συνεχεία, εάν εκδώσει συστάσεις με βάση το άρθρο 126 παράγραφος 7 της ΣΛΕΕ, θέτει μέγιστη προθεσμία έξι μηνών, έτσι ώστε το συγκεκριμένο κράτος μέλος να λάβει αποτελεσματικά μέτρα.⁸⁰ Επιπλέον θέτει προθεσμία για τη διόρθωση του υπερβολικού ελλείμματος, η οποία θα πρέπει να λήγει εντός του έτους που ακολουθεί εκείνο κατά το οποίο διαπιστώθηκε το υπερβολικό έλλειμμα, εκτός εάν συντρέχουν ειδικές περιστάσεις.⁸¹

⁷⁸ Η προθεσμία μειώνεται στους τρεις μήνες αν η Επιτροπή κρίνει στην προειδοποίησή της ότι η κατάσταση είναι ιδιαίτερα σοβαρή και δικαιολογεί επείγουσα δράση. Μέσα στην προθεσμία που ορίζει το Συμβούλιο στη σύστασή του, το οικείο κράτος μέλος υποβάλλει έκθεση στο Συμβούλιο με θέμα τις ενέργειες στις οποίες προέβη κατόπιν της προαναφερθείσας σύστασης.

⁷⁹ Βλ. αναλυτικά άρθρο 2 του κανονισμού 1467/1997 του Συμβουλίου

⁸⁰ Όταν αυτό δικαιολογείται από τη σοβαρότητα της κατάστασης, η προθεσμία για ανάληψη αποτελεσματικής δράσης μπορεί να φθάσει τους τρεις μήνες

⁸¹ Το καλεί δε να επιτύχει ετήσιους δημοσιονομικούς στόχους οι οποίοι, με βάση τις προβλέψεις στις οποίες βασίζεται η σύσταση, συνεπάγονται ελάχιστη ετήσια βελτίωση του κυκλικά προσαρμοσμένου δημοσιονομικού αποτελέσματός του κατά τουλάχιστον 0,5 % του ΑΕΠ, ως ενδεικτικό ποσοστό, χωρίς να υπολογίζονται τα έκτακτα και προσωρινά μέτρα, ώστε να διασφαλισθεί η διόρθωση του υπερβολικού ελλείμματος εντός της προθεσμίας που ορίζεται στη σύσταση.

Σε περίπτωση που έχουν ληφθεί αποτελεσματικά μέτρα σύμφωνα με τη σύσταση δυνάμει του άρθρου 126 παράγραφος 7 της ΣΛΕΕ και μετά την έκδοση της σύστασης αυτής προκύψουν απρόβλεπτα αντίξοα οικονομικά συμβάντα με μείζονες αρνητικές επιπτώσεις για τα δημόσια οικονομικά, το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει, με σύσταση της Επιτροπής, να εκδώσει αναθεωρημένη σύσταση βάση του άρθρου 126 παράγραφος 7 της ΣΛΕΕ.⁸² Στην περίπτωση όμως που το Συμβούλιο διαπιστώσει ότι δεν ελήφθησαν αποτελεσματικά μέτρα από το κράτος, εντός δύο μηνών εκδίδει απόφαση με την οποία το ειδοποιεί να λάβει μέτρα για την μείωση του ελλείμματος.⁸³

Τέλος, στην περίπτωση που κατόπιν αξιολόγησης κριθεί ότι το κράτος δεν συμμορφώθηκε με την προηγούμενη ειδοποίηση, εντός τεσσάρων μηνών από την τελευταία αποφασίζει την επιβολή κυρώσεων (άρθρο 126 παρ.11 ΣΛΕΕ).⁸⁴

Το άρθρο 126 παρ.11 της ΣΛΕΕ προβλέπει τις κυρώσεις ⁸⁵ Ο κυρωτικός μηχανισμός του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης και ως προς τα δύο μέρη του, ενισχύθηκε έτι περισσότερο με τον κανονισμό 1173/2011 Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.

Πιο συγκεκριμένα, αν το συμβούλιο με απόφαση του κρίνει ότι δεν ανελήφθη από κράτος μέλος αποτελεσματική δράση στο πλαίσιο εκδοθείσας σύστασης κατά το

⁸² Με την αναθεωρημένη σύσταση δύναται ιδίως να παραταθεί η προθεσμία για τη διόρθωση του υπερβολικού ελλείμματος κατά ένα έτος κατά κανόνα. Το ίδιο δε μπορεί να αποφασίσει σε περίπτωση σοβαρής ύφεσης της οικονομικής δραστηριότητας στη ζώνη του ευρώ ή στην ΕΕ συνολικώς, με την προϋπόθεση ότι κάτι τέτοιο δεν θέτει σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών μεσοπρόθεσμα

⁸³ Στην ειδοποίηση το Συμβούλιο καλεί το κράτος μέλος να επιτύχει τους ετήσιους δημοσιονομικούς στόχους της υποσ.62

⁸⁴ Το Συμβούλιο επίσης δύναται με σύσταση της Επιτροπής, να εκδώσει αναθεωρημένη ειδοποίηση δυνάμει του άρθρου 126 παράγραφος 9 της ΣΛΕΕ εάν έχουν ληφθεί αποτελεσματικά μέτρα σε συμμόρφωση με την ειδοποίηση και μετά την έκδοση αυτής προκύψουν απρόβλεπτα αντίξοα οικονομικά συμβάντα με μείζονες αρνητικές επιπτώσεις για τα δημόσια οικονομικά. Με την αναθεωρημένη ειδοποίηση, δύναται ιδίως να παραταθεί η προθεσμία για τη διόρθωση του υπερβολικού ελλείμματος κατά ένα έτος κατά κανόνα. Το ίδιο δε μπορεί να αποφασίσει και σε περίπτωση σοβαρής ύφεσης της οικονομικής δραστηριότητας στη ζώνη του ευρώ ή στην Ένωση συνολικώς.

⁸⁵ Το ύψος του προστίμου περιλαμβάνει μια σταθερή συνιστώσα ίση με το 0,2 % του ΑΕΠ και μια μεταβλητή συνιστώσα. Η μεταβλητή συνιστώσα ανέρχεται στο ένα δέκατο της απόλυτης τιμής της διαφοράς μεταξύ του εκφρασμένου σε ποσοστό του ΑΕΠ υπολοίπου του προηγούμενου έτους και είτε της τιμής αναφοράς για το δημόσιο υπόλοιπο είτε, εάν η μη τήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας περιλαμβάνει το κριτήριο του χρέους, του υπολοίπου του ευρύτερου δημόσιου τομέα ως ποσοστού επί του ΑΕΠ που θα έπρεπε να έχει επιτευχθεί κατά το ίδιο έτος σύμφωνα με την ειδοποίηση βάσει του άρθρου 126 παράγραφος 9 της ΣΛΕΕ. Τα έσοδα δε από την είσπραξη των προστίμων χρησιμοποιούνται για την ενίσχυση του ESM

άρθρο 6 παρ.2 του κανονισμού 1466/1997, μετά από σύσταση της Επιτροπής έχει την δυνατότητα να επιβάλλει με νέα του του απόφαση στο συγκεκριμένο κράτος μέλος την πραγματοποίηση τοκοφόρου κατάθεσης στην Επιτροπή ίση προς το 0,2 του ΑΕΠ κατά το προηγούμενο έτος.⁸⁶

Σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι υφίσταται υπερβολικό έλλειμμα σε κράτος μέλος το οποίο έχει πραγματοποιήσει τοκοφόρο κατάθεση στην Επιτροπή σύμφωνα τα παραπάνω, ή εφόσον διαπιστωθεί από την Επιτροπή μια σοβαρή παραβίαση των υποχρεώσεων δημοσιονομικής πολιτικής που προβλέπονται στο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης το Συμβούλιο δύναται να αποφασίσει την επιβολή άτοκης κατάθεσης του ίδιου ύψους.

Τέλος , θεσπίζεται πρόστιμο στην περίπτωση που έχει ληφθεί απόφαση βάσει του άρθρου 126 παρ.8 της ΣΛΕΕ και στην περίπτωση που εκ προθέσεως ή βαριάς αμέλειας κράτος μέλος παρουσιάζει ανακριβή στοιχεία για το έλλειμμα και το χρέος.⁸⁷

⁸⁶ Όλες οι αποφάσεις του Συμβουλίου δια των οποίων επιβάλλεται κατά περίπτωση τοκοφόρος, άτοκη κατάθεση και πρόστιμο λογίζονται εγκριθείσες από αυτό, εκτός εάν αποφασίσει με ειδική πλειοψηφία να απορρίψει τις αντίστοιχες συστάσεις μέσα σε δέκα ημέρες από την έγκρισή τους από την Επιτροπή. Περίπτωση αντίστροφης ειδικής πλειοψηφίας. Το Συμβούλιο έχει ακόμα την δυνατότητα να τροποποιήσει τις συστάσεις της Επιτροπής και να εγκρίνει τα τροποποιημένα κείμενα ως αποφάσεις του.

⁸⁷ Βλ. άρθρα 6 και 8 του κανονισμού

B1.4 Ο μηχανισμός πρόληψης των μακροοικονομικών ανισορροπιών

Η δημοσιονομική εποπτεία δεν είναι αρκετή για την εποπτεία των οικονομικών πολιτικών των κρατών – μελών. Χρειάζεται να επεκταθεί ούτως ώστε να υπάρχει ένα πιο λεπτομερές και επίσημο πλαίσιο για πρόληψη των υπερβολικών μακροοικονομικών ανισορροπιών. Έτσι τα κράτη – μέλη που χρειάζονται εποπτεία θα πετυχαίνουν να καταρτίζουν διορθωτικά σχέδια έγκαιρα, προτού οι αποκλίσεις παγιωθούν. Είναι αναγκαία, λοιπόν, η διεύρυνση της εποπτείας της οικονομικής πολιτικής, η οποία εννοείται ότι πρέπει να συμβαδίζει με την εμβάθυνση της δημοσιονομικής εποπτείας. Κατά συνέπεια, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο με σχετική απόφαση θεσπίζουν⁸⁸ έναν μηχανισμό επαγρύπνησης που κύριος στόχος του είναι να διευκολύνεται ο έγκαιρος εντοπισμός και η παρακολούθηση των μακροοικονομικών ανισορροπιών.⁸⁹

Η Επιτροπή κάθε χρόνο δημοσιεύει μια έκθεση η οποία περιλαμβάνει ποιοτική οικονομική και χρηματοπιστωτική αξιολόγηση ενώ παράλληλα διενεργεί εμπειριστατωμένη επισκόπηση για κάθε κράτος – μέλος που θεωρεί ότι μπορεί να πλήττεται ή να κινδυνεύει να πληγεί από ανισορροπίες. Από τα αποτελέσματα, η Επιτροπή διαπιστώνει κατά πόσο ένα κράτος – μέλος αντιμετωπίζει ανισορροπίες (πρώτη περίπτωση) ή πλήττεται από υπερβολικές ανισορροπίες (δεύτερη περίπτωση) και ενημερώνει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και το Eurogroup.

⁸⁸ Βλ. κανονισμό αριθ. 1176/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

⁸⁹ Ως "ανισορροπίες" νοείται οιαδήποτε τάση προκαλεί μακροοικονομικές εξελίξεις που επηρεάζουν δυσμενώς, ή μπορούν να επηρεάσουν δυσμενώς, την εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας ενός κράτους μέλους ή της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, ή της Ένωσης συνολικά, ενώ ως "υπερβολικές ανισορροπίες" νοούνται οι σοβαρές ανισορροπίες, συμπεριλαμβανομένων των ανισορροπιών που θέτουν ή θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο την εύρυθμη λειτουργία της οικονομικής και νομισματικής ένωσης.

Ακολουθως, το Συμβούλιο διατυπώνει συστάσεις⁹⁰ ανάλογα με την περίπτωση. Ειδικότερα, στη δεύτερη περίπτωση τα κράτη – μέλη υποβάλλουν σχέδιο διορθωτικών ενεργειών στο Συμβούλιο, το οποίο εγκρίνει η Επιτροπή, και στη συνέχεια ελέγχει και αξιολογεί την τήρηση του και κατά πόσον η διαδικασία των υπερβολικών ανισορροπιών πρέπει να περατωθεί.

Αν με απόφαση του Συμβουλίου διαπιστωθεί ότι τα διορθωτικά μέτρα δεν τηρηθούν, τότε με νέα απόφασή του μπορεί να επιβάλλει τοκοφόρο κατάθεση ή πρόστιμο στο κράτος – μέλος που ανέρχονται σε 0,1% του ΑΕΠ του κατά το προηγούμενο έτος.⁹¹

Οι δύο πτυχές των μέτρων

Για τη διεύρυνση και ενίσχυση της δημοσιονομικής εποπτείας και όλων των προαναφερθέντων ρυθμίσεων, θεσπίστηκαν στις 21 Μαΐου 2013 δύο συγκεκριμένοι κανονισμοί⁹² που αποτελούν τις δύο πτυχές των μέτρων:

Η πρώτη πτυχή αφορά τον καθορισμό ενός κοινού δημοσιονομικού προγράμματος για τα κράτη – μέλη, που έχουν υιοθετήσει το ευρώ. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει την προετοιμασία εθνικών προϋπολογισμών, με γνώμονα τις συμφωνημένες προβλέψεις του ευρωπαϊκού εξαμήνου και του ΣΣΑ και τη δημιουργία προγραμμάτων οικονομικής εταιρικής σχέσης.⁹³ Μέχρι τις 15 Οκτωβρίου κάθε έτους,

⁹⁰ Βάσει του άρθρου 121 παρ.2 ΣΛΕΕ αν είναι η χώρα πλήττεται

Βάσει του πλαισίου του άρθρου 121 παρ.4 ΣΛΕΕ αν η χώρα πλήττεται από υπερβολικές ανισορροπίες

⁹¹ Βλ. άρθρο 3 του κανονισμού 1174/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

⁹² Βλ. κανονισμούς 473/2013 και 472/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

⁹³ Ο παρών κανονισμός δεν επιβάλλει στα κράτη μέλη πρόσθετες απαιτήσεις ή υποχρεώσεις σε σχέση με τους ανά χώρα αριθμητικούς δημοσιονομικούς κανόνες, ωστόσο προβλέπει την υποχρέωση σύστασης ανεξάρτητων φορέων που θα παρακολουθούν την συμμόρφωση τους. Επίσης, τα άρθρα 6-12 δεν τυγχάνουν εφαρμογής για τις χώρες που υπόκεινται στις διατάξεις του κανονισμού 472/2013

δημοσιοποιούνται το σχέδιο προϋπολογισμού του προσεχούς έτους για την κεντρική διοίκηση καθώς και οι κυριότερες παράμετροι των σχεδίων προϋπολογισμών για όλους τους άλλους υποτομείς του δημοσίου.⁹⁴ Με άλλα λόγια, τα κράτη υποβάλλουν κάθε χρόνο στην Επιτροπή και στο Eurogroup το σχέδιο δημοσιονομικού τους προγράμματος για το επόμενο έτος, που δημιουργείται σύμφωνα με τις συστάσεις που εκδίδονται στο πλαίσιο του ετήσιου κύκλου εποπτείας και για το οποίο η Επιτροπή εκδίδει γνώμη έως την 30^η Νοεμβρίου.⁹⁵ Το αργότερο μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους, εγκρίνεται ή καθορίζεται και δημοσιοποιείται ο προϋπολογισμός για την κεντρική διοίκηση συνοδευόμενος από τις επικαιροποιημένες βασικές δημοσιονομικές παραμέτρους για τους άλλους υποτομείς του δημοσίου.⁹⁶

Αν το Συμβούλιο αποφασίσει⁹⁷ ότι σε ένα κράτος – μέλος υφίσταται υπερβολικό έλλειμμα, το σχετικό κράτος – μέλος υποβάλλει στην Επιτροπή και στο Συμβούλιο ένα πρόγραμμα οικονομικής εταιρικής σχέσης με όλα τα μέτρα πολιτικής και τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που είναι απαραίτητες προκειμένου να διασφαλιστεί η επιθυμητή διόρθωση του υπερβολικού ελλείμματος. Επιπλέον, το κράτος – μέλος υποχρεούται να υποβάλλει τακτικά εκθέσεις για την πορεία της οικονομίας, μέχρι την λήξη της διαδικασίας του υπερβολικού ελλείμματος.⁹⁸ Αν διαπιστωθεί ότι υπάρχει κίνδυνος μη τήρησης, από το κράτος – μέλος, της προθεσμίας για διόρθωση του

⁹⁴ Ο ετήσιος νόμος περί προϋπολογισμού πρέπει να συνάδει με τις διατάξεις που απορρέουν από το μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό πλαίσιο, το οποίο προβλέπει την υιοθέτηση δημοσιονομικού σχεδιασμού με χρονικό ορίζοντα τουλάχιστον τριών ετών, ούτως ώστε να διασφαλίζεται ότι ο εθνικό δημοσιονομικός σχεδιασμός εντάσσεται σε μια προοπτική πολυετούς δημοσιονομικού σχεδιασμού. Βλ. άρθρο 9 επ. της οδηγίας 2011/85/ΕΕ του Συμβουλίου

⁹⁵ Για το περιεχόμενο του σχεδίου βλ. αναλυτικά άρθρο 6 του κανονισμού

⁹⁶ Επίσης, τα κράτη μέλη μερμιούν για τη θέσπιση διαδικασιών υποκατάστατο προϋπολογισμού οι οποίες εφαρμόζονται, εάν, για αντικειμενικούς λόγους πέραν του ελέγχου της διοίκησης, ο προϋπολογισμός δεν έχει εγκριθεί ή καθορισθεί και δημοσιοποιηθεί έως τις 31 Δεκεμβρίου, ενώ τόσο τα εθνικά μεσοπρόθεσμα δημοσιονομικά προγράμματα όσο και τα σχέδια προϋπολογισμών πρέπει να βασίζονται σε ανεξάρτητες μακροοικονομικές προβλέψεις και να αναφέρουν εάν οι δημοσιονομικές προβλέψεις έχουν εκπονηθεί ή εγκριθεί από ανεξάρτητο φορέα. Οι εν λόγω προβλέψεις δημοσιοποιούνται μαζί με τα εθνικά μεσοπρόθεσμα δημοσιονομικά προγράμματα και τα σχέδια προϋπολογισμών στα οποία στηρίζονται.

⁹⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 126 παράγραφος 6 ΣΛΕΕ

⁹⁸ Η έκθεση αφορά μεταξύ άλλων την εκτέλεση του προϋπολογισμού εντός του ίδιου έτους, τη δημοσιονομική επίπτωση των μέτρων διακριτικής ευχέρειας όσον αφορά τόσο τις δαπάνες όσο και τα έσοδα, τους στόχους για τις δημόσιες δαπάνες και τα δημόσια έσοδα, καθώς και πληροφορίες σχετικά με τα ληφθέντα μέτρα και τη φύση αυτών που προβλέπεται να ληφθούν για την επίτευξη των στόχων.

υπερβολικού ελλείμματος, η Επιτροπή απευθύνει σύσταση προς το κράτος – μέλος για την πλήρη εκτέλεση των μέτρων που προβλέπονται στη σύσταση⁹⁹. Εναλλακτικά, στην απόφαση ειδοποίησης¹⁰⁰, απευθύνει σύσταση για τη λήψη άλλων μέτρων. Και στις δύο περιπτώσεις οι ενέργειες της Επιτροπής γίνονται εντός προθεσμίας συμβατής με την προθεσμία για τη διόρθωση του υπερβολικού ελλείμματος.

Αν τα κράτη – μέλη απειλούνται από σοβαρές οικονομικές δυσκολίες, ή αν λαμβάνουν χρηματοδοτική συνδρομή από τους μηχανισμούς στήριξης, τότε υπάρχει θεσπισμένος κανονισμός¹⁰¹ σύμφωνα με τον οποίο μπορεί να αποφασιστεί η εντατικοποίηση της οικονομικής και δημοσιονομικής εποπτείας για τα κράτη – μέλη που αναφέρθηκαν παραπάνω. Με άλλα λόγια, η Επιτροπή θα μπορεί να θέσει σε καθεστώς ενισχυμένης εποπτείας ένα κράτος – μέλος το οποίο αντιμετωπίζει ή απειλείται από σοβαρές δυσκολίες ή λαμβάνει ήδη χρηματοδοτική συνδρομή σε προληπτική βάση από ένα ή περισσότερα άλλα κράτη μέλη ή τρίτες χώρες, το EFSF, τον EFSM, τον ESM ή άλλο σχετικό διεθνή χρηματοπιστωτικό οργανισμό, όπως το ΔΝΤ. Το κράτος – μέλος που υπόκειται σε ενισχυμένη εποπτεία, μετά από διαβούλευση και σε συνεργασία με την Επιτροπή και σε συνεννόηση με την ΕΚΤ, τις ΕΕΑ, το ΕΣΣΚ και αν είναι απαραίτητο, με το ΔΝΤ, εγκρίνει μέτρα που στοχεύουν στην αντιμετώπιση των πηγών ή των δυνητικών πηγών των δυσκολιών. Το κράτος – μέλος βρίσκεται κάτω από την επίβλεψη της Επιτροπής, της ΕΚΤ και των ΕΕΑ και η δημοσιονομική του κατάσταση παρακολουθείται συνεχώς. Η πρόοδος του κράτους αξιολογείται από την Επιτροπή, βάσει σχετικών πληροφοριών που συλλέγονται κατά τη διάρκεια της εποπτείας και των αποστολών επιθεώρησης που πραγματοποιούνται στο κράτος – μέλος, και εκτιμάται η οικονομική του κατάσταση.

⁹⁹ άρθρο 126 παρ. 7 ΣΛΕΕ

¹⁰⁰ άρθρο 126 παρ. 9 ΣΛΕΕ

¹⁰¹ Βλ. κανονισμό 472/2013

Αν διαπιστωθεί ότι η οικονομική κατάσταση δεν έχει βελτιωθεί και έχει επιδράσει αρνητικά στην χρηματοπιστωτική σταθερότητα όλης της ευρωζώνης, το Συμβούλιο συστήνει στο εν λόγω κράτος – μέλος την λήψη νέων διορθωτικών ενεργειών ή την κατάρτιση προγράμματος μακροοικονομικής προσαρμογής.

Σημειώνεται ότι το πρόγραμμα μακροοικονομικής προσαρμογής συντάσσεται και όταν το κράτος – μέλος αιτείται χρηματοδοτικής συνδρομής από τους υπάρχοντες μηχανισμούς στήριξης. Το πρόγραμμα συντάσσεται από το κράτος – μέλος σε συνεργασία με την Επιτροπή και εγκρίνεται από το Συμβούλιο.^{102 103} Στο πρόγραμμα λαμβάνονται υπόψη και οι κίνδυνοι, που πιθανό προκληθούν από το συγκεκριμένο κράτος – μέλος, για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα στην ευρωζώνη. Βασικός στόχος του προγράμματος είναι η επαναφορά όσο το δυνατό πιο σύντομα μιας υγιούς και βιώσιμης οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κατάστασης και η συνεπακόλουθη ανάκτηση της ικανότητας του κράτους – μέλους να χρηματοδοτείται πλήρως από τις χρηματαγορές.¹⁰⁴

Τέλος, τα κράτη – μέλη που μπαίνουν σε καθεστώς εποπτείας, αν χρειαστεί παραμένουν υπό εποπτεία και μετά το πρόγραμμα. Για να βγουν από το καθεστώς εποπτείας πρέπει να εξοφληθεί τουλάχιστον το 75% της χρηματοδοτικής συνδρομής που έχει ληφθεί από ένα ή περισσότερα άλλα κράτη – μέλη, τον EFSM, τον ESM ή το EFSF. Σημειώνεται ότι το Συμβούλιο, μετά από πρόταση της Επιτροπής, δύναται να παρατείνει τη διάρκεια της άσκησης εποπτείας μετά το πρόγραμμα και στην περίπτωση

¹⁰² Η Επιτροπή μεριμνά ώστε το μνημόνιο συνεννόησης που υπογράφει εξ ονόματος του ESM ή του EFSF να είναι πλήρως συμβατό με το πρόγραμμα μακροοικονομικής προσαρμογής που έχει εγκρίνει το Συμβούλιο. Πρβλ επίσης άρθρο 7 παρ.2 και άρθρο 16 του κανονισμού, καθώς και την ανακοίνωση της Επιτροπής (COM 2014 61 final) της 6.2.2014

¹⁰³ Η εφαρμογή του και ενώπιον του κινδύνου αλληλοεπικαλύψεων συνεπάγεται την μη εφαρμογή των προαναφερθέντων ρυθμίσεων της οικονομικής διακυβέρνησης. Βλ αναλυτικά άρθρα 10 επ. του κανονισμού

¹⁰⁴ Βλ. άρθρο 6 του κανονισμού

που εξακολουθεί να υπάρχει κίνδυνος για τη δημοσιονομική βιωσιμότητα του κράτους – μέλους.¹⁰⁵

Η Συνθήκη για την σταθερότητα, τον συντονισμό και την διακυβέρνηση στην ΟΝΕ

Σε διακυβερνητικό επίπεδο ανελήφθησαν πρωτοβουλίες και για την ενίσχυση του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών. Στις 2 Μαρτίου 2012 υπογράφηκε μεταξύ 25 κρατών μελών, διεθνής συνθήκη για την σταθερότητα, τον συντονισμό και την διακυβέρνηση στην ΟΝΕ.¹⁰⁶ Η εν λόγω συνθήκη θεσπίζει ένα σύνολο κανόνων, για την προώθηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας, την ενίσχυση του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών και την βελτίωση της διακυβέρνησης της ζώνης του ευρώ. Η συνθήκη σε πολλά σημεία συνάδει με το νέο ΣΣΑ και τις ρυθμίσεις των προαναφερθέντων κανονισμών.¹⁰⁷

Η κυριότερη συμβολή έγκειται στο γεγονός ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να εμφανίζουν ισοσκελισμένους ή και πλεονασματικούς προϋπολογισμούς το οποίο επιτυγχάνεται αν το ετήσιο διαρθρωτικό ισοζύγιο της γενικής κυβέρνησης αντιστοιχεί στον ανά χώρα καθορισθέντα μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό στόχο(βάσει του ΣΣΑ) καθορίζοντας μάλιστα ως κατώτατο όριο το διαρθρωτικό έλλειμμα του 0,5% του ΑΕΠ.¹⁰⁸ Κατά δεύτερο λόγο, αν εμφανισθεί σημαντική απόκλιση από τον μεσοπρόθεσμο στόχο ή την πορεία προσαρμογής σε αυτόν, ο διορθωτικός μηχανισμός τίθεται σε λειτουργία αυτόματα.

¹⁰⁵ Η Επιτροπή πραγματοποιεί, σε συνεννόηση με την ΕΚΤ, τακτικές αποστολές επιθεώρησης στο κράτος μέλος υπό εποπτεία μετά το πρόγραμμα, προκειμένου να εκτιμήσει την οικονομική, δημοσιονομική και χρηματοπιστωτική του κατάσταση, ενώ το Συμβούλιο, μετά από πρόταση της Επιτροπής, μπορεί να συστήσει σε κράτος μέλος υπό εποπτεία μετά το πρόγραμμα να λάβει διορθωτικά μέτρα

¹⁰⁶ Μόνο τα κράτη μέλη που επικύρωσαν της Συνθήκη δικαιούνται οικονομικής ενίσχυσης από τον ESM

¹⁰⁷ Θεσμοποιούνται οι σύνοδοι κορυφής των αρχηγών κρατών μελών της ζώνης του ευρώ τουλάχιστον δύο φορές τον χρόνο και ο πρόεδρος της συνόδου, εκλεγόμενος από αυτά, με θητεία ίση με αυτή του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Βλ. άρθρο 12 της Συνθήκης

¹⁰⁸ Το οποίο μπορεί να αυξηθεί στο 1% του ΑΕΠ, όταν ο λόγος του χρέους της γενικής κυβέρνησης προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν σε τιμές αγοράς, είναι αισθητά χαμηλότερος της τιμής αναφοράς του 60% και όταν οι κίνδυνοι από την άποψη της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας των δημοσίων οικονομικών είναι περιορισμένοι

Οι κανόνες αυτοί επιβάλλεται να ενσωματωθούν το αργότερο ένα έτος μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης, μέσω διατάξεων μονίμου και δεσμευτικού χαρακτήρα, κατά προτίμηση συνταγματικού, στο εθνικό δίκαιο.¹⁰⁹ Επίσης, θεσπίζει τον κανόνα της αντίστροφης ειδικής πλειοψηφίας στην διαδικασία του υπερβολικού ελλείμματος, δηλαδή το Συμβούλιο παρόλο που δεσμεύεται να ακολουθεί τις προτάσεις ή συστάσεις της Επιτροπής, σχετικά με την διαπίστωση υπερβολικού ελλείμματος σε ένα κράτος δύναται να αποφασίσει με ειδική πλειοψηφία το αντίθετο από την γνώμη της Επιτροπής.

B1.5 Πολιτική για τραπεζική ένωση

Εκτός από τις αλλαγές και τις ρυθμίσεις στον τομέα της οικονομικής διακυβέρνησης και της αναθεώρησης του ΣΣΑ, κρίθηκε απαραίτητο να διασφαλιστεί με κάποιο τρόπο η χρηματοοικονομική σταθερότητα, η μείωση του χρηματοπιστωτικού κατακερματισμού και η αποκατάσταση της κανονικής δανειακής ροής στην οικονομία.¹¹⁰ Γι' αυτό αποφασίστηκε η σταδιακή δημιουργία ενός πιο ενοποιημένου χρηματοοικονομικού πλαισίου, δηλαδή τέθηκε ως στόχος μια τραπεζική ένωση, η οποία και στο τέλος θα βοηθήσει στην εδραίωση της ΟΝΕ.

Προς επίτευξη του παραπάνω στόχου, στις 15 Οκτωβρίου 2013 θεσπίστηκε ένας ενιαίος εποπτικός μηχανισμός (EEM) που κύριο μέλημά του θα ήταν να εποπτεύει τα

¹⁰⁹ Βλ. άρθρο 3 παρ.2 της Συνθήκης. Για τους προβληματισμούς που αναφέρονται από την εισαγωγή τέτοιων διατάξεων στο συνταγματικό κείμενο βλ. Μαντζούφα Π.(2013), Ο «χρυσός» δημοσιονομικός κανόνας στο Σύνταγμα-Λύση του προβλήματος ή ένα ακόμα εμπόδιο στην οικονομική προσαρμογή και στην προστασία των δικαιωμάτων, δημοσιευμένο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.constitutionalism.gr>, Τζέμιο Γ. Βασίλη, Δημοκρατικό κράτος δικαίου, δυσχερή οικονομικά δεδομένα και συνταγματική ρήτρα <<χρεοφρένου>>, δημοσιευμένο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.constitutionalism.gr>, σελ 9 επ., Σκιαδά Β. Δημήτρη(2011), Σύνταγμα και Δημοσιονομικοί Κανόνες: μια δύσκολη σχέση, *ΕφημΔΔ*, τ.1, σελ.11 επ., Βενιζέλο Ευάγγελο(2011), Εθνικό Σύνταγμα και εθνική κυριαρχία υπό συνθήκες διεθνούς οικονομικής κρίσης-Το πρόβλημα ήταν και παραμένει πολιτικό και όχι συνταγματικό, *ΕφημΔΔ*, τ.1, σελ.8, Δρόσο Ζ. Γιάννη(2011), Συνταγματικός λόγος και οικονομική κρίση, *ΕφημΔΔ*, τ.6, σελ.766-768. Πρβλ και την αντίστοιχη υποχρέωση για την υιοθέτηση αριθμητικών δημοσιονομικών κανόνων από τα κράτη μέλη που αφορούν τις τιμές αναφοράς για το έλλειμμα και το χρέος της ΣΛΕΕ, βάσει του άρθρου 5 της οδηγίας 2011/85/ΕΕ του Συμβουλίου

¹¹⁰ Βλ. συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 13/14 Δεκεμβρίου 2012 παρ.10

πιστωτικά ιδρύματα προληπτικά.¹¹¹ Ο εν λόγω μηχανισμός, τέθηκε σε λειτουργία από τις 4 Νοεμβρίου 2014, και αντικειμενικός του στόχος ήταν η δημιουργία ενός νέου συστήματος χρηματοπιστωτικής εποπτείας που θα περιλαμβάνει την ΕΚΤ και τις εθνικές αρμόδιες αρχές των χωρών της ΕΕ που έχουν υιοθετήσει το ευρώ, και όσων χωρών θέλησαν οικειοθελώς να συνεργαστούν παρά το γεγονός ότι το νόμισμά τους δεν είναι το ευρώ.¹¹² Στα πλαίσια του νέου συστήματος, η ΕΚΤ θα είναι υπεύθυνη για την άμεση εποπτεία των σημαντικών¹¹³ πιστωτικών ιδρυμάτων, και μαζί με τις εθνικές αρμόδιες αρχές θα εποπτεύουν όλα τα υπόλοιπα πιστωτικά ιδρύματα. Η ΕΚΤ μπορεί να αποφασίσει ανά πάσα στιγμή να αναλάβει την ευθύνη εποπτείας λιγότερο σημαντικών πιστωτικών ιδρυμάτων.¹¹⁴

Ωστόσο, για να λειτουργεί αποτελεσματικά ένας ενιαίος εποπτικός μηχανισμός (EEM) χρειάζεται να υπάρχει και ένας ενιαίος μηχανισμός εξυγίανσης για τις τράπεζες που υπόκεινται στον EEM. Έτσι, προτάθηκε η δημιουργία ενός ενιαίου μηχανισμού εξυγίανσης και αντίστοιχου ταμείου, από το οποίο θα χρηματοδοτούνται τα σχέδια εξυγίανσης.¹¹⁵ Η πρόταση προβλέπει ο μηχανισμός εξυγίανσης να λαμβάνει τις αποφάσεις για εκκαθάριση και των αντίστοιχων σχεδίων για τα διασυνοριακά πιστωτικά ιδρύματα, για αυτά που επιβλέπονται απευθείας από τον ΕΚΤ και για αυτά που η εκκαθάριση τους χρηματοδοτείται από το ταμείο που θα έχει δημιουργηθεί. Το ταμείο

¹¹¹ Βλ. κανονισμό 1024/2013 του Συμβουλίου της Ε.Ε.

¹¹² Για τις μη συμμετέχουσες χώρες, η ΕΚΤ και οι αρμόδιες αρχές τους θα συνάπτουν μνημόνιο συνεννόησης στο οποίο θα περιγράφονται οι όροι της μεταξύ τους συνεργασίας κατά την εκτέλεση των εποπτικών τους καθηκόντων. Η ΕΚΤ θα υπογράψει επίσης μνημόνιο συνεννόησης με την αρμόδια αρχή κάθε χώρας της ΕΕ, που αποτελεί έδρα τουλάχιστον ενός διεθνούς ιδρύματος με συστημική σπουδαιότητα

¹¹³ Για να χαρακτηριστεί ένα πιστωτικό ίδρυμα σημαντικό θα λαμβάνονται μεταξύ άλλων υπόψη: η συνολική αξία του ενεργητικού του, η σπουδαιότητα για την οικονομία της χώρας στην οποία είναι εγκατεστημένο ή της ΕΕ συνολικά, η έκταση των διασυνοριακών συναλλαγών του και το αν έχει ζητήσει ή λάβει δημόσια χρηματοδοτική στήριξη από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ΕΜΣ) ή την Ευρωπαϊκή Διευκόλυνση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΕΔΧΣ). Επίσης, τουλάχιστον τα τρία πιο σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα κάθε συμμετέχουσας χώρας, θα υπόκεινται στην άμεση εποπτεία της ΕΚΤ, ανεξάρτητα από το μέγεθός τους σε απόλυτες τιμές.

¹¹⁴ Μεταξύ των καθηκόντων της θα είναι και η χορήγηση των αδειών λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων, ενώ προς εκπλήρωση των καθηκόντων της θα διαθέτει σημαντικές εξουσίες όπως έκδοση συστάσεων, επιτόπιες επιθεωρήσεις, έλεγχο και εξέταση βιβλίων, εγγράφων, αρχείων και προσώπων, αίτημα παροχής πληροφοριών, επιβολή διοικητικών κυρώσεων. Βλ αναλυτικά άρθρο 4 του κανονισμού

¹¹⁵ Το βήμα αυτό πάντως παραμένει ακόμα μετέωρο ενόψει της αντίδρασης και διαφωνίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην πρόταση κανονισμού για την δημιουργία του μηχανισμού. Βλ. την επιστολή του προέδρου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προς τον Πρόεδρο της Επιτροπής, με ημερομηνία 20.1.2014 και την επιστολή των διαπραγματευτών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προς την Ελληνική προεδρία με ημερομηνία 15.1.2014, όπως παρατίθενται στην ηλεκτρονική διεύθυνση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου <http://www.europarl.europa.eu>. Βλ. τα συμπεράσματα του Ecofin της 11^{ης} Μαρτίου 2014

αυτό θα χρηματοδοτείται αρχικά από τα ίδια τα κράτη και στη συνέχεια από τις τράπεζες. Θα δημιουργείται μόνο μετά από διακυβερνητική συμφωνία.¹¹⁶ Σημειώνεται ότι είχε προηγηθεί πρόταση οδηγίας από την Επιτροπή, οι εθνικές αρχές να αναλαμβάνουν την εξυγίανση και εκκαθάριση των τραπεζικών ιδρυμάτων και για το λόγο αυτό να τους παρέχονται οι ανάλογες εξουσίες σε τρία επίπεδα : πρόληψη, επέμβαση και εκκαθάριση.¹¹⁷

Κατά συνέπεια, οι τράπεζες θα πρέπει να υποβάλλουν σχέδια εξυγίανσης στις αρμόδιες αρχές, κι αυτές με τη σειρά τους θα μπορούν στις προβληματικές τράπεζες να ορίζουν προσωρινούς διαχειριστές και να παίρνουν μέτρα εκκαθάρισης. Παραδείγματα μέτρων εκκαθάρισης είναι η πώληση μέρους ή όλης της τράπεζας, ο διαχωρισμός των περιουσιακών στοιχείων, η μεταφορά των απομειωμένων περιουσιακών στοιχείων σε φορέα διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων και η μεταφορά των καλών στοιχείων του ενεργητικού της προβληματικής τράπεζας σε νεοϊδρυθείσα τράπεζα που θα ελέγχεται από το κράτος.

Άλλο παράδειγμα είναι η επιβολή bail in¹¹⁸ μέτρων, δηλαδή η επιβολή των ζημιών, κατά σειρά αρχαιότητας, στους μετόχους και ακάλυπτους πιστωτές. Με άλλα λόγια, ένα ποσοστό απωλειών της τάξεως του 8% των συνολικών υποχρεώσεων της τράπεζας θα το επωμίζονται οι μέτοχοι και οι πιστωτές αυτής, οι οποίοι θα εξασφαλίζονται με σειρά προτεραιότητας. Πρώτα θα εξασφαλίζονται οι καταθέσεις έως 100.000 ΕΥΡΩ¹¹⁹ και ακολούθως επιλέξιμες καταθέσεις από φυσικά πρόσωπα και μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

¹¹⁶ Βλ. αναλυτικά τα συμπεράσματα του Ecofin της 18^{ης} Δεκεμβρίου 2013

¹¹⁷ Βλ. πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου για την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων και την τροποποίηση των οδηγιών 77/91/ΕΟΚ και 82/891/ΕΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών 2001/24/ΕΚ, 2002/47/ΕΚ, 2004/25/ΕΚ, 2005/56/ΕΚ, 2007/36/ΕΚ και 2011/35/ΕΚ και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1093/2010 και συμπεράσματα του Ecofin της 10^{ης} Δεκεμβρίου 2013

¹¹⁸ Bail in είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται στην οικονομία ως μία επιχείρηση διάσωσης μιας χώρας που κινδυνεύει να καταρρεύσει οικονομικά, χρησιμοποιώντας εσωτερικούς πόρους

¹¹⁹ Βλ. οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Μαΐου 1994 περί των συστημάτων εγγυήσεως των καταθέσεων, όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 2005/1/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 9ης Μαρτίου 2005 και την Οδηγία 2009/14/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Μαρτίου 2009

Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Ένας από τους παράγοντες που επέτρεψε την εκδήλωση της κρίσης ήταν η υπερβολική εμπιστοσύνη στην ισχύ της κυπριακής οικονομίας εξαιτίας μίας περιόδου 35 ετών με σχεδόν συνεχή και δυνατή ανάπτυξη. Αυτό οδήγησε στη λήψη κακών αποφάσεων από την κυβέρνηση αναφορικά με τα δημόσια οικονομικά, όπως η ραγδαία αύξηση των δαπανών για το κράτος πρόνοιας και η καθυστέρηση στην κατάληξη σε μια συμφωνία διάσωσης.

Οι καθυστερήσεις και η αναποφασιστικότητα μέχρι να βρεθεί ένα αποδεκτό σχέδιο που θα ακολουθούσε η Κύπρος για να ξεπεράσει την κρίση είχε ως αποτέλεσμα πολύ υψηλό, οικονομικό και κοινωνικό κόστος.

Η καθυστέρηση της τότε κυβέρνησης να αναλάβει δράση για την αποτροπή της κρίσης ήταν ένα λάθος, το οποίο έγινε χειρότερο λόγω της καθυστερημένης προσφυγής για βοήθεια στην ΕΕ. Η κυπριακή κυβέρνηση έπρεπε να είχε διαπραγματευθεί τη λήψη βοήθειας το καλοκαίρι του 2011 αντί για την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων το Μάρτιο του 2013. Η καθυστέρηση αυτή σήμαινε την αύξηση του δανεισμού χρημάτων μέσω του μηχανισμού έκτακτης παροχής ρευστότητας (ELA) από την ΕΚΤ στον κυπριακό τραπεζικό τομέα.

Πολλά από τα οικονομικά προβλήματα προκλήθηκαν από καθυστερήσεις, αναβολή και απραξία, τα οποία επιδείνωσαν την κατάσταση.

Το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) παρόλο που δεν εκτίμησε σωστά το μέγεθος της οικονομικής κρίσης και το βαθμό επηρεασμού της από αυτήν εντούτοις

οργανώθηκε άμεσα για την αντιμετώπιση της. Ανέλαβε θεσμικό και ρυθμιστικό ρόλο στη διαχείριση των οικονομικών προβλημάτων των κρατών – μελών, στην πρόληψη παρόμοιων μελλοντικών κρίσεων και στην οικοδόμηση ενός νέου μοντέλου οικονομικής διακυβέρνησης, με κύρια χαρακτηριστικά τον ευρύτερο συντονισμό των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών και την εντατικοποίηση της δημοσιονομικής εποπτείας και πειθαρχίας.

Το Μνημόνιο αποτέλεσε ευκαιρία για εφαρμογή διαρθρωτικών μέτρων τα οποία έπρεπε να εφαρμοστούν προ πολλού αλλά αναβάλλονταν για μεγάλη χρονική περίοδο:

Τέτοια παραδείγματα αποτέλεσαν η αναδιάρθρωση του δημόσιου τομέα το οποία είχε ως στόχο την βελτίωση της αποτελεσματικότητας του ,την σωστή αξιολόγηση με βάση απόδοση.

Επιπλέον το μνημόνιο συντέλεσε στην βελτίωση της λειτουργίας των ημικρατικών οργανισμών καθώς και στον εξορθολογισμό των κοινωνικών δαπανών το οποίο επιτεύχθηκε με τον σχεδιασμό πολιτικών για αποτελεσματική κοινωνική στόχευση. Η αναγνώριση των προβλημάτων ανέδειξε την ανάγκη για ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις που βελτίωσαν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

Η χώρα έχει ήδη περάσει σε τροχιά ανάπτυξης. Κύπριοι και ξένοι καταθέτες επιστρέφουν στις τράπεζες, ο περιορισμός κεφαλαίων αποτελεί παρελθόν, τα πρώτα στεγαστικά δάνεια εγκρίνονται και η ανεργία πέφτει. Μεγάλα έργα βρίσκονται σε πλήρη εξέλιξη και μεγαλεπήβολα σχέδια εκατομμυρίων ευρώ προχωρούν με γρήγορους ρυθμούς.

Από τις 24 Απριλίου 2013 που το συμβούλιο του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας Ενέκρινε το Μνημόνιο Συναντίληψης για την στήριξης στην Κυπριακή

Δημοκρατία και την πρώτη αποδέσμευση 2 δις ευρώ στις 13 Μαΐου 2013 πολλά έχουν πλέον αλλάξει. Πλέον η συζήτηση επικεντρώνεται στο πότε αλλά κυρίως με πιο τρόπο θα ολοκληρωθεί το πρόγραμμα στήριξης της Κύπρου το οποίο λήγει στις 31 Μαρτίου το 2016, ημερομηνία την οποί θα είναι διαθέσιμο το εναπομείναν ποσό από το σύνολο των 8.9 δις του Μηχανισμού που είχε εγκριθεί για την Κύπρο.

Ο Υπουργός Οικονομικών της Κύπρου εξήγγειλε την έξοδο από το πρόγραμμα, ωστόσο απομένει να διαπιστωθεί η ακριβής ημερομηνία και κυρίως ο τρόπος που θα προκύψει η έξοδος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Παυλίδη Γεώργιο(2010), Πρόληψη και διαχείριση μελλοντικών χρηματοοικονομικών κρίσεων σε επίπεδο ΕΕ
- Ετήσια Έκθεση Υπουργείου Οικονομικών για το 2009 (Κύπρος)
- Χριστιανό Β.(2012) Συνθήκη ΕΕ& ΣΛΕΕ-Κατ' άρθρο ερμηνεία, Νομική Βιβλιοθήκη
- Ζένιος, Σταύρος Α. Δημιουργική Κύπρος : Πολιτική μεταρρύθμιση για την Κύπρο του 21ου αιώνα
- Έκθεση 2013 Γραφείου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Πρεσβείας της Ελλάδος στην Κύπρο επί καταστάσεως κυπριακής οικονομίας και αναπτύξεως των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων Ελλάδος – Κύπρου
- «Η οικονομία της Κύπρου: Οικονομική Πολιτική Πολιτική και Νέα Δεδομένα» Υπουργείο οικονομικών, Πανίκος Κωνσταντίνου
- Οικονομική κρίση: Μια κρίση θεσμών για την Ευρώπη, κείμενο των Χριστίνα Ιωάννου και Αχιλλέα Αιμιλιανίδη που δημοσιεύθηκε στο EuroDialogue: Journal of International Relations, European, Economic and Social Studies, Fall 2012, Vol. 2, pp. 171-181
- Μνημόνιο συναντίληψης για τη δεσμευτική ειδική οικονομική πολιτική

Διαδικτυακές πηγές

- Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Οικονομικά και νομισματικά θέματα
http://europa.eu/pol/emu/index_el.htm
- Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη το 2011
<http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/04/files/study-17.pdf>
- Βικιπαίδεια
Κυπριακή οικονομική κρίση_2012-2013
https://el.wikipedia.org/wiki/Κυπριακή_οικονομική_κρίση_2012-2013
- Βικιπαίδεια
Το κλείσιμο των Κυπριακών Αερογραμμών
https://el.wikipedia.org/wiki/Κυπριακές_Αερογραμμές
- Ελευθεροτυπία, 16 Μαρτίου 2013
Κύπρος: Κούρεμα καταθέσεων για «στήριξη» 10 δισ. ευρώ
<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=351166>
- Φιλελεύθερος, 20 Μαρτίου 2013
36 εναντίον και 19 αποχές για το ν/σ για το κούρεμα
<http://www.philenews.com/el-gr/eidiseis-politiki/39/137436/36-enantion-kai-19-apoches-gia-to-ns-gia-to-kourema>
- Η Διεθνής Οικονομική Κρίση
http://pmeletios.com/pdf/oikonomikh_krish.pdf
- Η άλλη επερχόμενη οικονομική κρίση
Κυπριακό κέντρο Ευρωπαϊκών και διεθνών υποθέσεων
http://www.cceia.unic.ac.cy/gr/index.php?option=com_content&task=view&id=171&Itemid=171

- EUROPE 2020
Making it happen the European semester
http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/index_el.htm

- Κυπριακή Οικονομία
S&P: Αναβάθμιση Κύπρου και ανάπτυξη 1,5%
http://www.stockwatch.com.cy/nqcontent.cfm?a_name=news_view&ann_id=236896

- Ο Φιλελεύθερος, 18 Οκτωβρίου 2015
Τέλος στο Μνημόνιο όχι όμως και στις υποχρεώσεις
<http://www.philenews.com/el-gr/top-stories/885/281778/telos-sto-mnimonio-ochi-omos-kai-stis-yprochreoseis>

- ΤΟ ΒΗΜΑ, 2 Αυγούστου 2015
Η Κύπρος «ρεφάρει» το «Όχι» του 2004 και ανεβάζει τις μετοχές της
<http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=726976>

- Ο Φιλελεύθερος, 23 Οκτωβρίου 2015
Έξοδος από το Μνημόνιο, αχρειαστα τα 2,3 από τα 10 δις
<http://www.philenews.com/el-gr/top-stories/885/282556/exodos-apo-to-mnimonio-achreiasta-ta-23-apo-ta-10-dis>